

JESUS'GA MOIRŪHARA'VA'EA REAPOROĜITA

Atos dos Apóstolos

---

1 ¹ Teófilo, ymya ppy ji ikwatijari nde ve imondovo ikwehe. Igwete ji imombe'upavi nde ve Jesus'ga rekohava ga ruvame avo yvya koty ikwehe. Garemimbo'eagwera ji amombe'u no ikwehe. ²⁻³ Garupiragwera yvagi pe ji amombe'u no.

Omanorē Jesus'ga kwerava'javi raikwehe. A'ero ga ikwahavukavukari okwerava ġa pe – kiroki ġa ga omo'emo'ē ojive omoirūharamo.

He'yjuhu ġakira rupi quarenta dias rupi ga jipiukaukari ġa pe okovo ġa pyri. Igwete ga ġa mbo'embo'ei Tupana'ga ra'uva popoakarimo.

“Nahanahā a'ero Tupana'ga rekorame ġanduvihavuhuhetero,” ei Jesus'ga imombe'gwovo ġa pe. ⁴ Aerē okorame ġa pyri Jesus'ga ei ġa pe no:

—Tapehoi na'ē ti cidade de Jerusalém hugwi, ei ga ġa pe. Amombe'u ko ji pe me jiruva'ga nhi'iġagwera ikwehe. A'ereki ymya Tupana'ga e'i hako: “Tamondo ti jira'uva ġa pyri nehē,” e ko jiruva'ga hako, ei ga ġa pe. Tapehoi na'ē ti a'ero gara'uva imboha'uva, ei Jesus'ga. ⁵ João Batistava'ea oko ġa pavēi ġa mobatizauka yhya pyvō ikwehe. Emo nambegwehetei po ti Tupana'ga oko pe pavēi ġa'uva mondouka pe pyri nehē, ei Jesus'ga ġa pe.

Jesus'ga rerohohava yvaga pype

⁶ Aerē Jesus'ga moirūhara'ġa jatykatykaa'javi Jesus'ga pavēi. Igwete ġa ei ga pe: —Jesus, aġwamo nde rekorame huvihavuhuhetero po ti nhande israelitasramo hajiheve'ġa mondomondoal'javi nehē? ei ġa Jesus'ga pe.

⁷ Igwete Jesus'ga ei:

—Jiruva'ga ġwemimbotarimo omongo ymyava'ea aerēva'ea no, ei ga. Ga ndokwahavukari reki a'ea pe me, ei ga ġa pe. ⁸ Gara'uva po ti uhu pe pyri pe pojykavo nehē. Nahā po ti Tupana'ga pe mbopopoakarukari

tomombe'u ti ġa Jesus'ga ojipe'ġa pe javo nehē, ei Jesus'ga. Ji mombe'u ti a'ero Jerusalém me Judéiapeve'ġa gwyri pe nhaporemo nehē, ei ga. Samariapeve'ġa gwyri pe ti ji mombe'u nehē no irupeheteve'ġa gwyri pe nehē no, ei Jesus'ga ġa pe.

⁹Ga nhi'igirē Tupana'ga ga rupiri ga mondovo ojipyri yvagi pe. Ojovavu ġa hepiaga gahoa. Yvaġatiġa pype ga hoi ogwovo. A'ero ġa ndohepiaga'javi ga. ¹⁰Ga horame ġa gwepia hete yvaga novia Jesus'ga moirūhara'ġa. Nanime mokonha'ġa jipiukari ġa pe o'ama ġa pyri. Ipitiġahivuhu ġa okupa. ¹¹Igwete ġa ei Jesus'ga moirūhara'ġa pe:

—Galiléiapeva'ero maranuhūrame pe hepiaguhui yvaga pejjjupa? ei ġa ġa pe. Akoja'ga – kiroki ga Tupana'ga gwupi yvagi pe pe hugwi – ga

(Atos 1.9)

jitehe ti ojivyra'ja ua kokoty nehẽ Jesus'ga, ei ẽga. Pehepia pe gahoa. Nahã ti ga jivyra'javi nehẽ no, ei ẽga Jesus'ga moirũhara'ẽga pe.

Judas Iscariotesva'ea rakykwepoharava'ea

¹²Aerẽ Jesus'ga moirũhara'ẽga jivyri vytyruhua hugwi monte das Oliveiras hugwi – perope oliveiras ndyvuhua u. A'ero ẽga hoi cidade de Jerusalém me. A'ereki Jerusalém ko ira'agwe um quilômetro monte das Oliveiras hugwi. ¹³Ovahemame ẽga hoi onga jo'ari pe – perope ẽga opytaahi'vi upa. Pevo ẽga ndekoi Pedro'ga, João'ga, Tiagova'ea, André'ga, Filipe'ga, Tomé'ga, Bartolomeu'ga, Mateus'ga, Tiago'ga – kiroki ga Alfeu'ga ra'yra'ga. Simão'ga zelote'ga pevo oko no Judas'ga pavẽi – kiroki ga Tiago'ga ra'yra'ga. ¹⁴Igwete ẽga jatykatykai jipi onhi'iẽga Tupana'ga pe ojihe'ae'a kunhangwera'ẽga pavẽi. Jesus'ga yembora Mariava'ea oko ẽgapyteri pe Jesus'ga irũ'ẽga no.

¹⁵Ojipea rupi ẽga jatykaa'javi onhimongyavo Jesus'gareheve'ẽga. He'yjuhu ko ẽga cento e vinte. A'ero Pedro'ga po'ami ẽgapyteri pe. ¹⁶Igwete ga ei ẽga pe: —Nhiirũ, ymyahũ ko Tupana'ga ra'uva okwatijaruka Daviva'ea pe hako, ei Pedro'ga ẽga pe. A'ero Daviva'ea ikwatijari aerẽva'ea Judasva'ea mombe'unhoẽwenondeavo hako – kiroki ahe soldados'ẽga nderoho Jesus'ga pyhygauka ikwehe, ei ga. Judasva'ea oko tuhẽ Daviva'ea nhi'ĩpo'ruavo, ei Pedro'ga ẽga pe. ¹⁷Judasva'ea ko orepyteripeva'ero oko novia. A'ereki Jesus'ga ore mo'ẽ ji mombe'u ti ojipe'ẽga pe javo, ei ga ẽga pe.

(¹⁸Judasva'ea opyhyguka Jesus'ga ikwehe. Igwete ẽga ikwepygi itambere'ia imondovo ahe ve garekote'varuhuva'ea rehe Jesus'ga pyhygukara rehe. Kia pyvõ Judasva'ea ipyhygukari kohotehea. Igwete ahe hoi pevo ojijugwa ojijuvyga ojijukavo. A'ero ahe hiri. Aherevega ipugi ojikavo. A'ero ihembavi aheryhea ahe hugwi. ¹⁹Jerusalémmeve'ẽga nhaporemõ okwaha pa ahemanoa ikwehe. Igwete ẽga inoẽgi Aherekoa gwyrã kohoa rehe. Aceldama ei ẽga jupe onhi'iẽgimo.)

Koji'i Pedro'ga ei Jesus'gareheve'ẽga pe ẽga jatykaramẽ:

²⁰—Igwete Daviva'ea ikwatijari aerẽva'ea Judasva'ea mombe'unhoẽwenondeavo inoẽga hako, ei ga. Salmos ko Daviva'ea rembikwatijara rera, ei ga. Nahã ahe ei ikwatija Judasva'ea mombe'gwovo hako.

“Tipypiyame po ti aherongagwera oina.

Tuvyme ti ẽga ipype javoji nehẽ,” ei aherembikwatijara, ei Pedro'ga ẽga pe. Ojipea ahe ei ikwatija no:

“Ojipe'ga ti toporavyky aherakykwepoharamo a'ero nehẽ,” ei aherembikwatijara, ei ga.

²¹⁻²²—Nurã ji ei kiro pe me, ei Pedro'ga ẽga pe. Ojipe'ga ti toko ore pavẽi a'ero tomombe'u ti ga Jesus'ga kweravagwera ore pavẽi, ei ga. Nahã ko garekoagwera: Ga oko ypy ore pavẽi João Batistava'ea ẽga mobatizaramẽ ikwehe. Ojikoty'a ga ore pavẽi avuirama Jesus'ga rekorame orepyteri pe ore rerekovo ikwehe. Okoji ga

ore pavēi hepiaga Tupana'ga Jesus'ga rerohorame yvagi pe no, ei Pedro'ga ģa pe. Nanongara'ģa ti toko ore pavēi Judasva'ea rakykwepoharamo nehē, ei ga ģa pe.

²³Henduvame ganhi'iģa ģa nanongara'ģa mo'ememei José'ga Matias'ga no. Ojipea ko José'ga rera Barsabás. Justo garera no. Jara'ga ko Matias'ga. ²⁴⁻²⁵A'ero ģa nhi'iģi javo opojkäharete'ga pe Tupana'ga pe.

—Ndehe erekwaha pa ahereaporoģita, ei ģa ga pe. Ma'ģa nde erepota ģandekoa ore pavēi a'ero? Ehepiuka ga ore ve toporavyky ti ga nemoirüharamo okovo nehē, ei ģa. A'ereki Judasva'ea opohi oporavykya hugwi kirē ogwovo hahyva'ea ruvihava pype, ei ģa. Ekwahavuka ore ve a'ero enhimibotarimove'ga, ei ģa Tupana'ga pe.

²⁶Igwete ģa ikwatijari Matias'ga rera ita'ia rehe. Ojipea rehe ģa ikwatijari José'ga rera. A'ero ģa inomemei ita yru'ia pype imoģwyģwyma. Kiroki ita jypya ohi jugwi – a'ea gwereko Matias'ga rera. A'ero Matias'ga reko Jesus'ga moirüharamo. Nurā gamoirühara'ģa ndekoa'javi dozeramo.

Tupana'ga ra'uva ruragwera Jesus'gareheva'ea pyri

2 ¹Aerē toryva rupi Pentecostes rupi ģa jatypapavi onga pe – kiroki ģa ojiko Jesus'ga rehe. ²Kotihī ģa henduvi yvruhua'java'ea ipopoakava'ea. Kiro turi yvaga hugwi onga pype imotynahema – perope ģa ōi. ³Igwete ģa hepiagi tata'java'ea. Kiro turi oja'oga ģa ndehe nhapremo o'a. ⁴Igwete Tupana'ga ra'uva ģa pojypapavi ģa nderekovo katu. Igwete a'ea ģa monhi'iģukari hajihejiheve'ģa nhi'iģimo.

(Atos 2.3)

⁵⁻¹²Henduvame he'yjuhuve'ġa jatykatykai judeus'ġa. Ġa ko pevo u Jerusalém me Tupana'gareheve'ġa. Hajihejiheve'ġa gwyra hugwi nhaporemo ġa nduri upa. Ġa ko Pártiapeve'ġa gwyriveve'ġa. Ojipe'ġa ko Médiapeve'ġa gwyriveve'ġa. Ojipe'ġa Elãomeve'ġa gwyriveve'ġa, Mesopotãmiapeve'ġa gwyriveve'ġa no Judéiapeve'ġa gwyriveve'ġa, Capadóciapeve'ġa gwyriveve'ġa, Pontopeve'ġa gwyriveve'ġa, Ásiapeve'ġa gwyriveve'ġa, Frígiapeve'ġa gwyriveve'ġa, Panfíliapeve'ġa gwyriveve'ġa, Egitopeve'ġa gwyriveve'ġa, Cretapeve'ġa gwyriveve'ġa, Arábiapeve'ġa gwyriveve'ġa, Líbiapeve'ġa gwyriveve'ġa – kiroki ġayvya u cidade de Cirene pyri. Cidade de Roma hugwi ojipe'ġa nduri upa Jerusalém me no. Jara'ġa ko judeus'ġa jara'ġa pavēi – kiroki ġa onhimongo judeusramo. Henduvame he'yjuhuve'ġa jatykatykai a'ero onhimomby'apava. A'ereki ġa nhaporemo ġwendu ojigwyriveve'ġa nhi'iġa ra'ara'aġa.

—Maraġatu? ei ġa ojohupe. Agwa'ġa ko Galiléiapeve'ġa nhaporemo. Marã re po ġa ndekoi ikwahava nhandegwyriveve'ġa nhi'iġa naerũ? ei ġa ojohupe. A'ereki nhanenhi'iġa nhaporemo reki ġa ġwa'aġwa'ã. Omombe'umbe'u ġa nhande ve pyryheteve'ea Tupana'ga rembiapoa, ei ġa ojohupe.

¹³Igwete ojipe'ġa Jesus'gareheve'ġa nderekomemumemui.

—Agwa'ġa ko heagwryr vinho i'gwoi'gwovo, e'i tehe ġa ġa pe.

Pedrova'ea nhi'iġa ahe ve

¹⁴Nanime Pedro'ga po'ami onzeve'ġa pavēi. Hahyahi ganhi'iġa ga erame gwe'yja'ġa pe judeus'ġa pe:

—Nhiirũ, pehendu ti nhinhi'iġa Jerusalémmeva'ero, ei ga ġa pe. ¹⁵“Heagwryr po avove'ġa,” pe'ji tehe pe ġa pe, ei ga. Avi ġa ndaheagwryrvi reki. Ppyhajive nove horas rupi ahe ndo'ui jipi, ei Pedro'ga ġa pe. ¹⁶Penemienduva ko Joelva'ea omombe'u nhoġwenonde hako – kiroki ahe omombe'u Tupana'ga nhi'iġa jipi, ei ga. A'ea pe tuhē ahe e'i Tupana'ga ra'uva po ti oho ġa pyri nehē javo, ei ga. Joelva'ea omombe'u Tupana'ga nhi'iġa ikwatija hako, ei Pedro'ga ġa pe. Nahã Tupana'ga ei a'ero:

¹⁷“Nahã ti ji rekoi vvyakotyve'ġa pavēi mbapava koty nehē,” ei Tupana'ga hako, ei ga.

“Amondo ti ji jira'uva ġa pyri nhaporemo.

A'ero po ti penymymino'ġa imombe'ui nhinhi'iġa nehē akwaimbae'ġa kunhangwera'ġa nehē no,” ei ga, ei ga.

“Akwahavuka ti ji a'itituhēva'ea hepiuka xava'eve'ġa pe ġa kirame nehē. Ipyahuve'ġa pe ti ji ikwahavukari hepiuka ġa pe ġakire'yma rupi nehē no,” ei ga, ei ga.

¹⁸“Kiroki ġa oko nhiremimbotarimova'ea rehe

– ġa pyri tuhē ti ji imondoi jira'uva a'ea rupi nehē akwaimbae'ġa pyri kunhangwera'ġa pyri no,” ei ga.

“A'ero ti ġa imombe'ui nhinhi'iġa nehē,” ei ga, ei Pedro'ga imombe'gwovo ġa pe.

Joelva'ea omombe'u nhoḡwenonde Tupana nhi'iḡa ikwatija hako, ei ga.

19 “Ahepiuka ti ji ahemonhimomby'ava'ea yvagi pe nehē yvya koty nehē no,” ei Tupana'ga, ei Pedro'ga ḡa pe.

“Ahepiuka ti ji gwyhya'javuhuva'ea no tata no.
Tatatiḡahivuhua ti ji ahepiuka nehē no,” ei ga.

20 “Ogwe ti kwara nehē,” ei Tupana'ga.

“Jahya ti iḡwaḡahi nehē gwyhyva'ea ja,” ei ga.

“Aerē ti ihoi yvyakotyve'ḡa mboja'ogukahava apiavo nehē.

Huvihavuhuva'ea apiavo oho nehē nhiremimboja'ogukahava.

A'ero po ti ji ei yvyakotyve'ḡa ndeaporoḡita pe nehē,” ei ga, ei ga.

21 “Kiroki ḡa e'i ji ve ji poko ti javo

– ḡapojykaharetero po ti ji amboheaporoḡita pyahu ḡa mongovo
jijipyri avuirama nehē,” ei Tupana'ga, ei ga.

Nahā Joelva'ea imombe'ui Tupana'ga nhi'iḡa kwatija hako. Joelva'ea rembikwatijara Pedro'ga omombe'u ḡa pe no.

22 Igwete Pedro'ga ei no:

—Pejapyaka ti nhinhi'iḡa rehe, ei ga gwe'yja'ḡa pe israelitas'ḡa pe.

Jesus'ga pe Nazarépeve'ga pe Tupana'ga oapouka ahemonhimomby'ava'ea ikwehe tokwaha ti ḡa nhirembiapoukara ga pe javo, ei ga. Pekwaha pe a'ea hepiaga. A'ereki pepyteri pe ga oapouka Jesus'ga pe ikwehe, ei Pedro'ga ḡa pe. 23 Ojikwe Tupana'ga ei Jesus'ga pe ḡwemimbotarimo: “Aerē ti ji

nde mondoukari ḡapo pe nehē. A'ero ti ḡa nde mbovyrukari yva rehe nde jukauka nehē,” ei Tupana'ga ga pe, ei ga. Pehe koi Jesus'ga jukaukahara ga mbovyruka yva rehe okote'varuhuve'ḡa pe ikwehe, ei Pedro'ga ḡa pe. 24 Emo Tupana'ga Jesus'ga mbogweravi gamanoa hugwi. A'ea ga imombigi gamanoa rahya ga hugwi. A'ereki tegwete Jesus'ga piro'ye'yma gamanoa hugwi, ei ga gwe'yja'ḡa pe. 25 Ymya Daviva'ea omombe'u Jesus'ga nhi'iḡaḡwama ikwatija hako, ei ga. Tupana'ga rehe Jesus'ga onhi'i. Nahā Jesus'ga ei a'ero:

“Nane'ymi ko ji jipojykaharete'ga repiagi jirovaki.

Ga ko ji pyri oko jipi ji pokoga

tomomynhyme ti ḡa ndepy'a javo ji ve,” ei ga onhi'iḡa Tupana'ga
rehe, ei Pedro'ga.

26 “Nurā ji roryroryvamo.

Avy'a hete ji nde rehe, a'e ji javo nde ve,” ei ga Tupana'ga pe, ei ga.

“Yvyakotyva'ero ko ji rekoj novīa.

Emo ji a'e jipi ombogwera po ti ga jira'oa nehē javo,” ei ga
Tupana'ga pe, ei ga.

27 “Nderepohiri ti nde ji hugwi

ji mombytavo omanove'ḡa gwyrri pe nehē,” ei ga, ei ga.

“Neremonemukari po ti nde jira'oa nehē no.

A'ereki ji anhikwava'ē nde ve,” ei ga ga pe, ei Pedro'ga.

28 “Nde erekwahavuka ji ve jihoaḡwama ejipyri,” ei ga.

“Ejikoty'aro ġwaramo ji pavēi ko nde ji mbohoryhetei nehē,” ei ga
Tupana'ga pe, ei ga.

Nahā ko Daviva'ea omombe'u Jesus'ga nhi'iġaġwama ikwatija hako, ei Pedro'ga imombe'gwovo gwe'yja'ġa pe.

²⁹—Nhiirū, tamombe'u katu Daviva'ea kiro pe me a'ero nhaneramonhava'ea, ei Pedro'ga ġa pe. Ahe nonhimombe'ui ikwatijarame hako. Jesus'ga nhi'iġaġwama Daviva'ea omombe'u nhoġwenonde, ei ga. A'ereki Daviva'ea omano tuhē, ahera'oa inemba hako, ei ga. Ahe tymi ahe noġa hako. Kiromo jate tuvi Daviva'ea rvyva nhande pyri, ei Pedro'ga ġa pe.

³⁰—Daviva'ea ko Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharamo oko, ei ga. Igwete Tupana'ga ikwahavukari aerēva'ea Daviva'ea pe hako. Ga omombe'u nhoġwenonde ahe ve Cristo'ga rekoāġwama a'ero, ei ga. Nahā Tupana'ga ei Daviva'ea pe hako: “Tupanamo ji ei nde ve kiro,” ei ga onhinoina. “Aerē ti nde javijitehe nerymymino'ga israelitas'ġa nduvihavuhetero toko nehē,” ei Tupana'ga ahe ve hako, ei ga. ³¹Nurā a'ea kwahavipeavo Daviva'ea imombe'ui Cristo'ga mbogweravaġwama, ei Pedro'ga ġa pe. Ahe omombe'u Cristo'ga nhi'iġaġwama Tupana'ga pe a'ero, ei ga. “Nde nderepohiri ti ji hugwi ji mombytavo omanove'ġa gwyri pe nehē. Neremonemukari ti nde jira'oa nehē no,” ei ga, ei Pedro'ga.

³²—Jesus'ga reki ahe omombe'u, ei Pedro'ga. A'ereki gaha Tupana'ga ombogwera omanoa hugwi, ei ga. Ga kweravirē ore nhaporemo ga repiagi ikwehe, ei ga imombe'gwovo ġa pe. ³³A'ero Tupana'ga ga mondoi ga mongovo oypyvo yvagi pe omoirūharamo ikwehe, ei ga. Igwete ga imondo gwa'uva Jesus'ga pyri. A'ereki ymya Tupana'ga Jesus'ga ruva'ga e'i Jesus'ga pe: “Tamondo ti jira'uva nde pyri nehē,” e ko ga hako, ei Pedro'ga ġa pe. Igwete ga imondo Jesus'ga pyri ikwehe. A'ero Jesus'ga imbuhurukari Tupana'ga ra'uva kiro ore pyri topojoyka ġa javo, ei Pedro'ga ġa pe. Pe pehepia tuhē kiro Tupana'ga ra'uva rura. Pehendu pe Tupana'ga ra'uva ġa monhi'ġukarame penhi'ġimo no, ei ga ġa pe. ³⁴Jesus'ga ko oho yvagi pe ikwehe, ei Pedro'ga. Daviva'ea ra'oa ki a'e te ndohoi, ei ga. Omanoe'ymame Daviva'ea omombe'u opojoykaharete'ga Jesus'ga. Igwete ahe ei hako:

“Tupana'ga e'i jipojoykaharete'ga pe:

‘Eapy ji ypyvo nhimoirūharamo,’ ei Tupana'ga,” ei Daviva'ea.

³⁵“Kiro ti ji nearōe'ŷve'ġa mongoi neremimbotarimova'ea rehe,’ ei
Tupana'ga jipojoykaharete'ga pe,” ei ahe.

Nahā Daviva'ea ei Jesus'ga mombe'gwovo ga ko jipojoykaharete'ga javo, ei Pedro'ga ġa pe.

³⁶Igwete Pedro'ga ei no:

—Jesus'ga jitehe pe ga mondouka yva rehe ga jukavouka ikwehe novīa, ei ga. Emo Tupana'ga ga mbogwera reki ga mongovo yvagi pe nhandepojoykaharetero nhandervihavuhetero. Pekwaha tuhē a'ea pehe nhaporemo israelitasramo, ei Pedro'ga gwe'yja'ġa pe.

³⁷Henduvame Pedro'ga nhi'iġa ġa imbojuí opy'a okote'varuhuro ġwaramo. Igwete ġa ei Pedro'ġa pe:

—Marã po ti ore rekoi ore nehê? ei ġa.

³⁸Igwete Pedro'ga ei ġa pe:

—Pepohi ti pejikote'varuhua hugwi pejikoga Jesus Cristo'ga rehe, ei ga. Penhimobatzauka ti Jesus'gareheva'ero. A'ero po ti Tupana'ga imombori pendekote'varuhua pe hugwi nehê, ei ga. Igwete po ti Tupana'ga imondoi gwa'uva pe pyri pe moiruamouka pe nderekouvouka nehê. ³⁹A'ereki Tupana'ga e'i jipe pe me tamondo ti jira'uva ġa pyri javo, ei Pedro'ga. “Penymymino'ġa pyri ti ji imondoi nehê no,” ei Tupana'ga pe me, ei ga. Irupeve'ġa pe Tupana'ga ei na jitehe no judeus'ġaruíve'ġa pe. Kiroki ġa ga omo'emo'ê ojive – ġa pe nhaporemó nhandepojy kaharete'ga ei, ei Pedro'ga imombe'gwovo ġa pe.

⁴⁰Pedro'ga ega'ei ġa pe imombe'ukatuavo. Igwete ga ei:

—Pepohi ti aġwamove'ġa hugwi okote'varuhuve'ġa hugwi Tupana'ga ti tombohahyukaryme pe me nehê, ei ga ġa pe.

⁴¹Kiroki ġa ġwendu katu Pedro'ga nhi'iġa – kiro ġa nhimobatzaukari Pedro'ġa pe. Trêš mil ko ġa onhimongyavo – kiroki ġa ojiko Jesus'ga rehe a'ea rupi Pedro'ġa nderekovo. ⁴²Kotihîtiġi ġa jihe'akatui ojogwehegwehe a'ero. Ġwendu hete ġa Jesus'ga moirûhara'ġa nemimbo'ea Pedro'ġa nemimbo'ea. O'uo'u ġa mbatera ojopyri no. I'urame ġa japyakai Jesus'ga manoagwera rehe. Igwete ġa nhi'inhî'iġi Tupana'ga pe jipi.

Jesus'gareheva'ea ojogweroju

⁴³Tupana'ga oapoapouka ahemonhimomby'ava'ea Jesus'ga moirûhara'ġa pe. —Ja'gwy! ei pevove'ġa hepiaga. Tupana'ga ipopoaka hete, ei ġa onhimomby'apava.

⁴⁴Igwete Jesus'gareheve'ġa jihe'akatui jipi ojopokopokoga ombatera rehe. ⁴⁵Ombatera rerekorame ġa imondoi ikwepyguka itambere'ia ima'ema'eamo ojipe'ġa pe imbatere'ymame. ⁴⁶⁻⁴⁷Nane'yimi ġa nhimono'ono'oġi judeus'ġa jatykahavuhua rokari pe. Igwete ġa hoġahoi onhonga pe mbatera i'gwovo ima'ema'eamo ojohupe gworygworyvamo Tupana'ga mboheteavo. Ojipe'ġa nhaporemó e'i ġa pe pyri hete ġa javo. Igwete nhandepojy kaharete'ga koji'ive'ġa mbojikojikogukari ojihe jipi. Igwete ga ojiheve'ġa mbojihe'apavukari ojogwehegwehe.

Ipyka'nauhûva'ea po'aġatua

3 ¹Aerê Pedro'ga hoi ġajatykahavuhu pe João'ga pavêi xanhi'í Tupana'ga pe javo. Ka'aru trêš horas rupi ġa hoi. A'ereki a'ea rupie'yimi judeus'ġa oho onhi'iġa Tupana'ga pe. ²Igwete Pedro'ġa nduri. A'ea ja ojipe'ġa ipyka'nauhûve'ga reruri pea rupi. Nane'yimi ġa gweru ga ojatykahavuhua jurukwara pyri ga mohina. Jurukwara pe ġa e'i Ikatuva'ea. Ipyka'naka'nauhû po ga o'a raka'e. Nopo'ami ga a'ero. Nurã ġa ga reruri

ga mohina toporandu ga itambere'ia rehe javo. Igwete ga poranduranduvi ojipejipe'ğa pe ға horame onga rokari pe. ³Kiro Pedro'ğa nduri a'ero. Ґa vahemame onga pe ipyka'nauhūve'ga ға ndepiagi oina. Igwete ga ei ға pe:
—Pembuhu ji ve itambere'ia, ei ga.

⁴Igwete Pedro'ga ga repiahetei João'ga pavēi. Pedro'ga e'i ga pe:
—Ejirova ore koty, ei ga ipyka'nave'ga pe.

⁵A'ero ga jirovagi ға koty ға ndepiagi oina. “Ombuhu po ti ға mo ji ve nehē,” ei ga ovyvteri pe. ⁶Igwete Pedro'ga ei ga pe:

—Itambere'ia ji ndarekoi te novīa. Emo Jesus Cristo'ga popoakara ji areko Nazarépeve'ga popoakara, ei ga. Nurā ji ei nde ve: Epo'ā egwovo, ei Pedro'ga ga pe.

⁷Igwete Pedro'ga ga popyhygi ga mopo'ama. Omopo'amame ga pyitaro a'ero ga pynhu'aitaro no. ⁸A'ero ga pori opo'ama ogwovo. Igwete ga reki onga rokari pe Pedro'ğa ndupi okovo. Opoope ga ogwovo gworygworyvamo. Igwete ga Tupana'ga mboheteheitei. ⁹Pevove'ğa nhaporemogwepia gahoa henduva ganhi'iğa Tupana'ga mboheterame.

¹⁰—Gaha, ja'gwy! ei ға, kiroki ga ōi itambere'ia rehe jipi jurukwara pyri Ikatuva'ea pyri! ei ға onhimombaragwahava ga rehe.

Onhimomby'a hete reki ға gapyita rehe.

Pedrova'ea omombe'umbe'u ahe ve

¹¹Igwete ika'nauhūgwera'ga Pedro'ğa anhuvani. Kiro pevove'ğa nhambavi ojatykava upa ға pyri ғambo'ehai pe onga rembe'yvuhu pe – a'ea pe ға e'i Salomāova'ea apoa. Igwete ға nhimomby'ahetei ika'nauhūgwera'ga repiagi.

¹²—Marā ga po'amuhūi? ei ға ojohupeupe. Ґandura repiagame Pedro'ga ei ға pe israelitas'ğa pe:

—Maraname pe ore repiahetei penhimomby'auhuavo gapo'ama rehe? ei ga ға pe. Pe'e tehe po pe ore ve naerū. “Ipaji hete ға Pedro'ğa. Opyryva ғwaramo ға agwa'ga mopo'ami ga mondovo.” Poro po pe etehei ore ve naerū? ei Pedro'ga ға pe. Na rūi reki, a'e ji pe me, ei ga. ¹³⁻¹⁶Jesus'ga reki omopo'amuka ore ve penembiepiagi'ga penembikwahava'ga. A'ereki ore orojiko Jesus'ga rehe. Orejikoga ғwaramo ga rehe Jesus'ga ga mopo'ağatui pendovaki, ei ga ға pe.

—Nhaneremboypya ojiko hete Tupana'ga rehe hako Abraōova'ea Isaqueva'ea. Jacōva'ea ojiko ga rehe, ei ga. Gaha ombohuvihavuhu hete Jesus'ga omoirūhara'ga. Pehe ki a'e te Jesus'ga mondo nhanderuvihava'ğa po pe ikwehe, ei Pedro'ga ға pe. Igwete governador'ga Pilatos'ga ei novīa: “Amohemuka ji ga cadeia hugwi ga mbopiro'yavouka,” ei ga. Pe ki a'e te pe'e Pilatos'ga pe: “Teremohemukari Jesus'ga. A'ereki ga okote'varuhu,” pe'eteheuhu pe Pilatos'ga pe ikwehe, ei ga. Iporojukave'ga reki pe pepota gaha emohemuka ore ve javo. Pyryheteve'ga ki a'e te pe ndapepotari gahema naerū, ei ga ға pe. Gaha ko vvyakotyve'ğa mongo tuhē Jesus'ga. Emo pe pejukauka ga. Tupana'ga ga mbogwera reki gamanoa hugwi ikwehe, ei ga. Ga mbogweravirē ore ga repiagi'javi a'ero, ei Pedro'ga imombe'gwovo ға pe.

¹⁷Igwete ga ei gwe'lyja'ğa pe no:

—Nhiirũ, pejukauka pe ga ikwehe. A'ereki pe ndapekwahavi tuhẽ nhanderuvihava'ğa pavẽi, ei ga ға pe. ¹⁸Ymyahũ Tupana'ga ombo'e nhoğwenonde ahe a'ea rehe hako – kiroki ahe omombe'u Tupana'ga nhi'iğa jipi, ei ga. Ahe nhaporemõ Cristo'ga mombe'u nhoğwenonde a'ero okwaha po ti ga hahyva'ea omanomo javo. Pe Cristo'ga jukaukaramẽ nahã Tupana'ga ahe nhi'ĩpo'ruukari a'ero, ei Pedro'ga ға pe.

¹⁹—Perojijyi ti pejeaporoğita a'ero. Pepohi ti pejikote'varuhua hugwi pejikoga Tupana'ga rehe tohy ti ga pendekote'varuhua pe hugwi nehẽ, ei ga. ²⁰Pepohi ti jugwi pejikoga nhandepojykaharete'ga rehe tomomby ti ga pepy'a nehẽ. Pepohi ti jugwi pejikoga ga rehe tombuhura'ja ti ga Jesus Cristo'ga pe pyri, ei ga. Ga pe Tupana'ga e'i nhoğwenonde tamondoa'ja ti ga ға pyri nehẽ javo, ei Pedro'ga ға pe.

²¹—Jesus'ga opyta tuhẽ kiro yvagi pe Tupana'ga ti toapokatual'ja na'ẽ vvyakotyva'ea ji renonde javo, ei ga. Ymyahũ ko Tupana'ga imombe'ujipei a'ea onhi'iğa mombe'uharava'ea pe hako tapemombe'u ti jara'ğa pe javo, ei ga. ²²A'ea ko Moisésva'ea omombe'u a'ero hako. A'ereki ahe e'i:

“Tupana'ga pepojykaharete'ga po ti ji'jave'ga mongoi pepyteri pe nehẽ,” ei ahe, ei ga.

“Ga po ti pejigwyripeva'ero oko pe pavẽi nehẽ.

Igwete po ti ga imombe'ui Tupana'ga nhi'iğa pe me nehẽ,” ei Moisésva'ea hako, ei ga.

“Pehendu katu pa ti ganhi'iğa a'ero nehẽ,” ei ahe.

²³ “Kiroki ға ndohopotari ganhi'iğa rupi

– ғahã ti ға tombojipe'a Tupana'gareheve'ğa hugwi ға jukavo nehẽ,” ei ahe hako, ei Pedro'ga imombe'gwovo ға pe.

²⁴—Samuelva'ea omombe'u nhoğwenonde ağwamova'ea no hako, ahepy'rovova'ea omombe'u no Tupana'ga nhi'iğa mombe'uharava'ea, ei Pedro'ga ға pe. Tupana'ga imombe'uukaramẽ ahe ve ahe nhaporemõ omombe'u ağwamova'ea hako, ei ga. ²⁵Pe ndepyga reki Tupana'ga omombe'uuka nhoğwenonde ağwamova'ea ahe ve hako. Pe ndepyga jitehe Tupana'ga e'i jipe penamonhava'ea pe hako tamombyry ti ға pe nehẽ javo, ei Pedro'ga ға pe. A'ereki Abraõova'ea pe ga e'i jipe hako: “Nerymymino'ga po ti imombyryvi vvyakotyve'ğa pe nhaporemõ nehẽ,” ei Tupana'ga ahe ve hako, ei Pedro'ga ға pe. ²⁶Pe pyri na'ẽ Tupana'ga Jesus'ga mbuhurukari a'ero ga mongovo omoirũharamo tamombyry ti ға pe javo, ei ga. “Tamombyry ti ға pe ға mbopohiruka pa ғandekote'varuhua hugwi,” ei Tupana'ga pe ndepyga, ei Pedro'ga imombe'gwovo ға pe.

Onhi'iğahy ahe Pedrova'ea pe

4 ¹⁻⁴Igwete João'ga pavẽi Pedro'ga imombe'ui Jesus'ga kwerava ga manoagwera hugwi. A'ea imombe'urame ға pe ға ei:

—Okwerava ғwaramo po ti Jesus'ga nhande mbogweravi nehẽ no, ei ға.

Henduvame Pedro'ğa nhi'iğa he'yjuhuve'ğa heroviari ojikoga Jesus'ga rehe a'ero. Cinco mil ko ға a'ero Jesus'gareheve'ğa onhimongyavo. Pedro'ğa nhi'inhi'iğame ға pe kiro ға nduri ға pyri. Guardas'ğa nduvihava'ga uhu – kiroki ға gwepia katu judeus'ğa jatykahavuhua guardas'ğa. Ğanduvihava'ga uhu, mbatera kwava'ehara'ğa uhu no saduceus'ğa pavēi. Ğa ndogweroviari omanove'ğa mbogwerava ғamanoa hugwi. Nurā ға nhimonha'ngai Pedro'ğa ndehe ға omanove'ğa mbogwerava mombe'urame ojipe'ğa pe. Kiro ға nduri a'ero Pedro'ğa pyhyga ға nderogwovo ға mongiavo cadeia pype ға mongia. A'ereki kiro ka'aru hete.

⁵Ko'emame judeus'ğa nduvihava'ğa jatykai Jerusalém me tihendu ti Pedro'ğa nhi'iğa javo. Xava'eve'ğa oko judeus'ğa mbo'ehara'ğa pavēi. ⁶Anás'ga oko ға pyri no ikwava'ehara'ğa nduvihavuhu'ga. Gare'yja'ğa no Caifás'ga João'ga Alexandre'ga jara'ğa no. ⁷Igwete ға jatykai Pedro'ğa mbuhuruka ға mo'ama ojipyteri pe tihendu ti ғanhi'iğa javo. Igwete ға ei Pedro'ğa pe:

—Ma'ğa popoakara pyvō pe ga mopo'ami ika'nauhūve'ga? Ma'ğa e'iuhu pe me: “Pemopo'ā ga”? ei ға ға pe.

⁸Nanime Tupana'ga ra'uva Pedro'ga pojykapavi. A'ero ga ei xava'eve'ğa pe judeus'ğa nduvihava'ğa pe no:

⁹—Pe'ji pe ore ve: “Marā pe ika'nauhūve'ga mopo'ağatui pyryva'ea apovo ga pe?” pe'ji pe ore ve naerū? ei Pedro'ga ға pe. ¹⁰Pekwaha ti a'ero. Nhandere'yja'ğa nhaporemō ti tokwaha no israelitas'ğa, ei ga. Jesus Cristo'ga reki Nazarépeve'ga – gaha ko omopo'ağatuuka ika'nauhūve'ga avo pepyteri pe, ei ga. Pehe Jesus'ga mbovy yva rehe ga jukavo ikwehe. Tupana'ga ki a'e te ombogwerava'ja ga gamanoa hugwi, ei Pedro'ga imombe'gwovo ға pe. ¹¹Tupana'ga rembikwatijarukara ko e'i hako, ei ga.

“Onga apohara'ğa japoramē onga ita apopyra hepiagi ojipeji ita.

A'ea ға imombori tiruahū javo jupe.

Aerē akoja jitehe hekoi huvihavamo jara hohe

opyryhetero onga pyhykatuavo,” e'i ikwatijara hako, ei Pedro'ga.

Na jitehe ko pe, ei ga. Pe napearōi Jesus'ga tiruahū ga javo tehe ga pe. Tupana'ga ki a'e te oarō hete reki ga pyry hete ga javo ga pe, ei ga.

¹²Jesus'ga jate reki Tupana'ga ombuhuruka nhande pyri togweru ti ga ға ji pyri javo. A'ereki yvya koty niandererohohavi tuhē. Gaha jate po ti nhande rerohoağwama Tupana'ga pyri nhande mongovo nehē, ei Pedro'ga ға pe.

¹³Henduvame Pedro'ğa nhi'iğa ға nhimomby'ai hehe ojapyaka upa.

—Pedro'ga ndopojihuvi ja'javo João'ga pavēi, ei ға ojohupe. Marā re po ға ikwahahetei mbatera? A'ereki ға ko okoteheve'ğa, ei ға. Jesusva'ea pavēi reki ға ndekoi jipi onhimbo'eavo, ei ға ojohupe.

¹⁴Omboja pota ға mbatera Pedro'ğa ndehe novīa. Emo ika'nauhūgwera'ga repiaga ға nde'ia'javi ga ağaturo ғwaramo ға pyri. ¹⁵Kiro ға Pedro'ğa mondoukari na'ē ojihugwi. Igwete ға nhomonhi'inhi'iği upa.

16—Marã po ti nhande ãa nderekoi nehẽ naerũ? ei ãa ojohupe. A'ereki Pedro'ãa oapo tuhẽ ahemonhimomby'ava'ea Jerusalemmeve'ãa ndovaki, ei ãa. “Ãa ndoapoi,” nhande ndia'ei. A'ereki jukwaha ãa pe nhaporemõ ika'nauhũve'ga po'aãatua, ei ãa ojohupe. 17Xanhi'iãahyahi ti ãa pe a'ero ãa mombiga tomonhimoanhanyme ti he'yjuhuve'ãa pe, ei ãa. Xa'e ti ãa pe tonhi'iãa'javyme ti ãa ãa pe Jesusva'ea renoina, ei ãa ojohupe.

18A'ero ãa Pedro'ãa mbuhura'javi ojipyri. Igwete ãa nhi'iãahyahi ãa pe novãa. —Tapenhi'iãa'javi'i'i ti Jesusva'ea renoina ãa mbo'eavo ahe rehe, ei ãa Pedro'ãa pe novãa.

19Emo Pedro'ãa e'i ãa pe João'ga pavẽi:

—Marã naerũ? ei ãa. Toroko po ti ore penhi'iãa rehe orokoe'yma Tupana'ga nhi'iãa rehe hamo naerũ? A'ea po pyry Tupana'ga pe naerũ? Pejapyaka katu ti ikwahava, ei ãa ãa pe. 20Oro ore, noromombe'upigi tuhẽ reki oronhimbiepiaga oronhimienduva no, ei Pedro'ãa ãa pe.

21Koji'i ãa nhi'iãahyhivi Pedro'ãa pe a'ero.

—Pepige'ymame po ti ore pe nupanupãukari nehẽ, ei ãa ãa pe.

Igwete ãa ãa mo'ẽukari ãa mondouka. Nonupãukari reki ãa ãa. A'ereki he'yjuhuve'ãa horyory pa Pedro'ãa ndehe Tupana'ga mboheteavo ahemonhimomby'ava'ea rehe. 22A'ereki he'yi kwara quarenta kwara ika'nauhũve'ga rehe Pedro'ãa ga mopo'amame.

Jesus'gareheva'ea onhi'i Tupana'ga pe

23Igwete ãa Pedro'ãa mo'ẽukari ãa mondovo. A'ero Pedro'ãa hoi jara'ãa pyri Jesus'gareheve'ãa pyri. Igwete ãa imombe'upavi ãa pe ikwava'ẽhara'ãa nduvihava'ãa nhi'iãa ojive xava'eve'ãa nhi'iãa no. 24Henduvirẽ onhopavẽi ãa nhi'iãa opojykaharete'ga pe Tupana'ga pe.

—Ereapo pa nde yvaga, yvya, paranauhãa, ipypeva'ea reheve po rimba'e, ei ãa Tupana'ga pe. 25Eja'uva pyvõ nde ejiheva'ea monhi'i hako Daviva'ea oreramõnhava'ea. A'ero ahe ei:

“Maraname israelitas'ãarũive'ãa nhimboahivuhui
nhandepojykaharete'ga pe Tupana'ga pe?

Maraname ãa ndeaporoãiteteuhuro naerũ?” ei Daviva'ea hako, ei ãa Tupana'ga pe.

26“Yvyakotyve'ãa nduvihavuhu'ãa ojatyka upa.

Omovahĩ ãa Tupana'ga remimbuhurukara'ga no Cristo'ga,” ei ahe hako.

27A'ea Jesus'gareheve'ãa ei onhi'iãame Tupana'ga pe. Igwete ãa ei ga pe no: —A'iti tuhẽ ãa jatykai nemoirũhara'ga movahiamo Jesus'ga movahiamo ikwehe.

Ga pyry hete reki neremimbuhurukara'ga, ei ãa Tupana'ga pe. Emo Herodes'ãa ojatyka avo Jerusalẽm me Põncio Pilatos'ga pavẽi ikwehe. Israelitas'ãa ojatyka israelitas'ãarũive'ãa no Jesus'ga movahiamo, ei ãa Tupana'ga pe. 28Ojikwe nde ei: “Nahanahã ti ãa ndekõuhui nehẽ,” ere nde hako. A'ereki nde ndepopoaka javõ jupe, ei ãa. Na tuhẽ reki ãa ndekõoi a'ero, ei Jesus'gareheve'ãa Tupana'ga pe.

²⁹—Ehepia kiro ġanhi'iġahya ore ve oji'i. “Pe Jesus'ga mombe'upige'ymame toponupanupāuka po ti ore pe nehē,” ei ġa ore ve oji'i, ei ġa Tupana'ga pe. Ore poko ti a'ero toromombe'u katu ti nenhi'iġa Jesus'ga mombe'gwovo ġa pojihuve'yma nehē. A'ereki ore ndereheva'ero oroko, ei ġa ga pe. ³⁰Ehepiuka ti ejipopoakara imombiga avove'ġa tetirūa ġa hugwi, ei ġa. Eapouka ti ore ve ahemonhimomby'aheteva'ea Jesus'ga popoakarimo. A'ereki ga pyry hete nemoirūhara'ga, ei Jesus'gareheve'ġa ga pe.

³¹Ġa nhi'imbavirē ga pe kiro iġwyġwyġwyġwymi onga – perope ġa ojatyka ipype. Igwete Tupana'ga ra'uva ġa pojykapavi ġa nderekokatuavo. A'ero ġa imombe'ui Tupana'ga nhi'iġa ojipe'ġa pojihuve'yma.

Jesus'gareheva'ea oma'ema'ē ombatera ojohupe

³²Kiroki ġa ojiko Jesus'ga rehe – kiro ġa jihe'akatuhetei ojogwehe onhimongyavo. Ojo'jajo'ja hete ġandeaporoġita. Nde'i ġa ombatera pe ndeapoa rūi. A'ereki ġa oma'eġatu ombatera ojohupeupe nhandeapoa javo jupe. ³³Tupana'ga popoakahetea rerekovo Jesus'ga moirūhara'ġa imombe'ui opojykaharete'ga mbogweravagwera Jesus'ga mbogweravagwera. Igwete Tupana'ga imombyryhetei ġa pe nhaporemō. ³⁴⁻³⁵Kiroki ġa gwereko onga, kiroki ġa gwereko yvya – ġa omondomondo a'ea itambere'ia pyhyga. Igwete ġa heruri itambere'ia Jesus'ga moirūhara'ġa pe toma'ē ti ġa imbatere'ġve'ġa pe javo. Nurā ndogwerecoa'javi ġapyteri pe imbatere'ġve'ġa. A'ereki ġa herekoe'ymame ojipe'ġa imondoi mo ġa pe.

³⁶José'ga na jitehe imondoi ogwyrā itambere'ia rehe herua. Ga ko levitaramo ypa'omeva'ero Chiprepeva'ero. Jesus'ga moirūhara'ġa ono Barnabé ga rehe. Garera pe nhande ei: Ġa mbohory ga. ³⁷Igwete ga imondoi ogwyrā itambere'ia herua Jesus'ga moirūhara'ġa pe toma'ē ti ġa ġa pe javo.

Ananiasva'ea Safirava'ea pavēi

5 ¹Aerē ko Ananiasva'ea na jitehe novīa. Ahe imondoi ogwyrā itambere'ia pyhyga ġwembirekova'ea pavēi Safirava'ea pavēi. ²Ananiasva'ea opojyka reki jara ojive imombytavo inoġa ojipyri. Jara ahe gweru Jesus'ga moirūhara'ġa pe aru pa ji itambere'ia javo tehe ġa pe. Aherembirekova'ea Safirava'ea okwaha hete ahe'mbea. ³Igwete Pedro'ga ei Ananiasva'ea pe: —Maranuhūrame nde erepojkauka ejeaporoġita Satanás'ga pe e'mbero Tupana'ga ra'uva pe? A'ereki nde eremombytauhu jara ejive egwyrā kwepykava, ei Pedro'ga ahe ve. ⁴Ndeapoa tuhē ko ndegwyrā imondoa renonde. Imondorē ikwepykava na jitehe ndeapoa no, ei ga ahe ve. Maranuhūrame nde reaporoġitate'varuhuro e'mbero aru pa ji javo tehe? ei ga Ananiasva'ea pe. Yvyakotyve'ġa pe jate rūi nde mbero. Tupana'ga pe nde mbero, ei Pedro'ga ahe ve.

⁵Henduvame ganhi'iġa Ananiasva'ea manoi o'a upa. Okyhyji pa hete ġa a'ero ikwahavame ahemanoa. ⁶Igwete ipyahuve'ġa nduri ahera'oa mamana tapy'ynhapira pyvō. Igwete ġa ahe rerohoi ahe tyma.

⁷Koiramehe aherembirekokwerava'ea ruri Pedro'ga pyri no Safirava'ea. Ndokwahavi ve ahe ġwembirekova'ea manoa. ⁸Igwete Pedro'ga ei Safirava'ea pe:

—Emombe'u katu ji ve. Maramomi ikwepykava pe imondorame egwyrā? Momi tuhē oji'!

—Momi tuhē itambere'ia, ei ahe ga pe o'mbero.

⁹Igwete ga ei:

—Maranuhūrame pe ememei novīa: “Tihepia ti nhande imoandyandyi Tupana'ga ra'uva”? ei Pedro'ga ahe ve. Kiro ki ġa u – kiroki ġa gweroho nerembirekova'ea tyma, ei ga. Ahe javijitehe po ti ġa nde rerohoi nde tyma nehē no, ei Pedro'ga ahe ve.

¹⁰Nanime Safirava'ea manoi o'a upa a'ero gapyra pyri. Igwete ipyahuve'ġa nduri ahe repiaga. Igwete ġa ahe rerohoi ahe tyma aherembirekova'ea pyri ahe mbojoyvya. ¹¹Okyhyji pa hete ġa a'ero Jesus'gareheve'ġa ojipe'ġa no henduvame ahemanoa.

Jesus'ga moirūharava'ea oapo ahemonhimomby'ava'ea

¹²Igwete Jesus'ga moirūhara'ġa japoapoi ahemonhimomby'ava'ea pevove'ġa pyteri pe. Igwete Jesus'gareheve'ġa nhimono'ombavi jipi ojihe'akatuavo ojogwehe ojatykahavuhua pype – perope onga rembe'yvuhu pe Salomāova'ea apoa pe. ¹³Ojipe'ġa e'ie'i ġa pe pyry hete ġa javo novīa. Emo ojikoge'yname Jesus'ga rehe ġa ipojihuvi ojihe'are'yma ġa ndehe. ¹⁴Igwaigwavete reki ojipe'ġa jikogi Jesus'ga rehe ojihe'a ġa ndehe onhimongyavo akwaimbae'ġa kunha'ġa no. ¹⁵Ahemonhimomby'ava'ea repiaga pevove'ġa ġa nderuri itetirūave'ġa. Igwete ġa ġa noġi pea rupi ġakupeupava rehe. “Ġa ndekorame vehevi Pedro'ġa aġi pe jate ga kwavame, opi po ti ġatetirūā ġa hugwi nehē,” ei ġa. ¹⁶He'yjuhuve'ġa gwerugweru itetirūave'ġa anhaġa rembipojykahara'ġa no. Gweru ġa ġa ojipejipea hugwi Jerusalēmpyriva'ea hugwi. A'ero itetirūave'ġa nhimohiġatuġatupavi. Anhaġa jipe'apavi ġa hugwi.

Ahe ombohahy Jesus'ga moirūharava'ea pe

¹⁷Igwete ikwava'ēhara'ġa nduvihavuhu'ga nhimyrōi Jesus'ga moirūhara'ġa ndehe Pedro'ġa ndehe. Gareheve'ġa na jitehe onhimyrō ġa ndehe no saduceus'ġa. ¹⁸Nurā ġa Pedro'ġa pyhygukari ġa mongiuka cadeia pype. ¹⁹Emo Tupana'gapyrive'ga yvagipeve'ga ruri ypytunimo ġa pyri cadeia pype hovapytymba'voga ġa pe ġa nenohema jugwi. Igwete ga ei Pedro'ġa pe:

²⁰—Hepejigwovo kiro pejatykahavuhua rokari pe penhi'ama.

Pe'lji ti pevove'ġa pe: Pejikogame Jesus'ga rehe po ti ga imbopyahui pejeaporoġita nehē, pe'lji ti ġa pe, ei ga Pedro'ġa pe.

²¹Ġwendu katu ġa Tupana'gapyrive'ga nhi'iġa. Igwete Pedro'ġa hoi ko'eġatue'yma rupi ġajatykahavuhua rokari pe ġa mbo'eavo.

A'ea ja ikwava'êhara'ġa nduvihavuhu'ga ruri ojiheve'ġa pavêi. Igwete ġa jara'ġa mbojatykapavi. Judeus'ġa moġitaharamo ġa guardas'ġa mondoukari cadeia pype togweru ti ġa Pedro'ġa javo novia. ²²Emo ovahemame cadeia pe guardas'ġa ndohepiagi reki Pedro'ġa. A'ero ġa jivyri imombe'gwovo.

²³—Avi ġa ahã pevo! ei guardas'ġa ġa pe. Ġwovapytyġatu po ġa novia, ei ġa. Pero hepiakatuhara'ġa âtehei hovapytymbava pyri, ei ġa ġa pe. Igwete ore hovapytymba'vogi tiroho ti ġa javo novia. Emo ġa nduvi reki ipype! ei guardas'ġa imombe'gwovo ġa pe.

²⁴Henduvame guardas'ġa nduvihavuhu'ga nhimomby'apavi ikwava'êhara'ġa nduvihava'ġa pavêi.

—Marã po ti nehê naerũ? ei ġa ojohupe.

²⁵Nanime ojipe'ga ruri ġa pyri Pedro'ġa mombe'gwovo ġa pe:

—Akoja'ġa – kiroki ġa pe ġa mondouka ġa mongiavo cadeia pype kirame raji'i novia – kiro ġa ġa mbo'embo'ei o'ama nhandejatykahavuhua rokari pe, ei ga ġa mombe'gwovo ġa pe.

²⁶A'ero guardas'ġa hoi gwuvihavuhu'ga rupi Pedro'ġa nderua. Maymbeve ġa Pedro'ġa nderuri ġa nderekovo. A'ereki ġa okyhyji he'yjuhuve'ġa hugwi. "Pedro'ġa pyhygahyrame po ti ġa nhande api nehê," ei ġa ojohupe.

²⁷Igwete ġa hoi ġa nderua ġa mo'ama judeus'ġa moġitahara'ġa ndovai pyteri pe. A'ero ikwava'êhara'ġa nduvihavuhu'ga ei Pedro'ġa pe:

²⁸—“Tapembo'ei ti ġa Jesusva'ea remimbo'ea rehe,” oro'e ko ore pe me oji'i novia, ei ga. Emo pe pemonhimoanhaanha penhimbi'ea Jerusalémmeve'ġa pe nhaporem, ei ga ġa pe. Igwete pe imbojapotaruhui Jesusva'ea manoagwera ore rehe no, ei ga ġa pe.

²⁹Igwete Pedro'ga ei ġa pe jara'ġa pavêi Jesus'ga moirũhara'ġa pavêi:

—Tupana'ga nhi'iġa po ore hendukatui vvyakotyve'ġa nhi'iġa hohe hamo, ei ġa. ³⁰Tupana'ga rehe nhaneramonhava'ea ojiko hako. Gaha koi ombogwera Jesus'ga gamanoa hugwi pe ga jukarê ga mbovyrukarama yva rehe ikwehe, ei Pedro'ġa ġa pe. ³¹Tupana'ga omongo Jesus'ga ojipyri a'ero ga mongovo nhandervihavuhetero. Ga omongo Jesus'ga nhanembopiro'yharamo no, ei ġa. Tupana'ga e'i: “Togwerojijyjijyuka po ti ga israelitas'ġa ndeaporoġita topohi ti ġa okote'varuhua hugwi. Tomombo po ti ga ġandekote'varuhua a'ero ġa mbopiro'yavo jugwi,” ei Tupana'ga, ei ġa ġa pe. ³²A'ea ore oromombe'umbe'u ġa pe. Tupana'ga ra'uva na jitehe okwahavuka ġa pe no. A'ereki gwa'uva Tupana'ga ombuhuruka onhi'iġa rendukatuhara'ġa pyri, ei Pedro'ġa ġa pe.

³³Ġanhi'iġa renduvame judeus'ġa moġitahara'ġa nhimboahihetei Pedro'ġa pe. Igwete ġa ei ojohupe:

—Marã po ti nhande ġa nderekoi ġa jukavo nehê, ei ġa ojohupe.

³⁴Kiro ġapyteripeve'ga po'ami a'ero Gamaliel'ga. Ga ko fariseu'ga. Moisésva'ea remimbo'eagwera rehe ga ġa mbo'embo'e jipi. Ġa nhaporem e'i pyri hete ga pe. Kiro ga po'ami ġapyteri pe a'ero Gamaliel'ga. Igwete ga Pedro'ġa mondoukari na'ê pea hugwi. ³⁵Ġa horê ga ei jara'ġa pe:

—Israelitasramo pejapyaka katu na'ẽ ti penhimbohovajara rehe, ei ga. ³⁶A'ereki ymya ko Teudasva'ea uhu ikwehe jihu ko penduvihavamo ako kiro javo. He'yjuhu reki ġa quatrocentos ko ġa jikogi ahe rehe a'ero okovo ahe rupi, ei ga ġa pe. Emo ojipe'ġa ahe jukai, ei ga. A'ero ahereheve'ġa kwaki'okatukatui ikwehe. Ahana'ja reki ahereheve'ġa a'ero, ei Gamaliel'ga imombe'gwovo ġa pe.

³⁷—Aerẽ Judasva'ea ruri ikwehe Galilėiapeve'ġa gwyriveva'ea ikwehe, ei ga. A'ea rupi huvihavuhu'ga okwatijapavuka nhanderera inoġauka, ei ga ġa pe. Igwete Judasva'ea ruri onhimbopogweuka he'yjuhuve'ġa pe timovahĩ nhanderuvihavuhu'ga javo. Emo ojipe'ġa ahe jukai. Ahereheve'ġa kwaki'opavi reki ikwehe, ei Gamaliel'ga imombe'gwovo ġa pe. ³⁸Nurã ji ei pe me kiro: Tapeavykyi ti Pedro'ġa. Na ġa ndekoi jate, ei ga. Po vvyakotyve'ġa ndeaporoġita rupi ġa ġa mbo'ei ġa nderekovo, a'ero po ti aerẽ momina nehẽ, ei ga ġa pe. ³⁹Po Tupana'ga reaporoġita rupi Pedro'ġa ġa mbo'ei, a'ero po ti pe napemombigi tuhẽ Pedro'ġa nehẽ. Pe po ti Tupana'ga movahĩ nehẽ, ei ga. Tapeavykyi ti Pedro'ġa a'ero, a'e ji pe me, ei Gamaliel'ga ġa pe.

Oho reki ġa Gamaliel'ga nhi'ġa rupi a'ero Pedro'ġa jukaukare'yma. ⁴⁰Igwete ġa Pedro'ġa mbuhurukara'javi ġa nupanupamouka mbiara pira apopyra pyvõ.

—Tapenhil'ġa'javi ti Jesusva'ea renoina, ei ġa ġa pe.

Igwete ġa ġa mo'ėukari a'ero ġa mondovo. ⁴¹Igwete Pedro'ġa hoi judeus'ġa moġitahara'ġa hugwi. Horyory reki ġa hahyva'ea rehe ogwovo. A'ereki ġa e'i ojohupe: “Tupana'ga e'i reki nhande ve: 'Pepyry hete pe. Nurã ko pyry pe ikwahavi hahyva'ea Jesus'ga repyga,' ei Tupana'ga nhande ve,” ei ġa. Nurã Pedro'ġa ndoryndoryvamo hahyva'ea kwahava ogwovo. ⁴²Nane'yymi ġa hoġahoi ojipe'ġa mbo'eavo Jesus'ga ko Tupana'ga remimbuhurukara'ga javo. Ojatykahavuhua rokari pe ġa hoi. Ojipe'ġape'ġa nonga pe ġa hoi no Jesus Cristo'ga mombe'gwovo ġa pe.

Seteva'ea opoko Jesus'ga moirũharava'ea

6 ¹Igwaigwavete ojipe'ġa jikogi Jesus'ga rehe onhimongyavo. Aerẽ ġa nhonhil'ġayvari reki judeus'ġa. Kiroki ġa grego ġanhil'ġa – ġa onhil'ġahy ġa pe – kiroki ġa aramaico ġanhil'ġa.

—Ġa ndoporakakatui aherembirekokwera'ġa, ei ġa ġa pe. Nomondokatui ġa orere'yja'ġa pe mbatera ma'ema'ėrame jipi, ei ġa – kiroki ġa grego ġanhil'ġa.

²Igwete Jesus'ga moirũhara'ġa dozeve'ġa henduvi ġanhonhil'ġayvara. A'ero ġa Jesus'gareheve'ġa mbojatykapavi ojipyri. Igwete ġa ei ġa pe:

—Oreirũ, ndoropohiri po ore Tupana'ga nhi'ġa mombe'ua hugwi hamo ima'ema'eamo mbatera ġa pe hamo, ei ġa ġa pe. ³Nurã ti pemo'ė nhandere'yja'ġa toma'ema'ė ti ġa mbatera ġa pe, ei ġa. Nanongara'ġa ti pemo'ė. Ojipe'ġa e'i ġa pe: “Ġa pyry hete ikwahaheteavo,” ei ġa. “Tupana'ga ra'uva ġa pojyka hete ġa

mongokatuavo,” ei ġa ġa pe. Nanongara'ġa ti pemo'emo'ē ġa mongovo seteve'ġa, ei dozeve'ġa ġa pe. Ġa pe po ti ore ima'ēukari a'ero nehē imondokatuuka mbatera aherembirekokwera'ġa pe nehē. ⁴Ore po ti oromombe'u Tupana'ga nhi'iġa ojipe'ġa pe jipi nehē, ei ġa. Oronhi'linhi'i ti ore Tupana'ga pe nehē no, ei dozeve'ġa ġa pe.

⁵—Kwa, ei jara'ġa ġa pe. Toromo'ē ti ġa a'ero.

Seteve'ġa ġa ġa mo'ēi a'ero. Estêvãova'ea pe ġa e'i. A'ereki ahe ojiko hete Jesus'ga rehe. Tupana'ga ra'uva ahe pojyka hete ahe rerekokatuavo. Ojipe'ġa ġa ġa mo'ēi no Filipe'ga, Prócoro'ga, Nicanor'ga, Timom'ga, Pármenas'ga, Nicolau'ga. Antioquiaveva'ero ko Nicolau'ga oko. Onhimongo ga judeuramo okovo ikwehe. ⁶Seteve'ġa ġa ġa mo'ēi a'ero. Igwete ġa ġa nderuri Jesus'ga moirũhara'ġa pyri. A'ero ġa nhi'iġi Tupana'ga pe seteve'ġa ndepyga. Igwete ġa pokogi seteve'ġa akaġa rehe toporavyky ti ġa mbatera ma'eamo javo.

⁷Igwaigwavete Jesus'ga moirũhara'ġa imombe'umbe'ui Tupana'ga nhi'iġa ojipe'ġa pe. Igwaigwavete ġa hendukatui ganhi'iġa a'ero ojikoga Jesus'ga rehe onhimongyavo Jerusalém me. He'yjuhuve'ġa ojiko Jesus'ga rehe no mbatera kwava'ēhara'ġa.

Judeusva'ea ruvihavava'ea opyhyguka Estêvãova'ea

⁸Igwete Tupana'ga imombyryvi Estêvãova'ea pe. Igwete ga ahe mbopopoakarukahetei japouvouka ahe ve ġamonhimomby'ava'ea ġapyteri pe. ⁹Aerē judeus'ġa nduri Estêvãova'ea pyri ahe movahiamo – kiroki ġa cidade de Cirenepeve'ġa cidade de Alexandriapeve'ġa no. Ġajatykahava pe ġa ei Ipiro'yve'ġa apoa. Aerē ġa nduri Estêvãova'ea pyri Cilíciapeve'ġa gwyriveve'ġa pavēi Ásiapeve'ġa gwyriveve'ġa pavēi no. Ġa ko judeus'ġa jitehe. Igwete ġa nhi'iġayvari Estêvãova'ea pe. ¹⁰Emo Estêvãova'ea okwaha hete ġa nhi'ikwepyga. A'ereki Tupana'ga ra'uva okwahavuka ga pe. Nurã ġa nonhi'iġayvara'javi ahe ve. ¹¹A'ero ġa ojipe'ġa monhi'iġukari ġa mo'mbeavouka itambere'ia mondovo ġa pe. Nurã ġa ei o'mbero:

—Orohendu ore Estêvão'ga ete'varuhua Moisésva'ea pe Tupana'ga pe no, ei ġa o'mbero.

¹²Nahã ġa ojipe'ġa momymomyi. Ġa xava'eve'ġa momymomyi, judeus'ġa mbo'ehara'ġa momymomyi no. Nurã ġa nduri Estêvãova'ea pyri ahe pyhyga ahe rerogwovo judeus'ġa moġitahara'ġa pyteri pe ahe mo'ama. ¹³Igwete ġa ojipe'ġa mo'mbeukari. A'ero ġa ei o'mbero:

—Estêvão'ga ndopigi o'ete'varuhuavo nhandejatykahavuhua pe jipi – a'ea nhaneramonhava'ea okwava'ē Tupana'ga pe hako, ei ġa. Moisésva'ea remimbo'eagwera pe ga ete'varuhui jipi no, ei ġa o'mbero. ¹⁴Orohendu ore ganhi'iġa oji'i, ei ġa, ahe mombe'urame oji'i – kiroki ahe Nazarépeva'ero oko Jesusva'ea, ei ġa. “Jesus'ga po ti omondurunduru nhandejatykahavuhua nehē,” ei Estêvão'ga oji'i, ei ġa o'mbero ġa pe. “Jesus'ga po ti nhande mongoukari hajiheva'ea rehe. Ga po ti nianemongoukari

nhaneramonhava'ea remimbo'eagwera rehe – kiroki a'ea rehe Moisésva'ea ombo'emo'e nhaneramonhava'ea,” ei Estêvão'ga oji'i, ei ġa o'mbero ġa pe.

¹⁵Kiro judeus'ġa moġitahara'ġa Estêvão'ea repiahetei oina. Aherova ko Tupana'gapyrive'ġa ndova javijitehe ġa pe ġwendy'javamo.

Estêvão'ea omombe'u Abraão'ea

7 ¹Igwete ikwava'ēhara'ġa nduvihavuhu'ga ei Estêvão'ea pe:
—A'iti nde ei poha? ei ga ahe ve.

²Igwete Estêvão'ea ei ymyahūva'ea mombe'gwombe'gwovo ġa pe a'ero:
—Nhiirū, peymyana, pehendu ti nhinhil'ġa, ei ahe. Tupana'ga onhimboukwaha gwuvihavuhetero, ei ahe. Igwete ga jipiukari nhaneramonhava'ea pe Abraão'ea pe hako. A'ea rupi ahe ndohoi ve cidade de Harā me. Mesopotāmiapeva'ea gwyri pe Abraão'ea rui hako, ei ahe. Igwete Tupana'ga jipiukari Abraão'ea pe. ³Igwete ga ei ahe ve: “Heregwovo kiro egwyrā hugwi eje'yja'ġa ndeja,” ei ga ahe ve. “Ahepiuka ti ji nde ve hajiheve'ġa gwyrā nehē. Pevo ti eho,” ei Tupana'ga ahe ve hako, ei Estêvão'ea imombe'gwovo ġa pe.

⁴—A'ero Abraão'ea hoi Caldēiapeva'ea gwyrā hugwi a'ero hako. Harā me ahe hoi upa, ei ahe. Ahepo'ria manorame Tupana'ga ahe mbuhurukari kokoty – perope xaju, ei Estêvão'ea ġa pe. ⁵A'ea rupi Tupana'ga ndopojoykaukari'i'i ve Abraão'ea pe ahegwyrā. Emo Tupana'ga e'i ahe ve: “Aerēji ti ji imondoi avova'ea nde ve ndegwyrāmo nehē nerymymino'ġa gwyrāmo nehē no – kiroki ġa ndepy'rovove'ġa,” ei ga ahe ve, ei ahe. Ahe ra'yre'y'mame Tupana'ga ei ahe ve, ei ahe imombe'gwovo judeus'ġa moġitahara'ġa pe.

⁶—Nahā Tupana'ga ei Abraão'ea pe no: “Aerēji ti nerymymino'ġa hopavi agwa hugwi nehē. A'ero po ti ġa nduvi hajiheve'ġa gwyrā pe nehē,” ei ga ahe ve, ei ahe. “Pevove'ġa po ti ġa mboporavykyuhui ojive ojigwaraita ġa ndehe nehē ġa mbopiro'ye'y'ma ojihugwi nehē,” ei Tupana'ga. “He'yjuhua rupi quatrocentos kwara rupi po ti ġa jigwarajuhui ġa ndehe nehē. ⁷Aerē po ti ji imbohahyi ġa pe nerymymino'ġa ndepyga nehē,” ei ga Abraão'ea pe. “Aerē po ti nerymymino'ġa jivyri ua ji mboheteavo kokoty jitehe nehē,” ei ga ahe ve hako, ei Estêvão'ea imombe'gwovo ġa pe.

⁸—Aerē Tupana'ga ea'javi Abraão'ea pe hako, ei ahe. “Hendukaturame nhinhil'ġa ejive po ti nde ikytiukari enhakwanhapira nehē,” ei Tupana'ga. “Ekyti ti eja'yra'ġa nakwanha pi'ria no,” ei ga. “Ndera'yra'ġa na jitehe tokyti gwa'yra'ġa nehē no,” ei Tupana'ga ahe ve, ei ahe. “Nahā ti a'ero,” ei Abraão'ea ga pe, ei Estêvão'ea imombe'gwovo. Aerē Abraão'ea ra'yramo. Isaque ahe ono gwa'yrava'ea rehe, ei ahe. Oito okirirē Abraão'ea ikyti ipita'ngiva'ea pi'ria a'ero. Aerē Isaqueva'ea na jitehe okyti gwa'yrava'ea Jacóva'ea, ei ahe. Aerē Jacóva'ea ta'lyta'y no. Doze ko ahera'yrava'ea nhaneremboypya, ei ahe. Igwete Jacóva'ea okytikyti gwa'yrava'ea no, ei Estêvão'ea imombe'gwovo ġa pe.

Estêvão'ea omombe'u Joséva'ea

9-10—Aerẽ Jacóva'ea ra'yrava'ea nhimyrõi oirüva'ea rehe Joséva'ea rehe hako, ei ahe. Nurã ahe Joséva'ea pyhygi ahe mondovo hajiheva'ea pe itambere'ia kwepygauka toporavyky ti ga ãa pe javo, ei ahe. Igwete hajiheva'ea Joséva'ea rerohoi a'ero ogwryi pe Egito pe. Pevova'ea Joséva'ea mboporavykyuhui hako. Ahe jigwarairame Joséva'ea rehe Tupana'ga gwereko katu ahe mbopiro'yavo hahya hugwi nhaporemo, ei Estêvão'ea ãa pe. Faraóva'ea ko Egitopeva'ea ruvihavuhuro oko hako. Joséva'ea kwahavame Faraóva'ea e'i ahe ve: “Pyry hete ga.” A'ereki Tupana'ga ahe arõuka Faraóva'ea pe, ei Estêvão'ea. Tupana'ga okwahaheteuka mbatera Joséva'ea pe no. Nurã Faraóva'ea ahe mongoi governadorva'ea hako. Igwete ahe ei Joséva'ea pe: “Ji moirü ti ãa ndepiakatuavo jigwryipeve'ãa. Ehepia katu pa ti nhimbatara ji ve no,” ei ahe Joséva'ea pe hako, ei Estêvão'ea imombe'gwovo.

11—Aerẽ Egito pe ipapavi aheremitymagwera. Canaãmeva'ea gwryi pe opa pa aheremitymagwera no, ei ahe. Tiruahũ hete ahe ve a'ero. Ndogwerekoa'javi mbatera nhaneramonhava'ea pe Canaã me a'ero, ei Estêvão'ea. 12Emo ojipeva'ea omombe'u Joséva'ea ruvava'ea pe Jacóva'ea pe. “Gwereko ãa mbatera Egito pe,” ei ahe imombe'gwovo. Nurã Jacóva'ea gwa'yrava'ea mondonã'ei pevo peho ti mbatera pyhygauka nhande ve javo. A'ero ahe hoi herua opo'ria pe, ei ahe. 13Mominame ahe hoal'javi tipyhy javo. A'ea rupi Joséva'ea jikwahavukari oirüva'ea pe. A'ero Faraóva'ea Joséva'ea re'yjava'ea kwahavi no, ei ahe. 14Igwete Joséva'ea oirüva'ea mondoal'javi opo'ria pyri gwe'yjava'ea pyri tuhu pa ti ãa ji pyri Egito pe javo. He'yi ahere'yjava'ea, setenta e cinco ko ahe, ei Estêvão'ea imombe'gwovo ãa pe. 15Igwete Jacóva'ea hoi Egito pe a'ero. Pevo ahe manoi. Aerẽ pevo jitehe ahera'yrava'ea manoi no nhaneramonhava'ea, ei ahe. 16Aerẽ aherymyminova'ea ahera'oa rerohoi Canaã me inoãa itaruvihavuhua kwaruhu pe hako – perope Siquém me Emorva'ea re'yjava'ea gwyragwery pe. Ymya Abraão'ea opyhy pevova'ea yvya Emorva'ea re'yjava'ea hugwi itambere'ia mondovo ahe ve.

Estêvão'ea omombe'umbe'u judeus'ãa moãitahara'ãa pe. Igwete ahe ei no:

17—Aerẽ Jacóva'ea rymyminova'ea nhimohemyhãi hete onhimongyavo Egito pe hako nhaneramonhava'ea, ei ahe. Kiro ihoãgerĩ nhaneramonhava'ea hohava apiavo pea hugwi a'ero. A'ereki ymya Tupana'ga omombe'u nhoãwenonde Abraão'ea pe ahehoãgwama, ei ahe. 18Ahehoa rupi ojipeva'ea ko oko Egitopeva'ea ruvihavuhuva'ea. Ahe ndokwahavi Joséva'ea. 19Igwete ahe nhaneramonhava'ea moandyandyi ojigwarajuhuavo ahe rehe, ei Estêvão'ea imombe'gwovo. Igwete ahe nhaneramonhava'ea mbopohirukari ahera'yrava'ea hugwi ipita'ngiva'ea hugwi ahe momboruka tomano ti penda'yra'ãa javo, ei ahe.

Estêvão'ea omombe'u Moisés'ea

20—A'ea rupi Moisés'ea ari hako. Ipita'ngiva'ea ikatu'i hete, ei ahe. Três jahya rupi ipita'ngiva'ea ka'mbui opo'ria ronga pype novia. 21 Emo ahe'yembora ahe noçame mytu'ê me Faraóva'ea ra'yrava'ea ahe pojykai ojive ahe rerekokatuavo jira'yra'ga javo ahe ve, ei ahe. 22 Aerê Egitopeva'ea Moisés'ea mbo'embo'ei jipi ikwahavuka pa ahe ve. Igwete Moisés'ea ikwahahetei mbatera mombe'gwovo japokatuavo mbatera, ei ahe.

23—Aerê he'yi kwara quarenta kwara Moisés'ea rehe, ei ahe. Igwete ahe ei oyvyteri pe: “Taho ti ji jire'yja'ğa ndepiaga israelitas'ğa ndepiaga,” ei Moisés'ea hako, ei ahe. 24 Ahe horame Egitopeva'ea rekote'varuhui Moisés'ea re'yjava'ea rehe. Hepiagame Moisés'ea hoi gwe'yjava'ea pyri ahe repyga Egitopeva'ea juka, ei ahe. 25 A'ereki Moisés'ea e'i oyvyteri pe: “Jire'yja'ğa po okwaha nhiremimbopiro'yağwama Egitopeva'ea hugwi,” ei ahe novia. “E'i po ğa ji ve: ‘Moisés'ga pe po ti Tupana'ga nhande mbopiro'yukari Egitopeve'ğa hugwi nehê,’ e po ğa ji ve,” ei Moisés'ea novia. Emo Moisés'ea re'yjava'ea ndokwahavi ve a'ea okovo, ei Estêvão'ea imombe'gwovo ğa pe.

26—Ko'emame ohoa'javame Moisés'ea gwe'yjava'ea repiagi ahe jogwayvarama, ei ahe. Igwete Moisés'ea hoi tambojogwereco katu ğa javo novia. “Penhoirũ pe novia,” ei ahe. “Maranuhũrame pe jogwayvaruhui naerũ?” ei Moisés'ea gwe'yjava'ea pe, ei ahe. 27 Emo ahe – kiroki ahe oko te'varuhu ojipeva'ea pe – ahe Moisés'ea moanhani ahe mondovo. Igwete ahe ei Moisés'ea pe: “Nanemongoukaruhui ğa oreruvihavamo. Ğa nde'i nde ve: ‘Juizramo nde rekoi ğa pe tere'e katu ti ğandeaporoğita pe,’ jave'yma nde ve,” ei ahe. 28 “Kirame nde Egitopeva'ea jukai oji'i. Kiro nde ji jukapotaruhui no naerũ?” ei ahe Moisés'ea pe, ei ahe. 29 Ahenhi'ığa renduvame Moisés'ea ka'nhyimi ahe hugwi ogwovo. Hajiheva'ea gwyri pe ahe ruvi a'ero Midiã me, ei ahe. Pevo ahe ra'yra'yramo. Dois ahera'yrava'ea akwaimba'ero, ei Estêvão'ea imombe'gwovo ğa pe.

30—He'yi kwara quarenta kwara Moisés'ea ruvame pevo hako, ei ahe. Aerê yvagipeve'ga jipiukari Moisés'ea pe ongae'y'i me vytyruhua ppyvo Sinai ppyvo, ei ahe. I'yva pype ga jipiukari Moisés'ea pe ikaja pytera pype. 31 Hepiagame ahe nhimomby'ai hehe o'ama. “Taho ti jypyvo hepiaga,” ei Moisés'ea, ei ahe. Ohorame ahe henduvi Tupana'ga nhi'ığa a'ero, ei ahe.

32 “Jihi ko Tupanamo ako,” ei ga.

“Neramonha'ğa ji mbohete.

A'ereki Abraão'ga ji mbohete.

Isaque'ga ji mbohete.

Jacó'ga ji mbohete,” ei Tupana'ga ahe ve, ei ahe.

A'ero Moisés'ea hyhyipavi o'ama. Ahe opojihu hepiaga okyhyjiavo ğwaramo, ei Estêvão'ea.

33—Igwete Tupana'ga ei ahe ve: “Ehekyi epyruhua e'ama avo. A'ereki avova'ea yvya ji apojyka jijive ji pyri okovo ġwaramo,” ei Tupana'ga ahe ve, ei ahe. 34Igwete ga ei ahe ve no: “Ahepia ji Egitopeve'ġa jigwaraja jireheve'ġa ndehe. Ahendu ji jijiheve'ġa pytuhemahivuhua hahya rerekovo ġwaramo,” ei ga, ei ahe. “Kiro ji jyvi ġa mbopiro'yavo Egitopeve'ġa hugwi,” ei ga. “Heregwovo kiro a'ero. Torombojivy ti nde Egito pe jitehe nehē,” ei Tupana'ga Moisésva'ea pe hako, ei ahe.

Estêvãova'ea omombe'u Moisésva'ea movahġagwera

35Igwete Estêvãova'ea ei ġa pe no:

—Ahere'yjava'ea omovahġi a'ero Moisésva'ea hako. “Nanemongoukaruhui ġa oreruvihavamo,” ei ahe. “Ġa nde'i nde ve: ‘Juizramo nde rekoi ġa pe tere'e katu ti ġandeporoġita pe, jave'yma nde ve,’ ei ahe Moisésva'ea pe hako, ei ahe. Moisésva'ea jitehe reki Tupana'ga ahe mondoi ahe mongovo aheruvihavamo ahe mbopiro'yharamo Egitopeva'ea hugwi, ei ahe. Tupana'ga omondouka Moisésva'ea pyri yvagipeve'ga – kiroki ga ojipiuka ahe ve i'yva pype ikaja pytera pype. Tupana'ga omondouka ga monhi'iġa Moisésva'ea pe. Nahã Tupana'ga Moisésva'ea mondoukari terembopiro'yuka ti eje'yja'ġa javo, ei ahe. 36Igwete Moisésva'ea gwe'yjava'ea rerohoi gwupi Egito hugwi. Ahe oapoapo ahemonhimomby'ava'ea Egito pe ypiahu pe no Mar Vermelho pe, ei ahe. He'yi kwara rupi quarenta kwara rupi Moisésva'ea ahe monhimomby'ai ongae'yġi me po rimba'e, ei Estêvãova'ea imombe'ġwovo.

37—Moisésva'ea jitehe e'i gwe'yjava'ea pe israelitasva'ea pe hako: “Aerē po ti Tupana'ga ojipe'ga mongoi onhi'iġa mombe'uharamo pe me nehē. Nhanerymyminoru po ti ga rekoi nehē jil'jave'ga nehē,” ei Moisésva'ea hako, ei ahe. 38Moisésva'ea oko nhaneramonhava'ea pyteri pe israelitasva'ea pyteri pe a'ero ahe jogwerekorame ongae'yġi me hako. Moisésva'ea oko yvagipeve'ga pyri no – kiroki ga onhi'i ahe ve vytyruhua rehe Sinai rehe, ei ahe. Igwete Tupana'ga imbuhuri onhi'iġa ahe ve teremombe'u ti jara'ġa pe javo. A'ero Tupana'ga imbuhurukari a'ea nhande ve no. Ganhi'iġa ko okoji avuġirama, ei Estêvãova'ea ġa pe.

39—Emo Moisésva'ea nhi'iġa nhaneramonhava'ea nohendupotari reki, ei ahe. “Xakoyme nhande Moisés'ga rehe,” ei nhaneramonhava'ea hako. “Xajivy po nhande Egitopeve'ġa gwyri pe hamo,” ei ahe ojohupe novġa, ei ahe. 40Igwete Moisésva'ea mbegwerame ua vytyruhua hugwi nhaneramonhava'ea hoi javo Arãova'ea pe Moisésva'ea reki'yrava'ea pe: “Eapoapo ti ha'angava nhaneremimbohetharamo togweroho ti ġa nhande renonde,” ei ahe. “A'ereki akoja'ga – kiroki ga nhande reru Egito hugwi ikwehe – mahã po ga kiro naerũ Moisés'ga? Oho hete po ga nhande hugwi,” ei nhaneramonhava'ea novġa, ei ahe. 41A'ea rupi nhaneramonhava'ea japoi yuranuhã ra'yra ra'angavuhua a'ero ġwemimbohetharamo. A'ero ahe ijukai mbiara ikwava'eġa jupe, ei ahe. Aerē ahe japoi toryva ġwembiapoa pe ha'angava pe timbohete ti a'ea javo jupe. 42Nurã Tupana'ga pohiri nhaneramonhava'ea hugwi, ei ahe. “Tombohete tehe ti ġa jaytata'ia a'ero. A'ereki a'ea ġa opota hete ġwemimbohetharamo,” ei

Tupana'ga, ei Estêvãova'ea imombe'gwovo ãa pe. A'ea ko Tupana'ga nhi'iãa mombe'uharava'ea okwatija hako nhaneramonhava'ea mombe'gwovo hako, ei ahe. Tupana'ga nhi'iãa ahe omombe'u ikwatijarame.

“He'yi kwara rupi quarenta kwara rupi pe ndekoi ongae'yi me.

Ji ve rui reki pe ijukai mbiara ikwava'eãa a'ea rupi,” ei Tupana'ga, ei ahe.

43 “Moloque reki pe peroho hyrua pype.

A'ea ko penemimbohete haramo oko,” ei ga.

“Renfã apoa ra'angava jaytata'ia ra'angava pe peroho pejupi penemimbohete haramo no.

A'ereki a'ea pe peapo timbohete ti a'ea javo,” ei Tupana'ga, ei ahe.

“Nurã ti ji pe mondohetei cidade de Babilônia rehemonehẽ,” ei Tupana'ga hako.

Nahã aherembikwatijara omombe'u Tupana'ga nhi'iãa, ei ahe.

Estêvãova'ea omombe'u onga Tupana'gapeva'ea

44 Igwete Estêvãova'ea ei judeus'ãa moãitahara'ãa pe no:

—Ongae'yi me nhaneramonhava'ea gwereko tenda tapyjamo Tupana'ga pe hako – a'ea pype Tupana'ga ojipiuka ahe ve. A'ereki Tupana'ga e'i jipe Moisésva'ea pe toapo ti ãa javo, ei ahe. “Tahepiuka ti ji nde ve yvagipeva'ea. A'ea javijitehe ti eapo tenda a'ero,” ei Tupana'ga Moisésva'ea pe hako, ei ahe. 45 Nhaneramonhava'ea gwereko tenda a'ero. A'ea ahe ra'yrava'ea heruri Josuéva'ea pavẽi ipojoykaramẽ vyva hajiheva'ea hugwi. A'ereki Tupana'ga omondomondo aha hajiheva'ea ahegwyrã hugwi ahe monhamonhana nhaneramonhava'ea hugwi, ei ahe. Nurã tenda rekoi avo avuirama hako. U ve ahe pyteri pe Daviva'ea ruvame avo, ei ahe. 46 Daviva'ea gweaporoãitapyryva ãwaramo onhiarõuka Tupana'ga pe. Igwete Daviva'ea ei Tupana'ga pe: “Ta'apo ti onga nde ve. A'ereki nde rehe nhaneremboypya Jacóva'ea ojiko,” ei ahe. 47 Daviva'ea ra'yrava'ea ki a'e te oapo onga imohina Tupana'ga pe hako Salomãova'ea, ei Estêvãova'ea imombe'gwovo.

48 —A'ererame tehe nhanderuvihavuhete'ga Tupana'ga nduvi vyvakotyve'ãa nemiapoa pype, ei ahe. Tupana'ga nhi'iãa mombe'uharava'ea omombe'u a'ea ikwatija hako. Nahã Tupana'ga ei:

49 “Yvagi pe ji rekoi huvihavuhuro jipi,” ei ga.

“Vyva ko oko tehe ji ve a'ero,” ei ga.

“Marãva'ea pe peapo onga ji ve naerũ topyta ti ga ipype javo?” ei ga.

50 “A'ereki jiji te tuhẽ a'apo pa yvaga vyva no,” ei Tupana'ga nhandepojoykaharete'ga hako, ei Estêvãova'ea.

A'ea Tupana'ga nhi'iãa mombe'uharava'ea omombe'u Tupana'ga nhi'iãa ikwatija hako, ei Estêvãova'ea judeus'ãa moãitahara'ãa pe.

51 Igwete Estêvãova'ea ei ãa pe no:

—Napeangarihu pe tuhẽ naerũ, ei ahe. Ndapeapykwapupugihu pe henduvame Tupana'ga nhi'iãa. Penamonhava'ea rupi ko pe hoi. Ndapehopotari pe Tupana'ga

ra'uva rupi jipi, ei ahe. ⁵²Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea rehe nhaporemo penamonhava'ea jigwarai hako, ei ahe. Igwete penhamonhava'ea ahe jukajukai no – kiroki ahe omombe'u nhoġwenonde pyryheteve'ga ruraġwama Jesus'ga ruraġwama, ei ahe. Kiro pe, pepyhyguka Jesus'ga guardas'ġa pe ga jukavouka ikwehe, ei ahe. ⁵³Pe me Tupana'ga ombuhuruka ġwemimbo'ea novġa ga imondorame ojipyrive'ġa pe togweroho ti ġa israelitas'ġa pe javo. Emo reki pe napehendukatui, ei Estêvãova'ea imombe'gwovo judeus'ġa moġitahara'ġa pe.

Ahe ojuka Estêvãova'ea

⁵⁴Henduvame Estêvãova'ea nhi'iġa judeus'ġa moġitahara'ġa nhimboahivuhui ranuhũ ahe rehe a'ero. ⁵⁵Emo Tupana'ga ra'uva opojyka hete Estêvãova'ea. A'ero ahe rovavuramo hepiakatuavo yvagi pe. Igwete ahe hepiagi Tupana'ga rendy'jahetea. Ahe hepiagi Jesus'ga ama Tupana'ga koty no. ⁵⁶Igwete Estêvãova'ea ei:

—Pehepia, ei ahe. Ji ahepia yvaga rovapytymba'vogipyra, ei ahe. Ahepia ji ga no – kiroki ga Tupana'ga ombuhuruka nhande pyri ikwehe. Pevo ga ami Tupana'ga koty, ei Estêvãova'ea ġa pe.

⁵⁷Igwete ġa hapukajahyahivi ojapyakwapyga tihenduvyme ga javo. A'ero ġa nhambavi ahe rehe. ⁵⁸Ĥa ahe pyhygi ahe rerogwovo ahe momboa cidade hugwi tiapiapi ga javo. Kiroki ġa e'i oko te'varuhu Estêvãova'ga javo – kiro ġa hekyi opira i'arimova'ea imondovo inoġa Saulo'ga pyri. A'ero ġa ahe apiapi tijuka ga javo. ⁵⁹Oapirame Estêvãova'ea nhi'iġi Jesus'ga pe opojykaharete'ga pe.

—Jesus, emondo jira'uva ejipyri yvagi pe, ei ahe.

⁶⁰Igwete ahe ndurugi ġwenypy'amo oina onhi'iġa mondovo opojykaharete'ga pe.

—Terembojari ti ġa ndehe ġandekote'varuhuva'ea jiapiagwera, ei ahe ga pe.

O'erẽ ahe manoi upa.

8 ¹⁻²Igwete Saulo'ga ei:
—Na ġa ga jukai tuhẽ, ei ga.

Kiro Tupana'gareheve'ġa Estêvãova'ea ra'oa rerohei ityma. Igwete ġa jehe'ohetei ahe rehe upa.

Saulova'ea ojigwarai Jesus'gareheva'ea rehe

A'ea rupi tuhẽ ojipe'ġa jigwarai hete Jesus'gareheve'ġa ndehe Jerusalém me. Nurã gareheve'ġa kwaki'opavi ġa hugwi ogwovo Judéiapeve'ġa gwyrri pe Samariapeve'ġa gwyrri pe no. Jesus'ga moirũhara'ġa jate ndohoi upa.

³Oro Saulo'ga, ojigwarajuhu hete ga Jesus'gareheve'ġa ndehe. Igwete ga imbojoapiapi ogwovo ġanonga pype ġa pyhyga akwaimbae'ġa kunhangwera'ġa no. Igwete ga ġa nderohyryrygi ġa nderogwovo ġa mongiavo cadeia pype jipi.

Filipeva'ea omombe'u Jesus'ga Samaria pe

⁴Okwaki'opavame ogwovo Jesus'gareheve'ğa hoğahoi Jesus'ga mombe'gwovo ojipe'ğa pe ikwehe. ⁵Igwete Filipe'ga hoi cidade de Samaria pe. Pevo ga Jesus Cristo'ga mombe'umbe'u ga ko Tupana'ga remimbuhurukara'ga javo ğa pe.

⁶Igwete ga japojaopi ahemonhimomby'ava'ea ғаpyteri pe no. Igwete pevove'ğa henduvi Filipe'ga nhi'iğa hepiaga ahemonhimomby'ava'ea. A'ero ға nhaporemō ға japyakahetei ganhi'iğa rehe. ⁷Anhağa ohapukajahi opohia ғwembipojykahara'ğa hugwi he'yjuhuve'ğa hugwi. Filipe'ga omopo'ağatu nomyive'ğa ipyka'nauhüve'ğa no. ⁸A'ero Samariapeve'ğa horyory hete a'ea rupi onhimongyavo.

⁹⁻¹⁶Igwete Filipe'ga Jesus Cristo'ga mombe'umbe'ui ға pe.

—Tupana'ga ombuhuruka ga yvya koty nhande pyri, ei ga. Pejikogame ga rehe po ti Tupana'ga pe mongoi ojiheva'ero nehē, ei Filipe'ga ға pe.

Igwete ға heroviari ganhi'iğa ojikoga Jesus'ga rehe akwaimbae'ğa kunhangwera'ğa no. A'ero ga ға mobatizai yhya pyvō Jesus Cristo'gareheva'ero ға ndekoro ғwaramo. A'ea rupi Tupana'ga ra'uva nduri ve ға pyri ға nderekovo.

Kiro ipajive'ga na jitehe heroviari Filipe'ga nhi'iğa no Simão'ga. Igwete ga nhimobatizaukari Filipe'ga pe. Ymya Simão'ga omonhimomby'a Samariapeve'ğa opajia pyvō jipopoaka hete ji javo novia. A'ea rupi ға hopavi Simão'ga nhi'iğa rupi a'ero huvihava'ğa okoteheve'ğa pavēi. E'i tehe ға ga pe: “Agwa'ga ko ipopoakaheteve'ga Tupanamo,” e'i tehe ға ga pe. A'ea rupi ға hopavi Simão'ga nhi'iğa rupi. Ombokwara'ara'a ga ға monhimomby'avo opajiro ғwaramo. Emo kiro hendukaturame Filipe'ga nhi'iğa ға gwerovia hete ga onhimobatizauka. Simão'ga ға javijitehe gwerovia no. Igwete ga nhimobatizaukari Filipe'ga pe. A'ero ga rekoi Filipe'ga pavēi jipi onhimomby'avo hepiaga Filipe'ga japojaporame ahemonhimomby'ava'ea.

Aerē ojipe'ğa Samariapeve'ğa mombe'ui Jerusalém me.

—Samariapeve'ğa ғwendu katu kiro Tupana'ga nhi'iğa Jesus'ga mombe'ua, ei ға ға pe.

Jesus'ga moirūhara'ğa ikwahavame kiro ға ei Pedro'ga pe a'ero:

—Heregwovo kiro Samaria pe ға ndepiaga a'ero. João'ga ti toho nde rupi no, ei ға ga pe.

—Kwa. Oroho ti a'ero nehē, ei Pedro'ğa ға pe.

A'ero ға jogwerohoi Samaria pe Jesus'gareheve'ğa pyri. Ґ ndepiagame Pedro'ğa nhi'iği Tupana'ga pe:

—Embuhu kiro eja'uva ға pyri ға nderekokatuavo. A'ereki nduri ve, ei ға Tupana'ga pe.

¹⁷Igwete Pedro'ga pokogi ға ndehe João'ga pavēi. Kiro turi Tupana'ga ra'uva ға pyri ға nderekokatuavo a'ero.

¹⁸Igwete Simão'ga hepiagi no ipajive'ga.

—Nahã, ja'gwy, ei ga. Jesus'ga moirūhara'ğa pokogame ға ndehe a'ero Tupana'ga imbuhuri gwa'uva ға pyri imongovo, ei ga.

Igwete ga ei Pedro'ga pe:

—Koro itambere'ia, ei ga. ¹⁹Ji mbopopoaka ti nanongara rehe no, ei ga. Nurã ji pokogame ojipe'ãga ndehe po ti Tupana'ga imbuhuri gwa'uva ãga pyri nehẽ, ei ga ãga pe novã.

²⁰—Ereho ti nde hahyva'ea ruvihava pype eitambere'ia pavẽi nehẽ, ei Pedro'ga ga pe. A'ereki nde ere'euhu: “Tamondo ti nhiitambere'ia Tupana'ga ra'uva mbuhura kwepyguka,” ereuhu nde, ei ga Simão'ga pe. ²¹Ore Tupana'ga ra'uva mbuhurukarame ko nde orereheva'ea rui. A'ereki nde ndepy'a te'varuhu Tupana'ga pe, ei Pedro'ga ga pe. ²²Erojijyi ti ejeaporoãitate'varuhua. Enhi'i ti Tupana'ga pe tomombo ti ga nderekote'varuhua nde hugwi nehẽ, ei ga. ²³A'ereki ji anhimombaragwaha nenhimyrrouhũhetea rehe. Nandepiro'yi nde ete'varuhua hugwi, ei ga Simão'ga pe.

²⁴Igwete ga ei Pedro'ãga pe:

—Pehe ti penhi'i Tupana'ga pe ji repyga tanhimondoukaryme ti ga hahyva'ea ruvihava pype penembi'eagwera rupi nehẽ, ei Simão'ga ãga pe.

²⁵Aerẽ Pedro'ga imombe'ui ãgwembikwahava pevove'ãga pe João'ga pavẽi Jesus'ga nhi'iãga imombe'gwovo ãga pe. A'ero ãga jivyri imbojoapiapiavo ogwovo cidades pe Samariapeve'ãga gwyri pe Jesus'ga mombe'gwovo ãga pe. Aerẽ ãga vahemi Jerusalém me.

Etiópiapeva'ea

²⁶Aerẽ nhandepojykaharete'gapyrive'ga yvagipeve'ga ruri javo Filipe'ga pe:

—Heregwovo ypihua koty pehe pe – kiroki pehea oho Jerusalém hugwi ongae'yma rupi ogwovo cidade de Gaza pe, ei Tupana'gapyrive'ga ga pe.

²⁷⁻²⁸A'ero Filipe'ga hoi ogwovo. A'ea ja huvihava'ga hoi pea rupi Etiópiapeve'ãga gwyripeve'ga. Oporavyky ga Candacehã pe jipi – kiroki hã ãganduvihavuhã Etiópiapeve'ãga gwyri pe. Gwepia katu ga itambere'ia hã pe. Uhu na'ẽ ga Jerusalém me Tupana'ga mboheteavo. Kiro ga hoa'javi pea rupi ojivya ojigwyri pe jitehe Etiópia pe. Igwete ga reni gwyrua pype ãwenonhandavuhua pype ogwovo. Ohorame ga nhi'iãgi ikwatijara pe oina – kiroki Isafasva'ea Tupana'ga nhi'iãga mombe'uharava'ea okwatija inoã. ²⁹A'ea ja Filipe'ga hoi pehea rupi ogwovo no. Igwete Tupana'ga ra'uva ei ga pe:

—Heregwovo garyruhua pyri ekovo jypyvo.

³⁰⁻³³A'ero Filipe'ga hojipei ipyri ogwovo. Igwete Etiópiapeve'ga nhi'inhi'iãgi Isafasva'ea rembikwatijaragwera pe oina – kiroki Tupana'ga okwatijaruka ahe ve hako. Aherembikwatijara e'i:

“Gweroho ãga ovelha tijuka javo,” e'i.

“Cordeiro hava mondohogame nonhi'iãgi upa,” e'i ikwatijara.

“I'javijitehe ko ga no.

Gweroho ãga ga tijuka ga javo,” e'i.

“Gwerohorame ga nonhi'iãgi upa,” e'i ikwatijara.

“ãga ga mbotegweterame ojipe'ãga ndovavagahivi ga rehe,” e'i.

(Atos 8.31-35)

“Ndahakykwepori ga.

A'ereki ġa ga juka vvyakotyve'ġa hugwi,” e'i aherembikwatijara. Igwete Etiópiapeve'ga nhi'inhi'iġi jupe oina gwyrua pype. Henduvame ganhi'iġa Filipe'ga ei ga pe:

—Erekwaha po nde aheremimombe'ua? ei Filipe'ga onhi'iġa mondovo ga pe.

—Avi ahā novīa, ei ga. Marā po ji ikwahavi? A'ereki nimombe'uhavi ji ve, ei ga. Ejiupi ji pyri eina, ei ga Filipe'ga pe.

Igwete Filipe'ga jiupiri oina ga pyri a'ero ga rupi ogwovo. ³⁴Igwete ga ei Filipe'ga pe:

—Ji mbo'e ti a'ea rehe. Ma'ġa pe ahe ei ikwatija Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea? ei ga. Ojive ahe ei? Mara'ngu po ojipe'ga pe javo? ei Etiópiapeve'ga ga pe.

³⁵—Jesus'ga pe ahe ei gweroho ġa ga jukavo javo, ei Filipe'ga ga pe. Kiro Filipe'ga Jesus'ga mombe'umbe'ui aherembikwatijara mombe'ukatuavo a'ero ga pe.

³⁶⁻³⁸Ohorame pea rupi kiro ġa vahemi ypiahu'ia pyri. Igwete Etiópiapeve'ga ei: —Agwa reki yhya, ei ga. Nanhimobatzai po ti nde nehē? ei ga ga pe. Igwete Etiópiapeve'ga imombigukari ġwenonhandavuhua. A'ero ġa jogwerojyvi ojogwerogwovo y pe. Igwete Filipe'ga ga mobatzai.

³⁹Ġa ērame yhya hugwi nhandepojykaharete'ga ra'uva Filipe'ga rerohojpei. Etiópiapeve'ga ndohepiaga'javi ga a'ero. Igwete ga hoi

ogwovo pea rupi gworyvamo Etiópiapeve!ga. ⁴⁰Kiro Filipe!ga ukwahavi cidade de Azoto pe. Aerē ga imbojoapiapi ogwovo cidades pe Jesus!ga mombe!gwovo ģa pe. Aerē ga vahemi cidade de Cesaréia pe.

Saulova'ea ojiko reki Jesus!ga rehe

9 ¹A'ea ja ko Saulo!ga nhimbohovajari Jesus!gareheve!ġa ndehe ta'apiti pa ģa javo. Igwete ga hoi mbatera kwava!ēhara!ġa nduvihavuhu!ga pyri. ²Igwete ga ei ga pe:

—Ekwatija ti enhi!iġa mondovouka judeus!ġa pe cidade de Damasco pe ji kwahavuka ģa pe, ei ga. Aroho ti ji nerembikwatijara a'ero hepiuka ġa pe ġajatykahava pype tajipoko ti ģa nehē, ei Saulo!ga ga pe. A'ero po ti ji ģa ndekari pevo nehē – kiroki ģa oho Jesus!ga nhi!iġa rupi. Ġa ndepiagame po ti ji ģa pyhypyhygukari ģa nderurahyavouka avo jitehe Jerusalém me nehē akwaimbae!ġa kunhangwera!ġa no, ei Saulo!ga ga pe.

—Kwa. Takwatija ti ji nde mombe!gwovo ģa pe, ei ikwava!ēhara!ġa nduvihavuhu!ga ga pe.

Igwete ga ikwatijari Saulo!ga pe imondovo togweroho ti ga a'ea javo.

³Igwete Saulo!ġa hoi pea rupi okovo. Ġa vahēġwerīrame Damasco pe kotihī hendy!javuhuva'ea uhu ga pyri yvaga hugwi. Hendy!javuhuva'ea pyteri pe ga rekoi a'ero. ⁴A'ea ga mombori yvyvo ga noġa. Igwete ga henduvi ganhi!iġa.

—Saulo, Saulo! ei ga ga pe. Maraname nde imbohahyukaruhui ji ve?

⁵—Manamo pe naerū? ei Saulo!ga ga pe.

—Ji ko Jesus, ei nhandepojykaharete!ga ga pe. Ji ve nde erembohahyukaruhu.

⁶Emo ji a'e nde ve kiro: Epo!ā egwovo cidade pe, ei ga Saulo!ga pe. Pevove!ga po ti omombe'u nde ve nderekoagwama nehē, ei Jesus!ga ga pe.

⁷Saulo!garupive!ġa nonhi!iġi o'ama. A'ereki ģa ġwenduvipe ojipe!ga nhi!iġa. Emo ġa ndohepiagi ga. ⁸Igwete Saulo!ga po'ami. Kiro ga ma!ēi novīa, emo ga ndahehai reki. Igwete ģa ga popyhygi ga rerogwovo Damasco pe. ⁹Trēs ga gwehae!yma rerokiri. Ndo!ui ga mbatera. Ndoy!ui ga no. Onhi!inhi!i ga Tupana!ga pe a'ero.

¹⁰A'ea ja Ananias!ga rekoi Damasco pe. Pevo ga ruvi Jesus!gareheva!ero. Igwete Jesus!ga jipiukari ga pe.

—Ananias, ei ga ga pe.

—Gara? ei ga.

¹¹—Heregwovo pea rupi kiroġwe – kiroki pehea pe ģa e'i Direita, ei Jesus!ga ga pe. Peho ti Judas!ga ronga pe Saulo!ga reka – kiroki ga cidade de Tarsopeve!ga. Kiro ga nhi!iġi Tupana!ga pe, ei Jesus!ga. ¹²Orohepiuka ji nde ga pe ko. A'ero ga hepiagi nderuraġwama ojipyri, ei ga. Igwete nde pokogi ga rehe ga mboheakwakatuavo. Nahā ti eho ga pyri a'ero, ei ga Ananias!ga pe.

¹³Igwete Ananias!ga ei:

—Po ahe ndohoi Saulo!ga pyri hamo, ei ga. He'yive!ġa omombe'u gareaporogita ji ve oji!i. Oko te!varuhu ga ndereheve!ġa pe Jerusalém me heaji!i, ei ga Jesus!ga pe. ¹⁴Kiro ikwava!ēhara!ġa nduvihava!ġa ga mbuhuri

avo ore pyri topyhy ti ga ġa javo – kiroki ġa onhi'inhi'i'nde ve jipi. Ore pyhy pota ga a'ero tomongi ġa cadeia pype javo, ei Ananias'ga Jesus'ga pe.

¹⁵Emo Jesus'ga e'i ga pe:

—Eho jate ti akoja'ga pyri. A'ereki ji anhimoirũuka ga pe kiro, ei Jesus'ga ga pe. Ji mombe'u po ti ga judeus'ġarũive'ġa pe ġanduvihava'ġa pe nehẽ israelitas'ġa pe nehẽ no, ei ga Ananias'ga pe. ¹⁶Jihi ti tahepiuka hahyaġwama ga pe, ei ga. Nhiarõe'ÿve'ġa po ti okwahavuka hahyva'ea ga pe ga ji mombe'urame ġa pe nehẽ. Emo po ti ga onhimomirana jupe nehẽ tamombe'u tuhẽ ti Jesus'ga ġa pe javo nehẽ, ei Jesus'ga ga pe.

¹⁷A'ero Ananias'ga hoi ogwovo Judas'ga ronga pe okiavo Saulo'ga pyri. Saulo'ga onhi'inhi'i' Tupana'ga pe. Igwete Ananias'ga pokogi ga rehe. Igwete Ananias'ga ei ga pe:

—Nhiirũ, ei ga Saulo'ga pe. Nhandepojykaharete'ga – gaha ojipiuka nde ve pea rupi nde rurame Jesus'ga – kiro ga ji mbuhurukari nde pyri teremboheakwa katu ti ga javo ji ve, ei ga. Terepojkauka ga jira'uva pe javo ga ji mbuhurukari nde pyri kiro, ei ga Saulo'ga pe.

¹⁸Kotihĩ indurugi Saulo'ga reakwara hugwi pira pea'java'ea. A'ero ga hepiakatua'javi. Kirẽ Saulo'ga nhimobatizaukari Jesus'gareheva'ero. ¹⁹I'urame mbatera ga pytupoakaramo.

Saulova'ea omombe'u Jesus'ga Damasco pe

Igwete Saulo'ga pytaahi'vi Jesus'gareheve'ġa pyri Damasco pe.

²⁰Nambegwei ga ogwovo judeus'ġa jatykahai pe Jesus'ga mombe'gwovo ġa pe.

—Jesus Cristo'ga ko Tupana'ga ra'yramo tuhẽ oko, ei ga ġa pe.

²¹Ganhi'iġa renduvame ġa nhimomby'apavi. Igwete ġa ei ojohupe:

—Marã naerũ? Saulo'ga oko te'varuhu hete ġa pe Jerusalẽm me heikwehe – kiroki ġa onhi'i' Jesus'ga pe jipi, ei ġa. Aerẽ ga ruruhui kokoty tapyhy ti ġa nderogwovo ikwava'ẽhara'ġa nduvihava'ġa pyri javo. Agwa'ga ko ga rui naerũ? ei ġa ojohupe.

—Ki ga tuhẽ reki a'ea, ei ġa.

Onhimomby'a hete ġa a'ero Saulo'ga nhi'iġa renduva Jesus'ga mombe'urame.

²²Igwete Saulo'ga ega'ei ġa pe:

—A'iti tuhẽ Jesus'ga ko Cristoramo oko Tupana'ga remimbuhurukaramo, ei Saulo'ga ġa pe.

Igwaigwavete Saulo'ga heroviarukari ġa pe Jesus'ga mombe'urame ġa pe. Henduvame garemimbo'ekatua judeus'ġa nonhi'iġa'javi ga pe a'ero Damascospeve'ġa.

²³He'yi Saulo'ga kiri. Aerẽ judeus'ġa jatykai marã po ti nhande ga jukai javo ojohupe novã. ²⁴Igwete ġa ami jurukwara pyri – perope jupihavuhua oatima cidade – jurukwara pyri ġa ami arimo ypytunimo tipyhy ti Saulo'ga jukavo javo novã. Emo Saulo'ga okwaha ġanhi'iġa. ²⁵Nurã garemimbo'ehara'ġa ga rerohoi

ypyutunimo ga rerojiupia jupihavuhua rehe. Igwete ãga ga mbo'avi pandyruhua pype ga mbojyva mytu'ẽ me ga mondovo ga moka'nhyma ãga hugwi.

Saulova'ea ojivy Jerusalém me

²⁶Aerẽ Saulo'ga jivyri Jerusalém me. A'ero ga hopotari Jesus'gareheve'ãga pyri ãga nderekovo. Emo ãga okyhyji pa ga hugwi. A'ereki ãga ndogweroviari Saulo'ga jikoga Jesus'ga rehe. ²⁷Nurã Barnabé'ga ga rerohoi Jesus'ga moirũhara'ãga pyri ovavagahiva ga rehe ga mombe'ukatuavo ãga pe. Igwete Barnabé'ga ei ãga pe:

—Nhandepojykaharete'ga ojipiuka Saulo'ga pe pehea rupi ga horame heikwehe, ei ga ãga pe. Igwete Jesus'ga nhi'iãgi ga pe, ei ga. A'ero Saulo'ga jikogi ga rehe ga mombe'gwombe'gwovo ojipe'ãga pojihuve'yma Damasco pe heikwehe, ei Barnabé'ga ga mombe'gwovo ãga pe.

²⁸A'ero Saulo'ga pytai Jesus'gareheve'ãga pyri ogwoogwovo ãga ndupi Jerusalém rupi. Igwete ga nhandepojykaharete'ga mombe'ui Jesus'ga mombe'ui Jerusalémmeve'ãga pojihuve'yma. ²⁹Igwete Saulo'ga nhi'iãgayvari judeus'ãga pe – kiroki ãga grego ãganh'iãga. Ga Jesus'ga mombe'urame ãga pe ãga ga jukapotari novia. ³⁰Jesus'gareheve'ãga ikwahavame Saulo'ga rerohoi ãga hugwi cidade de Cesaréia pe. A'ea hugwi ãga ga mondoi cidade de Tarso pe.

³¹Kirẽ ojipe'ãga nombohahyukara'javi Jesus'gareheve'ãga pe a'ero Judéiapeve'ãga gwyri pe Galiléiapeve'ãga gwyri pe no Samariapeve'ãga gwyri pe no. Igwaigwavete ãga jikohetei Jesus'ga rehe a'ero imondovo imohina ga rehe. Tupana'ga ra'uva ãga pokopoko jipi. A'ero igwaigwavete ãga ojipe'ãga mbojikogukari Jesus'ga rehe.

Pedrova'ea omombi Enéiasva'ea ka'nauhũa

³²Aerẽ Pedro'ga imbojoapiapi ogwovo cidades pe. Aerẽ ga vahemi cidade de Lida pe ogwovo Jesus'gareheve'ãga pyri. ³³Pevo ga nomyive'ga repiagi gakupeupava rehe Enéias'ga. Oito kwara gamynhe'yma rehe.

³⁴Igwete Pedro'ga ga repiagi javo ga pe.

—Enéias, Jesus Cristo'ga omombi kiro neka'nauhũa nde hugwi, ei ga. Epo'ã ti herekokatuavo ekupeupava, ei Pedro'ga ga pe.

³⁵Kotihĩ Enéias'ga po'ami a'ero. Igwete ãga nhaporemõ ãga nduri ga repiaga Lidapeve'ãga nhumeve'ãga no. Saronã ei ãga nhuhũã pe. Ga repiagame ãga jikopavi Jesus'ga rehe a'ero.

Pedrova'ea ombogwera Tabitava'ea

³⁶A'ea rupi Tabitahẽã ruvi cidade de Jope pe. Igwete hẽã tetirũaramo upa. Hẽã ko Jesus'garehevehẽã. Dorcas ko hẽãrera Gréciapeve'ãga nhi'iãgimo. Gwereco katu katu hẽã ojipe'ãga jipi. Ombatera hẽã omondomondo imbatere'ỹve'ãga pe jipi. ³⁷Igwete hẽã tetirũaramo. A'ero hẽã manõi hete upa. Igwete hẽãpavẽive'ãga ipyhei hẽãra'õã herojiupia onga jo'ari pe inõã.

³⁸Igwete Jesus'gareheve'ġa mokonha'ġa mondoukari Pedro'ga pyri. A'ereki ġa okwaha garuva cidade de Lida pe – a'ea ojopyri u cidade de Jope pavēi. Igwete ġa ġa mondoukari Pedro'ga pyri tuhu ti ga kotihī javo.

³⁹A'ero Pedro'ga ruri ġa ndupi. Ga vahemame ġa ga rorojupiri onga jo'ari pe. Igwete aherembirekokwera'ġa Pedro'ga atimani o'ama ojehe'gwovo Tabitahēa rehe omano ahe ore hugwi javo. Igwete ġa hepiukari opira ga pe hēarembiapoagwera i'arimova'ea igwyriva'ea no. A'ea hēa omboja ġa pe jipi okorame ġa pavēi. ⁴⁰Igwete Pedro'ga ġa mo'embavi ġa mondovo okia hugwi. A'ero ga renypy'andurugi onhi'iġa Tupana'ga pe. Igwete ga ami ojirovaga hēara'oa pe. —Tabita, epo'ā, ei ga hēa pe.

Kiro hēa ma'ēi a'ero. Pedro'ga repiagame hēa vyri oina. ⁴¹Igwete ga hēa popyhygi hēa mop'o'ama. A'ero ga Jesus'gareheve'ġa mbuhurukara'javi ojipyri aherembirekokwera'ġa jara'ġa no. Igwete ga hēa repiukari ġa pe.

⁴²Aerē ġa imonhimoanhabavi imombe'gwovo Jopepeve'ġa pe. Ikwahavame he'yive'ġa jikogi Jesus'ga rehe a'ero. ⁴³Igwete Pedro'ga pytai Jope pe Simão'ga ronga pe upa. Simão'ga ko mbiara pira apoharamo oko.

Cornélio'ea ombuhuruka Pedrova'ea ġwonga pe

10 ¹A'ea rupi Cornélio'ga reko i cidade de Cesaréia pe. A'ereki ga pevo u soldados'ġa nduvihavamo. Soldados'ġa ko romanos'ġa Itáliapeve'ġa gwyrhugwive'ġa onhimongyavo. ²Cornélio'ga ojiko Tupana'ga rehe ga mboheteavo jipi ġwongapypeve'ġa pavēi. He'yi ga omondomondo itambere'ia judeus'ġa pe imbatere'ġve'ġa pe. Onhi'inhī'i ga Tupana'ga pe jipi. ³Kiro ga reko i onhi'iġa Tupana'ga pe. Ka'aru três horas rupi Tupana'gapyrive'ga yvagipeve'ga jipiukari Cornélio'ga pe. Kiro ga ruri javo ga pe.

—Cornélio, ei ga ga pe.

⁴Ga repiagame Cornélio'ga kyhyjihetei a'ero.

—Gara? ei ga ga pe.

—Tupana'ga ġwendu nenhi'iġa ojive, ei Tupana'gapyrive'ga ga pe. Gwepia ga neremimondoa imbatere'ġve'ġa pe a'ea ko pyry hete javo. Nurā ga ji mbuhuri nde pyri, ei ga. ⁵Kiro ji ei nde ve a'ero: Emondo ti ejipyrive'ġa kiro Jope pe Simão Pedro'ga reruruka. ⁶Mbiara pira apohara'ga ronga pe ga ruvi Simão'ga ronga pe. Ypiahua koty ko tuvi garonga, ei ga Cornélio'ga pe.

⁷Onhi'imbarirē ga pe Tupana'gapyrive'ga hoi ga hugwi. A'ero Cornélio'ga mokonha'ġa mbuhurukari ojipyri – kiroki ġa oporavyky ga pe garonga pype. Soldado'ga ga ombuhuruka no – kiroki ga gapyrituhēve'ga. Soldado'ga ga javijitehe ojiko Tupana'ga rehe no. ⁸Igwete Cornélio'ga ġa mbuhurukari ojipyri imombe'gwovo ġa pe Tupana'gapyrive'ga nhi'iġa ojive. Igwete ga ġa mondoi Jope pe Pedro'ga reruruka.

⁹Ko'emame ġa vahemi Jope koty. A'ea ja ko Pedro'ga jupiri onga arimo iperehuva'ea arimo. Ahaji katu ga hoi tanhi'i Tupana'ga pe javo. ¹⁰⁻¹¹A'ero ty'ara ga jukai. Ġa imboavujikwerame mbatera ga pe

(Atos 10.10-11)

ga hepiagi yvagipeva'ea. A'ereki Tupana'ga gwepiuka ga pe yvaga rovpapytymba'vogipyra. Kiro hyruhua ijyvi ga pyri ta'apynhapira'javuhuva'ea. Quatro ko ipyhykava imbojyhava. ¹²Gwereco paravuhu mbatera ipype onhimongyavo ipyva'ea hyryryva'ea ipepova'ea. ¹³Igwete Tupana'ga ei ga pe: —Pedro. Here ijukavo i'gwovo, ei ga ga pe novia.

¹⁴—Avi ahã, ei Pedro'ga. Ji nda'uangavi tuhẽ mbatete'varuhua, ei ga ga pe.

¹⁵Igwete Tupana'ga ea'javi ga pe:

—Jihi a'e pyry jupe. Ite'varuhu terei jupe a'ero, ei ga Pedro'ga pe.

¹⁶Três vezes ga ea'jaa'javi hepiuka Pedro'ga pe. Aerẽ hyrua jivyra'javi ogwovo yvagi pe jitehe.

¹⁷Igwete Pedro'ga ei ovyteri pe:

—Gara rehe Tupana'ga hepiukaruhui nanongara ji ve naerũ? ei ga. Gara rehe ga ji mbo'e pota a'ea pyvõ? ei ga ikwahave'yma.

Ga japyakame a'ea rehe kiro Cornélio'gahugwive'ga ami jupihava pyri jurukwari pe. A'ereki pevove'ga omombe'u Simão'ga ronga ga pe. Kiro ga ami jurukwari pe a'ero. ¹⁸Igwete ga nhi'i'ga mondoi ipypeve'ga pe:

—Agwa Simão Pedro'ga ruvi?

—Agwa ko ga ruvi, ei ga ga pe.

¹⁹A'ea ja Pedro'ga japyakai hepiagipyra rehe onga arimo oina. Igwete Tupana'ga ra'uva ei ga pe:

—Uhu kiro trêsvêlga nde reka, e'i. ²⁰Here ejyva ãga pyri a'ero, e'i. Eho tuhê ti ãga ndupi ipojihuve'yma. A'ereki jihi amondouka ãga nde pyri, e'i Pedro'ga pe.

²¹A'ero Pedro'ga jyvi Cornélio'gahugwive'lga pyri javo ãga pe.

—Jihi pe ji reka pejikovo, ei ga. Gara rehe pe nduri ji pyri a'ero? ei ga ãga pe.

²²—Cornélio'ga ko ore mbuhuruka nde pyri soldados'gã nduvihava'ga, ei ãga ga pe. Oko katu ko ga jipi. Tupana'ga rehe ga jikogi ga mboheteavo, ei ãga. Judeus'gã nhaporemô e'i ga pe: “Pyri hete,” ei ãga Pedro'ga pe. Tupana'gapyrive'ga yvagipeve'ga uhu ga pyri heaji'i, ei ãga. Igwete ga ei Cornélio'ga pe: “Emondouka ti ãga Pedro'ga reruruka ejipyri terehendu ti ganhi'lga,” ei Tupana'gapyrive'ga ga pe heaji'i, ei ãga. Nurã ore ruri kiro nde pyri javo nde ve, ei ãga Pedro'ga pe imombe'gwovo.

²³A'ero Pedro'ga ãga mbuhuri onga pype ãga mongiavo ojipyri.

Ypyhajive Pedro'ga ei ãga pe:

—Xaho kiro ga pyri Cesaréia pe a'ero, ei ga ãga pe.

Igwete ãga hoi. Jesus'gareheve'lga oho Pedro'gã ndupi no Jopepeve'lga.

²⁴Ko'emame ãga vahemi Cesaréia pe. Cornélio'ga ombojatyka pa gwe'yja'lga noãga ãgãhã no – kiroki ãga ga pavêi ojikoty'a. Garonga pe ãga ndekoi Pedro'gã mboha'uva a'ero upa. ²⁵Pedro'ga vahemame Cornélio'ga ga repenhani ãgwenypy'anduruga ga pyri tambohete ga javo novã. ²⁶Emo Pedro'ga ga mopo'ã.

—Tanhimbohetei, ei ga. A'ereki jihi ko yvyakotyva'ea pe javijitehe, ei Pedro'ga ga pe.

²⁷Onhi'lgame ga pe Pedro'ga reki garonga pype ãgajatyka repiaga.

²⁸Igwete Pedro'ga ei ãga pe:

—Judeus'garũiva'ero ko pe peko novã. Pe atyvi ko ji rekoi judeuramo novã, ei ga. Pekwaha reki pe oreramonha'ea nhi'lga ore ve jipi tapehoi judeus'garũive'lga pyri javo. “Tapejihe'ari tuhê ti ãga ndehe,” ei ahe, ei Pedro'ga. Emo Tupana'ga okwahavuka ji ve gweaporoãgita a'ea rehe oji'i, ei ga ãga pe. “Ite'varuhu terei jara'lga pe,” ei Tupana'ga ji ve oji'i, ei ga. ²⁹Nurã ji ndapojihuvi jijoa pe pyri pendeheve'lga erame ji ve oji'i, ei ga. Kiro ji ei pe me a'ero: Gara rehe pe ji mbuhurukari kokoty a'ero? ei Pedro'ga ãga pe.

³⁰Igwete Cornélio'ga ei ga pe:

—Tamombe'u ti nde ve a'ero, ei ga. Trêsvêlga kiro ji kiri ga jipiukarirê ji ve, ei ga. Ka'aru trêsvêlga rupi ji nhi'lgi Tupana'ga pe avo nhironga pe oji'i. A'ero gapyrive'ga yvagipeve'ga jipiukari ji ve. Hendy'ja hete gapira, ei ga Pedro'ga pe. ³¹“Cornélio,” ei ga ji ve, ei ga. “Tupana'ga ãgwendu nenhilga. Gwepia ga neremimondoagwera imbatere'lve'lga pe,” ei ga ji ve, ei Cornélio'ga Tupana'gapyrive'ga nhi'lga mombe'gwovo. ³²“Emondo ti ãga Jope pe a'ero Simão Pedro'ga reruruka ejipyri,” ei ga ji ve. “Mbiara pira apohara'ga ronga pe ga ruvi Simão'ga ronga pe. Ypiahua koty ko garonga ruvi,” ei ga, ei Cornélio'ga imombe'gwovo. ³³Kotihĩ ji ãga mondoukari nde pyri a'ero, ei ga Pedro'ga pe. Pyri hete a'ero nde ruri avo. Igwete ore jatykapavi kiro Tupana'ga rovai pyteri pe orokovo. Torohendu pa ti Tupana'ga remimombe'ua nde ve, ei ga Pedro'ga pe.

Pedrova'ea omombe'u Jesus'ga Cornélio'ea pe

³⁴Igwete Pedro'ga ei Cornélio'ğa pe:

—Kiroğwe ji ikwahahetei, ei ga. Judeus'ğa ndehe jate rūi Tupana'ga reko. Oko pa ga judeus'ğarūive'ğa ndehe no. A'ereki ģa ojo'ja ga pe.

³⁵Ĝagwuri pe nhaporemō Tupana'ga oko ģa ndehe ģa jikogame ga rehe okokatuavo, ei Pedro'ga ģa pe.

³⁶—Tupana'ga omondouka onhi'ğa israelitas'ğa pe ikwehe, ei ga. A'ereki Jesus Cristo'ga omanoro ģwaramo Tupana'ga rerekokatuukari nhande ve. A'ereki Jesus'ga nhandepojykaharetero oko, ei Pedro'ga ģa pe. Pekwaha pe a'ea, ei ga imombe'gwovo Cornélio'ğa pe. ³⁷João Batista'ea e'i na'ē ģa pe: “Peko ti Tupana'ga nhi'ğa rupi,” ei ahe, ei ga. Ĝa ndekorame hupi ahe ģa mobatizai ikwehe, ei Pedro'ga ģa pe. Aerē ģa Jesus'ga mombe'ui Galilíapeve'ğa gwuri pe na'ē. A'ero Judéiapeve'ğa gwuri pe nhaporemō ģa ga mombe'umbe'ui, ei ga ģa pe. Pekwaha pe Jesus'ga mombe'ua jipi. ³⁸Pekwaha pe Jesus'ga reaporoğita no Nazarépeve'ga reaporoğita, ei ga. A'ereki Tupana'ga opojykauka ga gwa'uva pe ga mbopopoaka ikwehe. Nurā Jesus'ga rekokatukatui ogwovo ģapyteri pe, ei ga. Diabo'ga ģa pojykaramē Jesus'ga ga pe'ai ģa hugwi. A'ereki Tupana'ga Jesus'ga poko ga rerekovo, ei Pedro'ga ģa pe.

³⁹—Orohēpia pa ore Jesus'ga reaporoğita Jerusalēm me Israelpeve'ğa gwuri pe nhaporemō. Igwete ore imombe'ui orerembiepiagagwera no, ei ga. Ojuka reki ģa Jesus'ga kutuga ga mo'ama yva rehe. ⁴⁰Emo mokōi ģa kirirē Tupana'ga ga mbogwera ga repiuka orerovaki, ei ga. ⁴¹Jara'ğa pe – kiroki ģa ndojikogi ga rehe – ģa pe ga ndohepiukari ga, ei ga. Ore ve jate ga gwepiuka. A'ereki Tupana'ga ore mo'ē jipe tomombe'u ti ģa Jesus'ga javo. Igwete ore i'ui mbatera ga pavēi ga kweravirē, ei ga Cornélio'ğa pe imombe'gwovo.

⁴²—Jesus'ga e'i ore ve ikwehe: “Jihi po ti a'e ģandeporoğita pe mbapava koty nehē omanove'ğa okojive'ğa no,” ei ga. “A'ereki Tupana'ga e'i ji ve a'ea rehe hako,” ei Jesus'ga, ei ga. “Ji mombe'umbe'u ti ojipe'ğa pe a'ero nehē,” ei ga ore ve ikwehe, ei Pedro'ga ģa pe.

⁴³—Jesus'ga jitehe Tupana'ga nhi'ğa mombe'uharava'ea nhaporemō omombe'u nhoğwenonde ga kwatija po raka'e, ei Pedro'ga. Igwete ahe ei: “Ĝa jikogame ga rehe po ti Tupana'ga imombori ģandekote'varuhua ģa hugwi nehē ga manoro ģwaramo ģa ndepyga nehē,” ei ahe Jesus'ga mombe'gwovo po raka'e, ei ga Cornélio'ğa pe imombe'gwovo.

Tupana'ga ra'uva uhu Cornélio'ea pyri

⁴⁴Pedro'ga nhi'ğame ģa pe Tupana'ga ra'uva ruri ģa pyri nhaporemō ģa pojykavo – kiroki ģa ģwendu Jesus'ga mombe'ua. ⁴⁵⁻⁴⁶Kiro ģanhi'ğa aherembikwahave'ŷva'ea a'ero. Igwete ģa Tupana'ga mboheteheitei upa. Henduvame ģanhi'ğa judeus'ğa nhimomby'ai a'ero – kiroki ģa uhu Pedro'ga rupi Jesus'gareheve'ğa.

—Iii! Judeus'ġarūive'ġa pyri vehevi Tupana'ga omondo gwa'uva ġa pojykavouka no! ei ġa ojohupe.

Igwete Pedro'ga ei ġa pe:

47—Nhande pyri na'ē ko Tupana'ga ra'uva uhu ikwehe. Kiro gara'uva ruri ġa pyri na jitehe no, ei Pedro'ga. Timobatiza ti ġa yhya pyvō a'ero, ei ga ga pe.

48 A'ero Pedro'ga ġa mobatizaukari ġa ndekoro ġwaramo Jesus Cristo'gareheva'ero. Igwete ġa ei Pedro'ġa pe:

—Pepytaahi'vi ti ore pyri.

A'ero ġa pytai ġa pyri upa.

Pedrova'ea omombe'u pa Jerusalémmeva'ea pe

11 ¹Aerē ojipe'ġa ġa mombe'ui javo Judéiapeve'ġa gwyri pe.

—Judeus'ġarūive'ġa ġwendu katu kiro Tupana'ga nhi'iġa no, ei ġa ġa mombe'gwovo.

Jesus'ga moirūhara'ġa pe ġa imombe'ui jara'ġa pe no Jesus'gareheve'ġa pe. ²Aerē Pedro'ga jivvri ua Jerusalém me. A'ero judeus'ġa nhi'iġayvari ga pe Jesus'gareheve'ġa.

³—Maranuhū nde houhui judeus'ġarūive'ġa pyri i'gwovo ġa pavēi? ei ġa ga pe. Judeus'ġa ndojihe'ari te ġa ndehe, ei ġa Pedro'ga pe.

⁴Igwete Pedro'ga ei ġa pe.

—Tamombe'u pa ti kiro pe me. ⁵Jihi ko ako na'ē Jope pe nhinhi'iġa Tupana'ga pe ikwehe, ei ga. A'ero ji hepiagi yvagipeva'ea. A'ereki Tupana'ga gwepiuka ji ve hyrua tapy'lynhapira'javuhuva'ea, ei ga ġa pe. Yvaga hugwi ijyvi ua. Quatro ko ipyhykava imbojyhava. Igwete ijyvi ua opiga ji ypyvo, ei ga. ⁶Hepiakaturame ji hepiagi ipype ipyva'ea onharōva'ea hyryryva'ea. Ipepova'ea ji ahepia no, ei ga. ⁷Igwete ji henduvi Tupana'ga nhi'iġa jijive. “Pedro,” ei ga. “Here ijukavo i'gwovo,” ei ga ji ve, ei ga. ⁸“Avi ahā,” a'e ji. “Mbatete'varuhua ndokiangavi jijuru pe,” a'e ji ga pe. ⁹Emo ga ea'javi ji ve yvaga hugwi: “Jihi a'e pyry jupe. Ite'varuhu terei jupe a'ero,” ei ga ji ve, ei Pedro'ga. ¹⁰Três vezes ga ea'jaa'javi hepiuka ji ve. Kirē hyrua jivyra'javi ogwovo yvagi pe jitehe ikwehe, ei ga imombe'gwovo ġa pe.

¹¹—Nanime trêsve'ġa nduri ji pyri onga pe – peropeaju. Cornélio'ga ombuhuruka ġa ji pyri Cesaréia hugwi ikwehe, ei ga. ¹²Igwete Tupana'ga ra'uva ei ji ve: “Eho tuhē ti ġa ndupi ipojihuve'yma,” e'i ji ve, ei ga. Agwa'ġa ji aroho ji rupi a'ero Jope hugwi ikwehe. Seis ko ġa Jesus'gareheve'ġa, ei Pedro'ga ġa pe. Aerē ore vahemi Cornélio'ga ronga pe a'ero. ¹³Igwete ga imombe'ui ore ve: “Tupana'gapyrive'ga uhu ji pyri o'ama nhironga pe oji'i,” ei Cornélio'ga, ei ga. “Igwete ga ei ji ve: ‘Emondouka ti ġa Jope pe Simão Pedro'ga reruruka ejipyri,’ ei Tupana'gapyrive'ga ji ve,” ei ga.

¹⁴“Garemimombe'ua rendukaturō ġwaramo po ti pe hoi yvagi pe a'ero nehē nerongapeve'ġa pavēi nehē no,’ ei Tupana'gapyrive'ga ji ve,” ei Cornélio'ga.

Pedro'ga omombe'u pa Cornélio'ga nhi'iġagwera ojive. Igwete Pedro'ga ei ġa pe no:

¹⁵—A'eroğwe ji Jesus'ga mombe'ui ģa pe. A'ero Tupana'ga ra'uva ruripei ģa pyri ģa pojkavo, ei Pedro'ga. Pehepia ko gara'uva ruri nhande pyri ikwehe. Akoja javijitehe kiro turi ģa pyri nohō, ei ga ģa pe. ¹⁶A'ea rupi ji ikwahava'javi reki Jesus'ga nhi'iğagwera, ei Pedro'ga. A'ereki ga e'i ikwehe: “João Batista'ga oko ģa pavēi ģa mobatizavo yhya pyvō. Emo po ti Tupana'ga oko pe pavēi nehē imondovouka gwa'uva pe pyri pe pojkauka nehē,” ei Jesus'ga ikwehe, ei ga. ¹⁷Tupana'ga ombuhuruka gwa'uva nhande ve nhande jikogame nhandepojkaharete'ga rehe Jesus Cristo'ga rehe. A'ea jitehe ga omondo kiro judeus'ğarūive'ğa pe nohō, ei ga. Tupana'ga imondopotarame ģa pe ji namovahī ga a'ero, ei Pedro'ga ģa pe.

¹⁸Henduvame Pedro'ga nhi'iğa ģa ndogwayvara'javi ga a'ero. Igwete ģa Tupana'ga mbohetei pyry hete ga javo.

—Judeus'ğarūive'ğa vehevi Tupana'ga ombopohiruka ģandekote'varuhua hugwi ģa mboheporoğitapyahuavo, ei ģa ogwovo.

Antioquiapeva'ea ojiko Jesus'ga rehe

¹⁹Estēvāova'ea jukarame judeus'ğa ojigwarajuhu Jesus'gareheve'ğa ndehe. Nurā Jesus'gareheve'ğa kwaki'oki'oi a'ero ģa hugwi ogwovo. Jara'ğa oho Feníciapeve'ğa gwyri pe. Jara'ğa oho ypa'ouhū me Chipre pe okovo. Jara'ğa oho cidade de Antioquia pe. A'ero ģa Jesus'ga mombe'umbe'ui ģa pe. Judeus'ğa pe jate reki ģa Jesus'ga mombe'ui. ²⁰Emo jara'ğa Chiprepeve'ğa cidade de Cirenepeve'ğa pavēi ohorame Antioquia pe Jesus'ga mombe'umbe'ui judeus'ğarūive'ğa pe. ²¹Tupana'ga ģa moirū ģa nderekovo. A'ero Antioquiapeve'ğa hendukatui ģanhi'iğa. Igwete he'yjuhuve'ğa jikogi opojkaharete'ga rehe Jesus'ga rehe onhimongyavo.

²²Aerē ojipe'ğa hoi Jerusalém me ģa mombe'gwovo Jesus'gareheve'ğa pe.

—Antioquiapeve'ğa ojiko Jesus'ga rehe kiro, ei ģa ģa pe.

Henduvame ģa Barnabé'ga mondoi ģa pyri a'ero Antioquia pe.

²³Igwete ga hoi ģa ndepiaga.

—Tupana'ga omomyry tuhē pe me, ei ga ģa pe.

Igwete Barnabé'ga roryvamo a'ea rehe. Igwete ga ģa mbojikohetei Jesus'ga rehe.

—Pejikopave'yimi Jesus'ga rehe penhimimbotarimo, ei ga ģa pe.

²⁴A'ereki Barnabé'ga ko pyry hete. Tupana'ga ra'uva ga pojka hete ga rerekokatuavo. Ojiko hete ga Jesus'ga rehe. Igwete ga ģa mbojikojikogi ga rehe no. He'yjuhuve'ğa kiro ojiko nhandepojkaharete'ga rehe onhimongyavo.

²⁵Aerē Barnabé'ga hoi cidade de Tarso pe Saulo'ga reka. ²⁶Ga repiagame ga ga reruri Antioquia pe. Ojipeji kwara ģa nduvame pevo. A'eva jitehe ģa Jesus'gareheve'ğa nderojatykatykai jipi he'yjuhuve'ğa mbo'eavo. Antioquia pe na'ē ģa ono Cristo'gareheve'ğa ģa ndehe – kiroki ģa ojiko Jesus'ga rehe.

²⁷A'ea rupi ģa pyri Ágabo'ğa nduri Jerusalém hugwi – kiroki ģa omombe'u Tupana'ga nhi'iğa aerējiva'ea no. Igwete ģa nduri Jesus'gareheve'ğa pyteri pe. ²⁸Igwete Ágabo'ga ami javo ģa pe. A'ereki Tupana'ga ra'uva ga mbo'e. A'ero ga ami javo Antioquiapeve'ğa pe ģa momoranduva.

—Aerẽ po ti ipapavi nhaneremityma nhandegwyriveva'ea nhaporemo nehẽ, ei ga.

A'ea Ágabo'ga imombe'ui ãa pe. Aerẽ na tuhẽ ihoi ganhi'igã rupi ikwehe. Opa pa mbatera Cláudio'ga rekorame nhanderuvihavuhuro ikwehe.

²⁹⁻³⁰Nahã Ágabo'ga imombe'unhoğwenondei Jesus'gareheve'ãa pe. A'ero ãa ei ojo hupe:

—Timondo ti itambere'ia nhaneirũ'ãa pokoga Judéia pe a'ero, ei ãa.

A'ero ãa imondomondi. Kiroki ãa he'yi gwereko – he'yi ãa omondo. Kiroki ãa mokonhete gwereko – mokonhete'ĩ ãa omondo. Igwete ãa imondoi Barnabé'ãa pe togweroho ti ãa Judéiapeve'ãa gwyriveve'ãa pe javo. Aerẽ Barnabé'ãa herohoi Judéia pe Saulo'ga pavẽi imondovo Jesus'gareheve'ãa ndepiakatuhara'ãa pe.

Koji'i ahe ojigwarai Jesus'gareheva'ea rehe

12 ¹A'ea rupi ko Herodesva'ea rekoi judeus'ãa gwyrì pe huvihavuhuro. Igwete ahe jigwarai Jesus'gareheve'ãa pyteriveve'ãa ndehe. ²Igwete Tiagova'ea – kiroki João'ga reki'yrava'ea – Herodesva'ea ahe akamomborukari itakyhea'javuhuva'ea pyvõ. ³⁻⁴Ikwahavame judeus'ãa mbohoryvukara ahejuka rehe, Herodesva'ea Pedro'ga pyhygukari no. Igwete ahe Pedro'ga mondoukari ga mongiavouka cadeia pype. Ahe ga mondoukari soldados'ãa po pe dezesseisve'ãa pe tohemyme ti ga javo. Quatrove'ãa gwepia na'ẽ ga. Kirẽ ojipe'ãa quatrove'ãa py'rovo. Quatro vezes ãa jopy'rupy'rui ga repiaga ara rupi pyytunimo no. Nahã Herodesva'ea ga mondoukari soldados'ãa po pe tapemohemukari ti Pedro'ga javo. A'ea rupi judeus'ãa japoi toryva pão ndovuriva'ea i'gwovo. Igwete Herodesva'ea ei ovytyteri pe: “Na judeus'ãa i'upavi na'ẽ Páscoa rupiara,” ei ahe. “Aerẽ po ti ji Pedro'ga mbuhurukari imbojambojaruka garekote'varuhua ga rehe ãandovaki hete nehẽ. A'ero po ti ji ga jukaukari nehẽ,” ei Herodesva'ea ovytyteri pe novã. ⁵Igwete ahe Pedro'ga mombytai cadeia pype. Emo Jesus'gareheve'ãa onhi'inhĩ'ĩ hete Tupana'ga pe emohemuka ti Pedro'ga cadeia hugwi javo.

Pedrova'ea ohẽ cadeia hugwi

⁶Aerẽ Herodesva'ea ei ovytyteri pe: “Ko'emame po ti ji Pedro'ga mbuhurukari ãandovaki nehẽ,” ei ahe novã. Pyytunimo Pedro'ga kiri soldados'ãa pyteri pe mokonha'ãa pyteri pe. Soldados'ãa opokwa memei ga ojije itanhuramuhũa pyvõ ga rerekovo. Ojipe'ãa opojyka hovapytymbava o'ama hepiaga. Igwete Pedro'ga kiri upa. ⁷Kotihĩ Tupana'gapyrive'ga ukwahavamo o'ama Pedro'ga pyri yvagipeve'ga. Hendy'ja hete cadeia pype a'ero. Igwete ga pokogi Pedro'ga jati'yva rehe toma'ẽ ga javo.

—Haite! Here evya, ei ga javo Pedro'ga pe.

A'ero itanhuramuhũa ihiri Pedro'ga poa hugwi. ⁸Igwete Tupana'gapyrive'ga ei ga pe:

—Embogwa eku'ayvira. Emongi epyruhua nohõ, ei ga javo ga pe.

Igwete Pedro'ga imongi a'ero.

—I'arimova'ea emongi ejoa ji reviri, ei ga ga pe.

⁹Igwete Pedro'ga hoi ga reviri ogwovo. Ndogweroviari reki ga Tupana'gapyrive'ga rembirohoa novia. “Jikiri pe ji ga repiagi,” ei ga novia. ¹⁰Kiro ġa kwavi soldados'ġa pyvō. Kiro ġa kwavi jara'ġa pyvō no. Igwete ġa vahemi jupihai pe jurukwara pyri. A'ea rupi ko ahe oho cidade pe. Hovapytymbava ko ferrova'ea. Kiro ġa vahemi ipyri. Igwete a'ea nhovapytymba'vogi ġa pe. Igwete ġa ěi cadeia hugwi a'ero ogwovo cidade rapea rupi onga pyvō okwava. Kotihĩ Tupana'gapyrive'ga hoi ga hugwi ga reja.

¹¹Kiro Pedro'ga ikwahavi a'ero. “A'iti tuhẽ reki!” ei ga. “Tupana'gapyrive'ga ji rerohei tuhẽ cadeia hugwi. Jipojykaharete'ga ombuhuruka ga ji pyri,” ei ga. “A'ero ga ji mbopiro'yukari Herodes'ga popoakara hugwi judeus'ġa ndeaporoġitate'varuhua hugwi no,” ei Pedro'ga ovyvyteri pe.

¹²Ojapyakarẽ a'ea rehe kiro ga hoi Mariahẽa ronga pe João Marcos'ga yhẽa ronga pe. Igwete ga vahemi onga jupihai pe. A'ea ja Jesus'gareheve'ġa jatykapavi onga pe onhimongyavo onhi'inhi'iġa Tupana'ga pe.

—Emohemuka ti Pedro'ga cadeia hugwi, e'ie'i ġa ga pe.

A'ereki ġa ndokwahavi ve Pedro'ga hemagwera jugwi. ¹³Igwete Pedro'ga vahemi onga jupihai pe okwaokwa hovapytymbava rehe o'ama. A'ero kujahẽa ruri henduva Rodehẽa.

—Ma'ġa pero okwa? ei hẽa javo ga pe.

¹⁴Pedro'ga nhi'iġame hẽa nhimombaragwahavi hehe. A'ero hẽa nhani tamombe'u javo jara'ġa pe. Emo hẽa omoka'nhy reki hovapytymba'voga ga pe gworygworyva ġwaramo ga rura rehe. Igwete hẽa nhani javo.

—Pero Pedro'ga ami hovapytymbava pyri, ei hẽa ġa pe.

¹⁵Ndogweroviarihu ġa hẽanhi'iġa.

—Ere'eteheuhu nde, ei ġa hẽa pe.

—Avi ahã, ei hẽa. Ki ga jitehe pero o'ã, e'ie'i hẽa ġa pe novia.

—Gara'uva po, ei ġa a'ero.

¹⁶Pedro'ga o'amete jiji hovapytymbava rehe okwaokwa. A'ero ġa hoi hovapytymba'voga ga pe. Ga repiagame ġa nhimomby'apavi a'ero upa. ¹⁷Igwete ga reki onga pype ġa pyri. A'ero ga nhipova'eġi tapenhi'iġi ti ji renduva javo. Igwete ga imombe'ui ġa pe Tupana'ga remimohemukara cadeia hugwi.

—Peho ti imombe'gwovo nhimohemagwera Tiago'ga pe jara'ġa pe no nhaneirũ'ġa pe, ei ga ġa pe.

Igwete Pedro'ga hoi ġa hugwi a'ero ogwovo.

¹⁸Ko'eġaturame soldados'ġa ndekotehei Pedro'ga repiag'e'yma cadeia pype.

—Mahã Pedro'ga naerũ? e'ie'i ġa ojohupe novia.

¹⁹Igwete Herodesva'ea ga rekarukari cadeia pype novia. Emo ġa ndohepiagi ga. A'ero Herodesva'ea soldados'ġa mbuhurukari ġa monhi'iġa ma rupi te ga hoi naerũ javo ġa pe. Emo ġa ndokwahavi reki Pedro'ga hoagwera jugwi. Nurã Herodesva'ea soldados'ġa jukaukari a'ero.

Aerẽ Herodesva'ea hoi judeus'õga gwyra hugwi Judéia hugwi. Cidade de Cesaréia pe ahe hoi opytavo.

Herodesva'ea manoagwera

²⁰Herodesva'ea omondouka mbatera ogwya hugwi cidadespeve'õga pe jipi Tiropeve'õga pe Sidommeve'õga pe no. Aerẽ ahe nimboahiahivi reki õga pe. Nurã õga ei ojohupe:

—Timonhyrõ ti Herodes'ga kiro. Nhande ga monhyrõ'ymame po ti ga nombuhurukara'javi mbatera nhande ve nehẽ, ei õga ojohupe.

Nurã õga jogwerohoi na'ẽ Herodesva'ea moirũhara'ga pyri Blasto'ga pyri onhi'igatuavo ga pe tovavagahi ti ga nhande rehe javo. Aerẽ õga jogwerohoi Herodesva'ea pyri.

—Xajogwereco katu ti, ei õga Herodesva'ea pe.

²¹Igwete ahe ei:

—Ojipe'ia rupi po ti ji nhi'igi pe me nehẽ, ei ahe õga pe.

—Kwa, ei õga ogwovo.

A'ea rupi katu Herodesva'ea jigwagi opikatua mongiavo õanduvihavuhuro. Igwete ahe hoi õapyteri pe ojiupia oina õwendava rehe. A'ero ahe nhi'inhi'igi õga pe. ²²Henduvame ahenni'õga õga javo.

—Herodes'ga ko yvagipeve'ga. Yvyakotyve'ga rui ko koro, e'i tehe õga ahe ve.

²³Herodesva'ea nomombigi reki õanhi'itehea ojihe. Nomboheteukari ahe õga pe Tupanete'ga. Nurã nanime Tupana'gapyrive'ga ruri ahe pyri yvaga hugwi ahe moheõ'aruka. A'ero hevo'ia ihu'uu'upavi aherevega. Kirẽ ahe manoi upa.

²⁴Igwaigwavete Jesus'gareheve'õga imombe'ui Tupana'ga nhi'õga imonhimoanhana. Igwaigwavete ojipe'õga hendukatui a'ero onhimongyavo.

²⁵Barnabé'ga gweroho itambere'ia Jesus'gareheve'õga ndepiakatuhara'õga pe Jerusalém me Saulo'ga pavẽi. Imondopavirẽ Barnabé'ga jivyri Antioquia pe a'ero. Gweru õga João Marcos'ga ojupi.

Ahe omo'ẽ Barnabéva'ea Saulova'ea no

13 ¹Kiro Antioquia pe oko Jesus'gareheve'õga pyteri pe õambo'ehara'õga Tupana'ga nhi'õga mombe'uhara'õga no. Ga ko Barnabé'ga; Simão'ga – kiroki ga ipiryvytunuhũve'ga; Lúcio'ga – kiroki ga Cirenepeve'ga; Saulo'ga; Manaém'ga – ga ko onhimomboaka governadoraõgwama'ga pavẽi Herodes'ga pavẽi. ²Igwete õga Tupana'ga mbohetehetei. Xanhi'i Tupana'ga pe javo õga ndo'ui mbatera ojogwerekovo. A'ea rupi ko Tupana'ga ra'uva ei õga pe:

—Pemo'ẽ kiroõwe Barnabé'ga Saulo'ga no toporavyky ti õga ji ve Jesus'ga mombe'gwovo, e'i õga pe. A'ereki ji a'e nhiõwenonde õahã po ti oporavyky ji ve javo, e'i õga pe.

³A'ero õga nhi'igi Tupana'ga pe i'ue'yma. Kirẽ õga pokogi Barnabé'ga ndehe pejogweroho ti Jesus'ga mombe'gwovo a'ero javo. A'ero õga õga mondoukari ojihugwi.

Barnabéva'ea oho Chipre pe Saulova'ea pavêi

4⁵ A'ero ġa jogwerohoi Barnabé'ga Saulo'ga pavêi. A'ereki Tupana'ga ra'uva omondouka ġa. João Marcos'ga oho ġa ndupi no ġamoirũharamo. Igwete ġa hoi cidade de Selúcia pe. Pevo ġa avi itayharuhua pype ogwovo ypa'ouhũ me Chipre pe. Pevo ġa jari upa cidade de Salamina pe. Igwete ġa hoġahoi judeus'ga jatykahai pe imombe'gwovo Tupana'ga nhi'iġa pevove'ġa pe. 6-8 Aerê ġa hoi ypa'ouhũa rupi ogwovo cidade de Pafos pe. Pevo ġa judeu'ga repiagi Barjesus'ga. Ojipe'ġa nhi'iġimo garera Elimas. Ipaji ko ga huvihava'gareheva'ero.

—Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharamo ko ji rekoi, ei Elimas'ga ġa pe jipi o'mbero.

Igwete Barnabé'ġa ga repiagi pevo. Igwete Elimas'ga ruvihava'ga Barnabé'ġa mbuhurukari ojipyri Sérgio Paulo'ga – kiroki ga pevove'ġa governador'ga. Okwaha hete ga mbatera Sérgio Paulo'ga. Tahendu ti Tupana'ga nhi'iġa javo ga Barnabé'ġa mbuhurukari ojipyri. Emo Barnabé'ġa horame ga pyri Elimas'ga ġa movahĩ tonhi'iġyme ġa ga pe javo. “Tojikogyme ti jiruvihava'ga Jesus'ga rehe,” ei Elimas'ga ipajive'ga. 9Igwete Saulo'ga – ojipea ko garera Paulo – Tupana'ga ra'uva ga pojyka hete. A'ero ga Elimas'ga repiahetei javo ga pe.

10—Netiruahũ hete nde Diabo'ga ja! ei ga ga pe. Pyryheteva'ea nde eremovahiuhũ. Nde eremoandyandi paravuhu ekovo, ei ga ga pe. Nane'ymi nde Tupana'ga nhi'iġaatyviva'ea mombe'ui! ei Paulo'ga ga pe. 11Nurã po ti Tupana'ga nde movahiuhũi kiro nehê. Nanderehaahi'vi ti nde kiro hepiage'yma kwara nehê, ei ga Elimas'ga pe.

Kotihĩ turi ppytunahiva Elimas'ga pe ga mbohehae'yma. Igwete ga rekoreko'ihui ogwovo.

—Pejijo ji popyhyga ji rerogwovo, e'ie'i ga ġa pe.

12Hepiagirê Elimas'ga rehae'yma Sérgio Paulo'ga jikogi Jesus'ga rehe. A'ereki ga onhimomby'a nhandepojykaharete'ga mombe'ua rehe.

Paulova'ea oho Antioquia pe

13Aerê Paulo'ġa avi itayharuhua pype ogwovo Pafos hugwi. A'ero ġa hoi Panfíliapeve'ġa gwyrri pe ogwovo cidade de Perge pe. A'ea rupi João Marcos'ga hoi ġa hugwi ojivya Jerusalém me. 14Aerê Paulo'ġa hoi Perge hugwi pea rupi ogwovo. Aerê ġa vahemi cidade de Antioquia pe Pisídiapeve'ġa gwyrri yvyri pe. Judeus'ga poravykye'yma rupi sábado rupi ġa hoi ġajatykahai pe. A'ero ġa apygi upa. 15Igwete pevove'ga nhi'iġi aherembikwatijaragwera pe Moisésva'ea remimbo'eagwera pe. Kirê ga nhi'iġi ojipea pe aherembikwatijara pe. A'ea Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea okwatija hako. Aerê huvihava'ġa ġajatykahava pype ġa imondoukari onhi'iġa Paulo'ġa pe.

—Pe ko orere'yjamo peko israelitasramo, ei ġa ġa pe. Pe'epotaramo avove'ġa pe ġa moġitavo pe'ji ti ġa pe a'ero, ei ġa Paulo'ġa pe.

16A'ero Paulo'ga po'ami onhipova'eġa tapenhi'iġi ti javo. Igwete ga ei:

—Israelitasramo pehendu nhinhi'iğa pejiijupa, ei ga. Pehendu ti judeus'ğarũiva'ero no. A'ereki pe pejiko Tupana'ga rehe no. Pehendu katu ti, ei Paulo'ga ға pe. ¹⁷⁻²⁰Tamombe'u ti Tupana'ga pe me. Gaha rehe nhaneramonhava'ea ojiko hako. Tupana'ga omo'emo'ẽ ojive nhaneramonhava'ea hako. Aerẽ he'yjuhu hete quatrocentos e cinquenta Tupana'ga kwara mbo'ambo'ari, ei ga. A'ea rupi ga imombyrymbryvi ahe ve ahe ruvame hajiheva'ea gwyri pe Egitopeva'ea gwyri pe po rimba'e. Igwete ga ahe rerurukari pea hugwi opopoakarimo, ei ga ға pe. He'yi kwara rupi quarenta kwara rupi Tupana'ga nhimomiranami aherekote'varuhua pe ahe ruvame ongae'yi me, ei ga. Igwete ga seteva'ea apitipitiukari aheruvihavava'ea ahereheva'ea reheve Canaãmeva'ea gwyri pe. Ahe moka'nhyrbavirẽ ga ima'ema'ei ahegwyruera imondomondovo nhaneramonhava'ea pe hako, ei Paulo'ga ға pe.

—Aerẽ Tupana'ga juizva'ea mongoi aheruvihavamo nhaneramonhava'ea pe ahe mbojopy'rupy'ruavo hako, ei Paulo'ga. Aerẽ ahe py'rovo Samuelva'ea ahe repiakatui Tupana'ga nhi'iğa mombe'uharava'ea, ei ga. ²¹Aerẽ nhaneramonhava'ea ruri javo Samuelva'ea pe: “Huvihavuhu'ga ore oropota ağwamo toremondomondo ti ga nde py'rovo,” ei ahe Samuelva'ea pe hako, ei ga. Igwete Tupana'ga Saulva'ea mongoi aheruvihavuhuro a'ero. Saulva'ea ko Quisva'ea ra'yra'ea Benjamimva'ea rymyminova'ea, ei ga. Igwete Tupana'ga Saulva'ea mongoukari aheruvihavuhuro he'yi kwara rupi quarenta kwara rupi, ei Paulo'ga ға pe.

²²—Aerẽ Tupana'ga ei: “Kiro ji Saul'ga pe'ai penduvihavuhua hugwi,” ei ga, ei ga. “Davi'ga Jessé'ga ra'yra'ga oko kiro penduvihavuhuro Saul'ga py'rovo,” ei ga. Daviva'ea mombe'gwovo Tupana'ga ei no: “Jipy'a ja hete ga Davi'ga. Gaha ti oko pa nhiremimbotarimova'ea rehe nehẽ,” ei Tupana'ga, ei Paulo'ga imombe'gwovo ға pe.

²³—Daviva'ea rymymino'ga reki Tupana'ga omongouka nhanderekote'varuhua momboharamo heikwehe, ei ga. A'ereki ymya Tupana'ga e'i nhandere'yjava'ea pe israelitasva'ea pe: “Aerẽ ti ji Davi'ga rymymino'ga mongoukari pembopiro'yharamo nehẽ,” ei Tupana'ga, ei ga. Kiro Daviva'ea rymymino'ga tuhẽ Tupana'ga omongouka a'ero o'eagwera rupi katu. Ga ko Jesus'ga, ei Paulo'ga ga mombe'gwovo ға pe. ²⁴Jesus'ga rura renonde João Batistava'ea israelitas'ğa moğitapavi jipi heikwehe, ei ga. “Perojiji ti pejeaporoğita pejipohia pejikote'varuhua hugwi,” ei ahe. “A'ero po ti ji pe mobatizai nehẽ,” ei João Batistava'ea, ei Paulo'ga. ²⁵Oporavykypavame Tupana'ga pe João Batistava'ea ei ға pe: “Ndehe ko Cristo, pe'ji po pe ji ve novia? Ji ko a'ea rui,” ei João Batistava'ea ға pe, ei ga. “Emo po ti Cristo'ga uhu ji py'rovo nehẽ,” ei ahe, ei ga. “Ga ko huvihavuhu hete. Ji ki a'e te okoteheva'ea,” ei João Batistava'ea heikwehe, ei ga.

²⁶Igwete Paulo'ga ei ға pe no:

—Nhiirũ, Abraãova'ea rymyminoa pe ji ei. Judeus'ğarũiva'ea pe ji ei no. A'ereki pe pejiko Tupana'ga rehe, ei ga. Nhande ve Tupana'ga ombuhuruka onhi'iğa

Jesus'ga ko pembopiro'yharamo oko javo! ei Paulo'ga ġa pe. ²⁷Jerusalémmeve'ġa nonhimombaragwahavi a'ea rehe raikwehe. Ġanduvihava'ġa na jitehe no, ei ga. Onhi'iġame aherembikwatijara pe sábadó nanani ġa nonhimombaragwahavi reki Jesus'ga mombe'ua rehe, ei ga. Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea Jesus'ga mombe'ukatui reki ikwatija hako novia. Nahã ahe ei ikwatija hako: “Ojukauka po ti ġa ga ereko te'varuhu nde javo,” ei ahe hako, ei ga. Jerusalémmeve'ġa ahe nhi'ipo'ru reki ġanduvihava'ġa pavéi. A'ereki ġa e te'varuhu Jesus'ga pe ga jukauka, ei Paulo'ga ġa pe. ²⁸Ga jukapotarame ġa hekatehei garekote'varuhua hepiage'yma novia. A'erorame tehe ġa ei reki Pilatos'ga pe: “Ejukauka tuhê ti ga,” ei ġa ga pe, ei Paulo'ga. ²⁹Ahe omombe'u pa gajukaaġwama ikwatijanhoġwenondeavo hako. Ġa ahe nhi'ipo'ru pa reki ga jukavo, ei ga. Kirê ojipe'ġa Jesus'ga ra'oa mbojyvi yva hugwi. Igwete ġa gara'oa rerohoi itaruvihavuhua kwaruhua pype herokiavo inoġa. ³⁰Emo Tupana'ga ga mbogwera reki gamanoa hugwi, ei Paulo'ga ġa pe. ³¹Kirê Jesus'ga jipiukaukari ġa pe – kiroki ġa oho Galiléia hugwi ga rupi ogwovo Jerusalém me gamanoa renonde. He'yi ġa kiri ga repiagagwera rupi ga kweravirê. Ġahã kiro ga mombe'umbe'u israelitas'ġa pe a'ero, ei ga.

³²—Oro ore oromombe'u pyryheteve'ea pe me, ei Paulo'ga. Ymya Tupana'ga e'i nhaneramonhava'ea pe hako: “Nahã po ti ji ga mongoukari nehê,” ei ga, ei ga. ³³Kiro na tuhê reki nhande ve aherymyminoa pe. A'ereki o'eagwera rupi katu Tupana'ga Jesus'ga mongouka ga mbogwera gamanoa hugwi, ei Paulo'ga ġa pe. A'ea jitehe ahe omombe'u ikwatija hako. Salmo dois aherembikwatijara rera, ei ga. Ahe omombe'u Tupana'ga nhi'iġa Jesus'ga pe. “Ndehe ko jira'yra.

Kiroġwe ji nhimongoukari nderuvamo,” ei ga.

Aherembikwatijara omombe'u Tupana'ga nhi'iġa, ei Paulo'ga ġa pe.

³⁴—Jesus'ga mbogwerava pe Tupana'ga ei no. Gamanoa'jave'yma pe ga ei no, ei ga. Igwete Tupana'ga ei:

“Amombyry po ti ji pe me nehê,” ei ga.

“Pyryheteve'ea ji amombe'u Davi'ga pe hako a'itituhêva'ea.

A'ea po ti imombyryvaġwama pe me nehê,” ei Tupana'ga Jesus'ga pe, ei ga.

³⁵Iru'ia Daviva'ea okwatija imombe'gwovo onhi'iġa Tupana'ga pe, ei Paulo'ga. Nahã ahe ei ga pe:

“Nde po ti neremonemahivukari ejiheve'ga pyryheteve'ga ga manorame nehê,” ei ahe ikwatija hako, ei ga.

³⁶—Daviva'ea nonhimombe'ui javo, ei Paulo'ga. A'ereki Daviva'ea opoko na'ê ojupiva'ea Tupana'ga remimbotarimova'ea rehe okovo. Aerê ahe manoi. A'ero ahere'yjava'ea ahera'oa rerohoi inoġa aheramonhava'ea ppyvo, ei ga. Kirê inemahivamo ahera'oa upa a'ero. ³⁷Jesus'ga ra'oa ki a'e te ninemi, ei ga. A'ereki Tupana'ga ga mbogwera. Aerê Jesus'ga nomanoa'javi a'ero avuirama, ei Paulo'ga ġa pe.

³⁸—Nhiirũ, pekwaha ti a'ero, ei ga. Jesus'ga rehe ore imombe'ui pe me pendekote'varuhua mombora. ³⁹Ga rehe pejikogame po ti

pe piro'yro pejikote'varuhua hugwi, ei ga ã ga pe. Hendukaturame Moisés'va'ea remimbo'eagwera pe ndapepiro'yi pejikote'varuhua hugwi. Pejikogame jate Jesus'ga rehe po ti pe piro'yro jugwi nehẽ, ei Paulo'ga ã ga pe. ⁴⁰Penhimboko'i ti a'ero tapepo'ruyme ti hahyva'ea nehẽ, ei ga. A'ereki nanongara pe ahe e'i hako – kiroki ahe omombe'u nhoḡwenonde aerẽva'ea. Nahã ahe ei Tupana'ga nhi'iḡa mombe'gwovo hako:

⁴¹ “Pehendu ti, a'e ji pe me.

A'ereki pe pe'e te'varuhu nhinhi'iḡa pe,” ei ahe.

“Penhimomby'a ti penhimanomo nehẽ.

A'ereki ji a'apo ahemonhimomby'ava'ea kiro.

Po ti ã ga imombe'ui pe me nehẽ,

ndaperoviarihu po ti pe nehẽ,” ei ahe Tupana'ga nhi'iḡa imombe'gwovo hako, ei Paulo'ga ã ga pe.

⁴²Aerẽ Paulo'ḡa horame ḡajatykahava hugwi kiro ã ga nduri javo ã ga pe: —Irũa rupi sábadu rupi pemombe'ua'ja ti ore ve nanongara jitehe nehẽ, ei ã ga ã ga pe.

—Kwa, ei Paulo'ḡa ã ga pe.

⁴³Igwete judeus'ḡa hopavi a'ero ojatykahava hugwi. Igwete ḡa hoi Paulo'ḡa ndupi onhimongyavo ḡa pavẽi – kiroki ḡa onhimongo judeusramo. A'ero Paulo'ḡa nhi'iḡi ḡa pe.

—Igwaigwavete ti pejiko Tupana'ga remimombyryva rehe, ei ḡa ã ga pe.

⁴⁴Irũa rupi sábadu rupi cidadepeve'ḡa nhaporemō gwerevi ḡa jatykai onhimongyavo.

—Torohendu ti Tupana'ga nhi'iḡa mombe'ua, ei ḡa.

⁴⁵Emo judeus'ḡa onhimyrõ hete Paulo'ga rehe hepiagame he'yjuhuvẽ'ḡa hoa ga pyri. Nurã Paulo'ga ḡa mbo'erame ḡa etehei ga pe.

—Mbehea ga omombe'uuhu, e'i tehe ḡa.

Igwete ḡa Paulo'ga mbotegwetei. ⁴⁶Paulo'ga ndopojihuvi reki ḡa Barnabé'ga pavẽi. Igwete Paulo'ḡa ei ḡa pe:

—Tupana'ga e'i: “Judeus'ḡa na'ẽ po ḡwendu nhinhi'iḡa hamo,” ei ga, ei ḡa ã ga pe. Nurã ore imombe'ui a'ea pe me na'ẽ novia. Emo pe ndaperoviapotari reki Tupana'ga nhi'iḡa, ei ḡa ã ga pe. Pe'ji po pe: “Ndapyryvi po ore hoi orojupa Tupana'ga pyrie'lymi nehẽ.” Pe'ji po pe a'ea. Nurã po ti ore hoi imombe'gwovo kiro judeus'ḡarũive'ḡa pe a'ero nehẽ, ei Paulo'ḡa ã ga pe.

⁴⁷A'ereki nahã orepojkaharete'ga ore mondouka javo ore ve:

“Oromongo ji nde israelitas'ḡarũive'ḡa ndyapehava'java'ero

teremomytu'ẽ ti ḡa'akaḡi pe ikwahavuka ḡa pe nehẽ,” ei Tupana'ga.

“Ḡandekote'varuhua mombora po ti nde ikwahavukari

yvyakotyve'ḡa pe nhaporemō nehẽ,” ei ga, ei Paulo'ḡa.

⁴⁸Israelitas'ḡarũive'ḡa judeus'ḡarũive'ḡa henduvame Paulo'ḡa nhi'iḡa ḡa ndoryndoryvamo a'ero. Igwete ḡa imbohetei Tupana'ga nhi'iḡa. A'ero

ãa jikogi Jesus'ga rehe – kiroki ãa pe Tupana'ga e'li nhoãwenonde ãahã po ti oko ji pyrie'yimi nehẽ javo.

⁴⁹Igwete ãa imombe'umbe'ui nhandepojykaharete'ga nhi'iãa imonhimoanhana ãagwyrã rupi nhaporemõ. ⁵⁰Emõ judeus'ãa omomymomyi akwaimbae'iãa huvihava'ãa cidade pe. Judeus'ãa omyomyi kunhangwera'ãa no imbateve'ãa – kiroki ãa ojiko Tupana'ga rehe novãa. Igwete judeus'ãa ãa momymomyi ãa mongote'varuhuavo Paulo'ãa pe. A'ero ãa Paulo'ãa mondoahai ogwyrã hugwi ãa mondovo. ⁵¹Ohorame Paulo'ãa ihyvi opya otimbuguhua mondurunduruga jugwi. Nahã ãa hepiukari pevove'ãa ndekote'varuhua ihyvame opya. Igwete Paulo'ga hoi cidade de Icõnio pe Barnabé'ga pavêi. ⁵²Emõ Antioquia pe Jesus'gareheve'iãa horyory upa. Igwete Tupana'ga ra'uva ãa pojykahetei okovo ãa moiruamo.

Paulova'ea oho Icõnio pe

14 ¹Na jitehe ãa pe ãa horame Icõnio pe. Paulo'ga oho judeus'ãa jatykahai pe Barnabé'ga pavêi. Pevo ãa Jesus'ga mombe'umbe'ukatui ãa pe. Nurã he'yjuhuve'iãa jikogi Jesus'ga rehe judeus'ãa judeus'ãgarüive'iãa pavêi. ²Emõ judeus'ãa – kiroki ãa ndojikopotari Jesus'ga rehe – ãa omomymomyi judeus'ãgarüive'iãa oko te'varuhu Paulo'ãa javo ãa pe. ãa nhi'iãaykaro ãawaramõ judeus'ãgarüive'iãa nhimboahitehei Jesus'gareheve'iãa pe a'ero onhimongyavo. ³He'yi Paulo'ãa kiri pevõ. Ndopõjihuvi reki ãa ãa nhandepojykaharete'ga mombe'gwovo pevove'iãa pe. —Jesus'ga omõbyry hete nhande ve, ei ãa ga mombe'gwovo jipi.

A'itituhêva'ea ãanemimombe'ua. Nurã Jesus'ga japoukari ahemonhimõmby'ava'ea Paulo'ãa pe. A'ereki Jesus'ga e'i: “A'ea repiagame po ti ãa ei nehẽ: ‘A'itituhêva'ea reki Jesus'ga remimõmbyryva mombe'ua,’” ei ga. ⁴Cidadepeve'iãa ndeaporoãita ojoatyvi a'ero. He'yive'iãa oho Jesus'ga moirũhara'ãa nhi'iãa rupi Paulo'ãa nhi'iãa rupi. Jara'ãa oho judeus'ãa nhi'iãa rupi onhimongyavo.

⁵Aerẽ judeus'ãa judeus'ãgarüive'iãa monhi'iãi upa. Gwuvihava'ãa pavêi ãa ei: —Xajigwarai ti Paulo'ãa ndehe ãa apiapiavo nehẽ, ei ãa ojõhupe.

⁶Igwete Paulo'ãa ikwahavipei ãanhimbohõvajara ojihe. A'ero ãa ka'nhyimi ãa hugwi ogwovo cidade de Listra pe cidade de Derbe pe no Licaõniapeve'iãa gwyrã pe. Ojipe'ãa gwyrã pe ãa hoi no – kiroki ãagwyrã Licaõnia atima. ⁷Ohoohorame ãa pyryva'ea mombe'ui ãa pe pevõ Jesus'ga mombe'gwovo.

Paulova'ea oho Listra pe

⁸ãa horame Listra pe Paulo'ga Jesus'ga mombe'ui pevove'iãa pe. Igwete ga reni Paulo'ga nhi'iãa renduva ipyka'nauhũve'ga. Tegwete gapõ'ãhava. A'ereki ga na tuhẽ o'a. ⁹Kiro ga reni Paulo'ga nhi'iãa renduva a'ero. Henduvame Jesus'ga mombe'ua ga ei õvyteri pe: “Jesus'ga po ti ji mopo'ã a'ero naerũ.” Paulo'ga gwepia katu ga ikwahava gareaporoãita. ¹⁰Igwete ga eahyahi ga pe: —Epo'aãatu, ei Paulo'ga ga pe.

Kiro ipyka'nauhũve'ga po'ami a'ero õpõpõa ogwovo.

¹¹ Pevove'ġa gwepia Paulo'ga ga mopo'aġaturame. Nurã ġa hapukapukai onhi'iġimo. E'i tehe reki ġa Paulo'ġa mombe'gwovo.

—Yvagipeve'ġa onhimongo yvyakotyva'ero ojyva nhande koty, e'i tehe ġa ġa pe.

Paulo'ġa ndokwahavi reki ġa etehea ojive. A'ereki hajihe pevove'ġa nhi'iġa. ¹² Igwete ġa hapukapukai jawo Paulo'ġa pe: “Ġa ko yvagipeve'ġa aheremimbohete'hara'ġa.” Barnabé'ga pe ġa etehei: “Ga ko Júpiter'ga huvihavuhuhete'ga.” Paulo'ga pe ġa etehei: “Ga ko Mercúrio'ga. A'ereki ga omombe'umbe'u mbatera,” ei ġa.

¹³ Igwete ġa Paulo'ġa mbohete potari. A'ero mbatera kwava'ēhara'ga heruri yuranuhūa heno'ama ġajatykahava pyri – a'ea pevo u cidade pyvyo. A'ereki a'ea pype ġa ojatykatyka jipi Júpiter'ga mboheteavo. Kiro ikwava'ēhara'ga – gaha ojuka mbatera ikwava'eġa Júpiter'ga pe jipi – kiro ga heruri jurukwara pyri yuranuhūa heno'ama imbojigwakava reheve ipoty'riva'ea reheve. A'ero ga ijukapotari pevove'ġa pavēi ikwava'eġa Jesus'ga moirūhara'ġa pe Paulo'ġa pe. A'ereki ġa ġa mbohete pota ġa ko yvagipeve'ġa jawo tehe.

¹⁴ Ikwahavame Paulo'ġa ndovy'ahetei okovo. Nurã ġa imbotararagi opira tapenoġi yvagipeve'ġa ore rehe jawo ġa pe. Igwete ġa nhani ġapyteri pe o'eahyahiva ġa pe.

¹⁵ —Maranuhūrame pe ore mboheteuhui? Tupana'ga jate ti pembohete, ei Paulo'ġa ġa pe. A'ereki ore yvagipeva'ea rūi. Pe javijiteheva'ea ko ore, ei ġa ġa pe. Igwete ore ruri pyryva'ea imombe'gwovo pe me novia taperojjyvi ti pendeaporoġita jawo. Pepohi ti Tupana'garūiva'ea hugwi, oro'e ore pe me, ei ġa. Tupana'ga rehe jate ti pejiko aġwamo omanoe'ŷve'ga rehe. A'ereki gaha oapo yvaga, yvya, ypihua. Yvyakotyva'earheva'ea ga oapo pa po rimba'e, ei ġa ġa pe. ¹⁶ Ymya Tupana'ga ei: “Na ġa ndekoi jate na'ē ġwemimbotarimova'ea rehe a'ero judeus'garūive'ġa,” ei ga, ei ġa. ¹⁷ Emo Tupana'ga gwepiuka gweaporoġita pe me. A'ereki ga ombuhu pyryva'ea pe me jipi, ei ġa. Amana ga omongy pe me yvaga hugwi. Ombohoryory ga penemitymipyra i'ahava rupi, ei ġa. Mbatera ga ombuhuruka pe me pe'u jawo. A'ero ga pe mbohoryoryvi jipi, ei ġa ġa pe.

¹⁸ Paulo'ġa nhi'iġa renduvame vehevi ġa ikwava'embotari yuranuhūa Paulo'ġa pe timbohete ġa jawo novia. Emo Paulo'ġa ndojukaukari reki ġa pe.

¹⁹ Aerē judeus'ġa nduri Listrapeve'ġa pyri. Antioquia hugwi ġa nduri Pisídiaveve'ġa gwyra hugwi. Icônio hugwi ġa nduri no. Igwete ġa ei ġa pe: —I'mbe hete Paulo'ga pe me, e'i tehe ġa. Tiapiapi ga, ei ġa.

Igwete ġa ġa mbopogwei Paulo'ga apiavo ga rerohyryryga cidade hugwi ga reja. “A'ereki ga omano,” ei ġa ojohupe novia. ²⁰ Emo Jesus'gareheve'ġa oatima ga o'ama. Kiro ga po'ami reki ojivya cidade pe ġa ndupi. Ko'emame Paulo'ga hoi cidade de Derbe pe Barnabé'ga pavēi.

Paulova'ea ojivy Antioquia pe

²¹ Igwete Paulo'ġa imombe'ui pyryva'ea Jesus'ga mombe'gwovo Derbeveve'ġa pe. A'ero ġa he'yive'ġa mbojikogukari Jesus'ga rehe ġa

nderekovo. Aerē ġa jivyri Lистра pe. Aerē ġa jivyri Icônio pe. Aerē ġa jivyri Antioquia pe Pisídiaveve'ġa gwyri pe. ²²Ohoohorame Jesus'gareheve'ġa pyri ġa ġa mbojikohetei Jesus'ga rehe. Igwete ġa ei ġa pe:

—Pejikoge'yimi ti Jesus'ga rehe, ei Paulo'ġa. Ga rehe nhandejikoga ġwaramo po ti ojipe'ġa jigwarai nhande rehe nehē novīa, ei ġa. Penhimomirana ti jupe a'ero Tupana'gareheva'ero. A'ereki na tuhē na'ē. Emo po ti aerē nhande hoi Tupana'ga pyri nhandejupa nehē, ei ġa ġa pe.

²³Paulo'ġa ombojoapiapi ojogwerogwovo Jesus'gareheve'ġa pyri a'ero javo ġa pe. Ohorame ġa pyri Paulo'ġa ġapyteripeve'ġa mo'emo'ēi toko ti ġa Jesus'gareheve'ġa ndepiakatuhara'ġa javo. A'ero Paulo'ġa nhi'iġi Tupana'ga pe i'ue'yima.

—Ereko katu ti ġa. A'ereki ġa ojiko nde rehe, ei ġa opojykaharete'ga pe.

²⁴Aerē Paulo'ġa hoi Pisídiaveve'ġa gwyrā rupi. Aerē ġa hoi Panfíliaveve'ġa gwyri pe. ²⁵Cidade de Perge pe ġa hoi Jesus'ga mombe'gwovo ġa pe. Aerē ġa hoi cidade de Atália pe. ²⁶Pevo ġa avi itayharuhua pype ogwovo. Igwete ġa jivyri Antioquia pe jitehe – kiroki Síriaveve'ġa gwyriveva'ea – perope Jesus'gareheve'ġa e'i ypy Tupana'ga pe: “Emomyry ti Paulo'ġa pe ġa horame oporavykyavo nde ve,” e'i ypy ġa ga pe pevo ikwehe.

Oporavyky pa ġa Jesus'ga mombe'gwovo a'ero. ²⁷Igwete ġa jivyri kiro pevo. Ovahemame ġa hoi Jesus'gareheve'ġa nderojatykavo imombe'upava ġa pe ohoagwera.

—Nahanahā Tupana'ga nhimoirūukari ore ve ġa pokogauka jipi, ei ġa ġa pe. Tupana'ga ombojikoguka judeus'ġarūive'ġa Jesus'ga rehe kiro, ei Paulo'ġa imombe'gwovo ġa pe.

²⁸He'yjuhu ġa kiri pevo Jesus'gareheve'ġa pyri a'ero.

Ojatyka ahe Jerusalém me

15 ¹Aerē ko ojipe'ġa nduri ogwyrā hugwi Judéia hugwi judeus'ġa. Antioquia pe ġa nduri Jesus'gareheve'ġa pyri ġa mbo'eavo. Igwete ġa ei ġa pe:

—Moisésva'ea ahe mbo'e ymya hako, ei ġa. Nahā ahe ei akwaimba'eva'ea pe po raka'ea: “Pekytiuka ti penhakwanhapira,” ei ahe, ei ġa. Nurā ore ei kiro pe me no: Po ti pe napehendukatui Moisésva'ea nhi'iġagwera pejikytiukare'yima, a'ero po ti pe ndapehoi Tupana'ga pyri yvagi pe nehē, e'i tehe ġa ġa pe.

²—Avi na rūi, ei Paulo'ga ġa pe Barnabé'ga pavēi.

A'ea rehe Paulo'ġa judeus'ġa nhi'iġayvahetei ja'javo ġa pe. Nurā pevove'ġa ei ojohupe:

—Tikwaha katu ti a'ero. Timondo ti Paulo'ġa Jerusalém me, ei ġa. Ojipe'ġa ti toho ġa ndupi no. A'ero po ti ġa hoi Jesus'ga moirūhara'ġa pyri Jesus'gareheve'ġa ndepiakatuhara'ġa pyri nehē henduva ġanhi'ġa, ei ġa. A'ereki jara'ġa e'i:

“Ojikytiukare'yimame po ti judeus'ġarūive'ġa ndohoi yvagi pe Tupana'ga pyri avuirama nehē,” ei ġa, ei ġa. Tikwaha ti Jerusalémmeve'ġa nhi'ġa a'ea rehe a'ero Paulo'ġa ndurame imombe'gwovo nhande ve nehē, ei ġa ojohupe.

—Kwa, ei jara'ġa.

³A'ero Jesus'gareheve'ġa Paulo'ġa nderohoi pea rupi ġa mondovouka. Igwete ġa hoi Feníciaveve'ġa gwyra rupi. Samariaveve'ġa gwyra rupi ġa hoi no. Ohorame ġa hoi Jesus'gareheve'ġa pyri. Igwete ġa ei ġa pe:

—Judeus'ġarüive'ġa ojiko Jesus'ga rehe kiro nhande javijitehe, ei ġa ġa pe. Ġamombe'ua Jesus'gareheve'ġa mbohorypavukari a'ero.

⁴Aerē Paulo'ġa vahemi Jerusalém me. Igwete Jesus'gareheve'ġa ndoryndoryvamo ġandura rehe gwepiakatuhara'ġa pavēi Jesus'ga moirūhara'ġa pavēi. Igwete Paulo'ġa imombe'upavi ġa pe.

—Nahanahā Tupana'ga nhimoirūukari ore ve, ei ġa. Nurā judeus'ġarüive'ġa jikogi Jesus'ga rehe kiro a'ero, ei ġa imombe'gwovo ġa pe.

⁵A'ero fariseus'ġa po'ami ġapyteri pe. Ġa ko Jesus'gareheve'ġa no. Igwete ġa po'ami javo.

—Judeus'ġarüive'ġa po ojikytiuka hamo Moisésva'ea remimbo'eagwera hendukatuavo hamo, ei ġa. Pe'ji po pe ġa pe a'ero hamo, ei ġa jara'ġa pe.

⁶A'ero Jesus'ga moirūhara'ġa jatykai Jesus'gareheve'ġa ndepiakatuhara'ġa pavēi upa.

—Marā po ti nhande ei a'ea pe naerū? ei ġa javo ojohupe.

⁷Kiro ġa nhomonhi'inh'i'thetei a'ea rehe upa. Aerē Pedro'ga po'ami javo ġa pe.

—Nhiirū, pekwha pe Tupana'ga nhi'iġagwera ji ve ikwehe. Ji ko pepyteripeva'ea, ei Pedro'ga. Igwete Tupana'ga ei ji ve: “Ndehe ti emombe'u pyryva'ea judeus'ġarüive'ġa pe Jesus'ga mombe'gwovo tohendu ti ġa javo. A'ero po ti ġa jikogi Jesus'ga rehe nehē,” e ko ga ji ve ikwehe, ei Pedro'ga ġa pe. Igwete ji Jesus'ga mombe'ui ġa pe. ⁸Ġa ji rendukaturame Tupana'ga ei: “Pyry hete ġajikoga Jesus'ga rehe kiro judeus'ġarüive'ġa,” ei ga. A'reki ga okwaha pa ahereaporoġita okovo, ei Pedro'ga. Nurā ga imondoi gwa'uva ġa pyri, ei Pedro'ga. Pehepia ko ga imbuhuri na'ē gwa'uva nhande ve ikwehe. Na jitehe kiro ga imondoi a'ea judeus'ġarüive'ġa pe no, ei ga. ⁹Tupana'ga pe ore judeusramo ojo'jajo'ja judeus'ġarüive'ġa pavēi, ei ga. Omombo ga nhanderekote'varuhua nhande hugwi ikwehe. Na jitehe ġa hugwi ga imombori ġandekote'varuhua ġa jikogame Jesus'ga rehe, ei Pedro'ga ġa pe. ¹⁰Maranuhūrame pe Tupana'ga mbokweraipotari kiro a'ero? ei ga. Pepotaruhu pe judeus'ġarüive'ġa mbopiro'ye'yma Moisésva'ea remimbo'eagwera hugwi novia, ei ga ġa pe.

Nhaneramonhava'ea nohendukatupavi Moisésva'ea remimbo'eagwera rakale. Nhande na jitehe nihendukatupavi a, ei ga. Maraname pe euhui judeus'ġarüive'ġa pe naerū tohendu katu ti ġa a'ea javo, ei ga ġa pe. ¹¹Nahā reki nhande ei: Jesus Cristo'ga remimombyryva ġwaramo nhande ve Tupana'ga nhandereaporoġita mbopyahui. Na jitehe garemimombyryva ġwaramo judeus'ġarüive'ġa pe Tupana'ga ġandeaporoġita mbopyahui no, ei Pedro'ga imombe'gwovo ġa pe.

¹²A'ero ġa nonhi'iġa'javi onhimongyavo. Kiro Paulo'ga imombe'umbe'ui ġa pe ohoagwera Barnabé'ga pavēi.

—Tupana'ga oapouka ore ve ahemonhimomby'ava'ea judeus'ġarūive'ġa pyteri pe ikwehe, ei ġa ġa pe.

¹³ Paulo'ġa imombe'upavirē kiro Tiago'ga ei ġa pe no:

—Nhiirū, pejapyaka ti nhinhi'ġa rehe, ei ga ġa pe. ¹⁴ Simāo Pedro'ga omombe'u pe me Tupana'ga aġataruhua judeus'ġarūive'ġa ndehe. Tupana'ga gwepiukarypy o'aġataruhua ġa ndehe he'yive'ġa mo'emo'eamo ojiheva'ero, ei Tiago'ga ġa pe. ¹⁵ Nanongara pe tuhē ko Tupana'ga nhi'i'ġa mombe'uharava'ea ei hako, ei ga. Omombe'u ahe Tupana'ga nhi'i'ġa ikwatija hako.

¹⁶ “Ymya ko Daviva'ea aheruvihavamo oko hako.

Aerē ahana'ja ahepy'rovova'ea,” ei Tupana'ga.

“Aerē ti ji jivyri nehē.

Jijivyra'javame po ti ji ġa mbojatykaa'javi nehē ġanduvihavamo nehē,” ei ga.

¹⁷ “Nahā po ti jara'ġa nhaporemō judeus'ġarūive'ġa ji rekari okovo ji rehe nehē – kiroki ġa ji amo'emo'ē jijiheva'ero,” ei Tupana'ga.

¹⁸ “Porō ji ei jitekovo.

Jihi akwahavuka nanongara ymya hako,” ei ga.

Nahā ahe omombe'u ikwatija Tupana'ga nhi'i'ġa hako, ei Tiago'ga imombe'gwovo ġa pe.

¹⁹ Igwete Tiago'ga ei no:

—Nurā jihi a'e pe me kiro: Xa'eyme ti ġa pe: “Tojikytiuka ti ġa.” Xa'eyme ti a'ea judeus'ġarūive'ġa pe – kiroki ġa gwerojijyi gweaporoġita kiro ojikoga Tupana'ga rehe, ei ga.

²⁰ —Nahā tikwatija javo ġa pe:

“Tape'ui ti ġambatera ġa ikwava'eġame ha'angava pe ġwemimbohethara pe,” xa'e ġa pe, ei ga.

“Taperekoi ojipe'ġa nembireko'ġa,” xa'e ġa pe.

“Tape'ui mbiara hekoa ipore'ymame jugwi.

Hekoa tape'ui no.”

Nahā ti xa'e ġa pe ikwatija nehē, ei Tiago'ga ġa pe. ²¹ A'ereki nanongara rehe Moisésva'ea ombo'e ahe hako, ei ga. Sábado rupi judeus'ġa hoi ojatykahai pe jipi imonhi'ġa ikwatijara pe Moisésva'ea remimbo'eagwera pe. Cidades pe nhaporemō ġa imombe'ui a'ea ymya hako. Kiromo jitehe no, ei Tiago'ga ġa pe.

Okwatija ahe imondovouka judeus'ġarūiva'ea pe

²² Kiro Jesus'ga moirūhara'ġa nhomonhi'imbavi Jesus'gareheve'ġa ndepiakatuhara'ġa pavēi jara'ġa pavēi no Jesus'gareheve'ġa. Igwete ġa ei ojohupe:

—Timondo ti mokonha'ġa Antioquia pe a'ero tomombe'u katu ti ġa nhanenhi'ġa ġa pe, ei ġa. Paulo'ga rupi po ti ġa hoi Barnabé'ga rupi, ei ġa.

—Kwa, ei jara'ġa.

Igwete ġa ġa mo'ei ojipytera hugwi. Huvihava'ġa ġa ġa mo'ei Silas'ga Judas'ga no. Ojipea ko Judas'ga rera Barsabás. ²³Igwete Jesus'gareheve'ġa ikwatijari imondovo Judas'ġa pe togweroho ti ġa javo. Nahā ġa ikwatijari inoġa:

“Kiro ore ikwatijari pe me. Jesus'ga moirūharamo orokwatija Jesus'gareheve'ġa ndepiakatuhara'ġa pavēi,” ei ġa ikwatija.

“Pe ko judeus'ġarūiva'ero peko novīa. Emo nhande xanhomoirūirū aġwamo nhandejikoga ġwaramo Jesus'ga rehe,” ei ġa. “Igwete pe nduvi Antioquia pe. Jararamo pe nduvi Síríapeve'ġa gwyri pe Cilíciaveve'ġa gwyri pe no. Pe me nhaporemo ore ikwatijari imondovouka orenhi'ġa a'ero,” ei ġa ikwatija ġa pe.

²⁴“Orepyteripeve'ġa oho pe pyri heikwehe. Omomyi ġa pepy'a onhi'iteheavo pe me. Emo ore noromondoukari reki ġa pe pyri. Ojiroho tehe ġa heikwehe,” ei ġa ikwatija ġa pe. ²⁵“Nurā ore jatykai oronhomonhi'ġa orojupa. Igwete ore ei: ‘Timo'ē ti mokonha'ġa mondovouka judeus'ġarūive'ġa pyri Paulo'ġa ndupi,’ oro'e ore orojhupe,” ei ġa. “Oroarō hete memei ore Paulo'ga Barnabé'ga no. ²⁶Ndopojihuvi ġa omanoa nhandepojykaharete'ga mombe'gwovo Jesus Cristo'ga mombe'gwovo jipi,” ei ġa. ²⁷⁻²⁹“Kiro ore mokonha'ġa mo'ei ġa mondovo Paulo'ga ndupi a'ero. Judas'ga ore oromondo. Silas'ga oromondo no. Tomombe'u katu ti ġa orenhi'ġa pe me orerembikwatijara,” ei ġa ikwatija ġa pe.

“Kiro ore ei pe me a'ero: Tape'ui ġambatera ġa ikwava'eġame ha'angava pe ġwemimbohete'hara pe. Hekoa tape'ui no. Mbiara tape'ui ġa ipore'yname hekoa jugwi. Taperekoi ojipe'ġa nembireko'ġa. A'ea pe jate oro'e ore ikwatija pe me. Ojipea pe ndoro'ei a'ero,” ei ġa ġa pe. “A'ereki pyry ore ve oro'ee'yma pe me. Pyry Tupana'ga ra'uva pe no,” ei ġa. “Pehendu katu po pe orenhi'ġa a'ero hamo.

Ki rupi a'ero.”

³⁰Nahā ġa ikwatijari judeus'ġarūive'ġa pe inoġa. Igwete ġa imondoi ġwembikwatijaragwera Judas'ġa pe togweroho ti ġa ġa pe javo. A'ero Judas'ġa herohoi pea rupi Antioquia pe. Ovahemame ġa Jesus'gareheve'ġa nderojatykai imondovo ikwatijara ġa pe. ³¹Igwete pevove'ġa nhi'iġi jupe. A'ero ġa ndoryndoryvamo omoġita repiaga.

³²Igwete Judas'ga nhi'inh'i'ġi ġa pe Silas'ga pavēi ġa moġitavo no. A'ereki ġa Tupana'ga nhi'i'ġa mombe'uharamo tuhē oko no. Igwete ġa Jesus'gareheve'ġa mbojikohetei Jesus'ga rehe a'ero ġa mbohoryva.

³³⁻³⁵Opytaahi'vi Judas'ġa pevo. Aerē ġa ei Jesus'gareheve'ġa pe:
—Kiro po ti ore jivyri Jesus'ga moirūhara'ġa pyri a'ero. A'ereki ġa ore mbuhuruka avo ikwehe.

—Pejivy ti a'ero ġa pyri, ei ġa ġa pe.

Emo Paulo'ga opyta Antioquia pe okovo Barnabé'ga pavēi. He'yive'ġa pavēi ġa pevove'ġa mbo'embo'ei imombe'ġwovo Tupana'ga nhi'iġa ġa pe.

Paulova'ea onhomboja'o Barnabéva'ea pavēi

³⁶ Aerē Paulo'ga ei Barnabé'ga pe:

—Xajivyr'aja ti Jesus'gareheve'ġa ndepiaga. Timbojoapiapi pa ti cidades nehē —perope nhande timombe'u ġa pe nhandepojykaharete'ga nhi'iġa ikwehe, ei Paulo'ga ga pe. Tihepia ti ġajikoga Jesus'ga rehe aġwamo, ei ga ga pe.

³⁷—Kwa, ei Barnabé'ga. Xahoa'ja ti ġa ndepiaga. Tiroho ti João Marcos'ga nhandejupi, ei ga ga pe.

³⁸—Tirohoyme ti ga, ei Paulo'ga. Opohi ga nhande hugwi Panfiliapeve'ġa gwyri pe ikwehe. A'ero ga ndohoa'javi nhande rupi Tupana'ga nhi'iġa mombe'ġwovo ikwehe, ei ga ga pe.

³⁹—Tiroho jate ti ga nhandejupi, ei Barnabé'ga ga pe.

Igwete ġa nhomonhi'iġayvahetei ga rehe. A'ero ġa nhomboja'ogi ojuhugwi ogwovo. Barnabé'ga gweroho João Marcos'ga ojupi ga rero'ava itayharuhua pype. Chiprepeve'ġa gwyri pe ġa hoi a'ero ogwovo.

⁴⁰ Paulo'ga ki a'e te gweroho Silas'ga ojupi ga rerogwovo. Ġa horame Jesus'gareheve'ġa ei ġa pe:

—Tupana'ga ti tomomyry pe me pe nderekovo katu, ei ġa Paulo'ġa pe.

⁴¹ Igwete Paulo'ġa hoi Síriapeve'ġa gwyra rupi Cilíciapeve'ġa gwyra rupi no. Igwete ga Jesus'gareheve'ġa mbojikohetei Jesus Cristo'ga rehe.

Timóteova'ea oho Paulova'ea rupi

16 ¹ Aerē Paulo'ga hoi cidade de Derbe pe Silas'ga pavēi. Aerē ġa hoi cidade de Listra pe. Pevo Paulo'ga Timóteo'ga repiagi. Igwete ga ei taroho ti ga jijupi javo. Timóteo'ga ko Jesus'gareheva'ero oko. Gayhēa na jitehe no. Hēa ko judeuramo oko no. Gapo'ria ki a'e te judeu rūi.

²—Pryry hete ko Timóteo'ga, e'i pa Jesus'gareheve'ġa ga pe Listrapeve'ġa Icôniopeve'ġa no.

³ Igwete Paulo'ga ei taroho ti ga javo.

—Xaho ti ji rupi ji moiruamo, ei ga Timóteo'ga pe.

—Aho ti nehē, ei Timóteo'ga ga pe.

Igwete Paulo'ga ikytiukari Timóteo'ga rakwanha pira garerohoa renonde. A'ereki pevo judeus'ġa okwaha Timóteo'ga po'ria. Ahe ko judeu rūi. Nurā ko ahe ndokytiukari gwa'yra'ga gapita'ngia. “Nde jikytiukare'ymame po ti judeus'ġa noarōi nehē,” ei Paulo'ga Timóteo'ga pe. Igwete Paulo'ga ga kytiukari na'ē a'ero ga rerogwovo ojupi. ⁴ Imbojoapiapirame cidades ġa hoi Jesus'gareheve'ġa pyri. Igwete ġa imombe'umbe'ui ġa pe Jerusalémmeve'ġa nhi'iġagwera.

—“Nahanahã ti peko,” ei Jesus'ga moirũhara'ãga javo pe me Jesus'gareheve'ãga ndepiakatuhara'ãga pavẽi, ei Paulo'ãga imombe'gwovo ãga pe. Pejapyaka katu ti ãganhi'iãga rehe a'ero, ei ãga ãga pe.

⁵Nahã ko ãga Jesus'gareheve'ãga mbojikohetei Jesus'ga rehe a'ero. Igwaigwavete ko ojipe'ãga jikogi ga rehe jipi.

Tupana'ga gwepiuka Macedõniaveva'ea Paulova'ea pe

⁶Aerẽ Paulo'ãga ei ojohupe novã:

—Xaho ti Ásiaveve'ãga gwyrì pe imombe'gwovo Tupana'ga nhi'iãga ãga pe, ei ãga. Emo Tupana'ga ra'uva nomondoukari ãga pevo. Kiro ãga hoi Frígiaveve'ãga gwyrã rupi a'ero Galáciaveve'ãga gwyrã rupi ogwovo. ⁷ãga horame Mísiaveve'ãga gwyrã pyri Paulo'ãga ei ojohupe:

—Xaho Bitíniaveve'ãga gwyrì pe kiro, ei ãga novã.

Emo Jesus'ga ra'uva nomondoukari ãga pevo. ⁸Nurã ãga hoi Mísiaveve'ãga gwyrã rupi ovahema cidade de Trõade pe. ⁹Ypytunimo Paulo'ga Macedõniaveve'ãga gwyrìpeve'ga repiagi okiri pe. Igwete ga nhi'iãgi Paulo'ga pe o'ama.

—Herejo tuhẽ oregwyrì pe Macedõnia pe ore pokoga, ei ga ga pe.

¹⁰Kirẽ Paulo'ga imombe'ui ãgwembiepiaga ore ve. A'ero ore ei:

—Xaho ti Macedõnia pe a'ero Jesus'ga mombe'gwovo pevove'ãga pe. A'ereki Tupana'ga nhande mondo pota kiro ãga pyri, oro'e ore orojohupe.

(Jihi Lucas aho ãga ndupi no ikwehe.) Kotihĩ ore imboavujkweri mbatera hero'ava itayharuhua pype herogwovo a'ero.

Lídiava'ea ojiko Jesus'ga rehe

¹¹Igwete ore herohoi imoanhana Trõade hugwi. Igwete ore herohoi ypa'ouhũa rehei katu Samotrácia rehei katu. Ko'emame ore herohoi cidade de Neápolis pe. ¹²Pea hugwi ore hoi orokovo pea rupi Macedõniaveve'ãga gwyrì pe. A'ero ore vahemi cidade de Filipos pe. Filipos ko huvihavuhu pevo Macedõniaveve'ãga gwyrì pe. Cidade de Romahugwive'ãga ko pevo u Filipos pe onhimongyavo. A'ero ore vahemi Filipos pe. Mbohapyrete'i ore kiri pevo oropytavo.

¹³Sábado rupi ore ei orojohupe:

—Xaho ti cidade hugwi yhya rembe'yi pe nhandejupa. Pevo po judeus'ãga hoi jipi onhi'iãga Tupana'ga pe, oro'e ore orojohupe.

A'ero ore hoi kunhangwera'ãga nhimono'oãga repiaga. A'ero ore apygi Jesus'ga mombe'gwovo ãga pe. ¹⁴Igwete Lídiãhã henduvi orenhi'iãga oina. Hã ko cidade de Tiãtirahugwiva'ero. Ipiãgãgũhũva'ea hã oma'ema'ẽ jipi itambere'ia pyhyga. Ojiko hete hã Tupana'ga rehe. Igwete hã henduvi Paulo'ga nhi'iãga. A'ero Tupana'ga imomytu'ẽi hã'akaãgi pe toko ti hã Paulo'ga nhi'iãga rupi javo. ¹⁵Aerẽ ore hã mobatizai a'ero. Ore hãrongapypeve'ãga mobatizai no. Aerẽ hã ei ore ve:

—Pekwaha pe kiro jijikoga nhandepojykaharete'ga rehe, ei hēa. Nurā pejiyo tuhē nhironga pype pejiptyavo, ei hēa ore ve.

A'ero ore hēa mbopogwei orogwovo hēaronga pe oropytavo.

Ahe omongi Paulova'ea cadeia pype

¹⁶Ojipe'ia rupi ore ei orojhupe:

—Xahoa'ja ti pevo jitehe – perope ġa oho onhi'iġa Tupana'ga pe jipi.

Ore horame ojipehēa ore rovatī pea rupi. Anhaġa opojyka hēa. A'ea omonhi'i hēa aerēva'ea imombe'gwovouka. Ojipe'ġa he'yi omondo itambere'ia hēapojykahara'ġa pe jipi tomombe'u ti hēa aerēva'ea ore ve javo. ¹⁷Kiro hēa ore rovatī pea rupi. A'ero hēa ruri ore reviri. Paulo'ga reviri hēa ruri okovo ohapukapukaita.

—Agwa'ġa ko oporavyky Tupana'ga pe. Gaha ko huvihavuhu hete jara'ġa hohe pa, ei hēa. Nahā ġa ei pe me: “Tupana'ga imomborame pendekote'varuhua po ti pe hoi ga pyri nehē,” ei ġa imombe'gwovo, ei hēa ohapukaita.

A'ereki anhaġa opojyka hēa. ¹⁸Kotihitihī hēa hapukai ore reviri ua. A'ero Paulo'ga kwerajahivamo hēa rehe. Igwete ga pyryrymi javo anhaġa pe.

—Jesus Cristo'ga popoakarimo ji ei nde ve kiro: Epohi hēa hugwi, ei ga jupe.

Kotihī anhaġa pohiri hēa hugwi a'ero. ¹⁹Ikwahavame anhaġa pohira hēapojykahara'ġa ei ojuhupe:

—Nombuhura'javi po ti ojipe'ġa itambere'ia nhande ve nehē. A'ereki anhaġa opohiruhu hēa hugwi, ei ġa. Ndokwahava'javi po ti hēa aerēva'ea imombe'gwovo nehē, ei ġa ojuhupe.

Igwete ġa nhimboahivuhui Paulo'ga rehe Silas'ga rehe ġa pyhyga ġa nderohyryryga ġa nderogwovo okari pe gwuvihava'ġa pyri. ²⁰Ġa nderurame ġa ei gwuvihava'ġa pe:

—Agwa'ġa ko judeusramo oko. Igwete ġa porayvaruhuro nhandecidadepeve'ġa momymomyina upa, ei ġa javo tehe ġa pe.

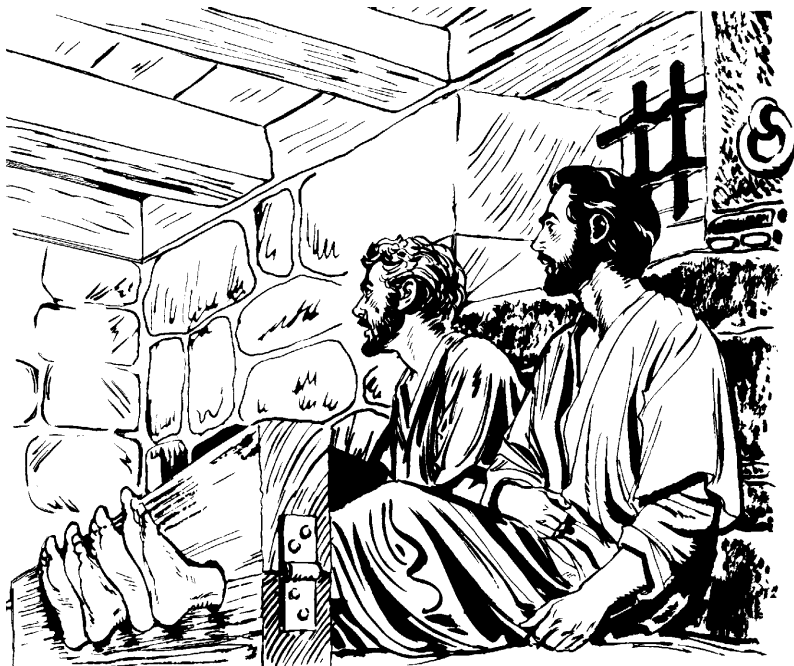
²¹A'ereki ġa ombo'embo'e ġa ġwamonhava'ea nhi'iġagwera rehe, ei ġa. Nhande reki Romahugwiva'ero xako ġa atyvi. Nurā po nhande ndiakoi nanongara rupi hamo romanosramo, e'i tehe ġa ġa pe.

²²⁻²³Kiro pevove'ġa nhimbohovajapavi Paulo'ġa ndehe a'ero onhimongyavo. Igwete ġanduvihava'ġa imbotarararagukari Paulo'ġa pirekyitauka ġa hugwi. Igwete ġa ġa nupanupāukari yvyra pyvō ġa momboruka cadeia pype ġa mongiavo.

—Teremohemukari ti ġa ġa monguva ipype, ei ġa guarda'ga pe.

²⁴Henduvame ġanhi'iġa ga Paulo'ġa mondoi ġa mohina okia mbyteri pe te. Igwete ga ġapya mombygi yva pyvō. Ono ga ġapya yva kwa'ria rehe. A'ero ga inoġi irūa yva ġapya arimo imomyga.

²⁵Ypyhaji katu Paulo'ga nhimby'yi onhi'iġa Tupana'ga pe ga mboheteavo Silas'ga pavēi. Cadeiapypeve'ġa ojapyaka upa ġa nhimby'yirame. ²⁶Kotihī yvya imyimy hete upa. A'ero cadeia gwyriva'ea

(Atos 16.24)

imyimyimbavi no. Nanime hovapytymbava nhovapytymba'vopavi upa. Igwete itanhuramuhūa jikyipavi cadeiapypeve'ğa hugwi. ²⁷Igwete guarda'ga ma'ei hepiaga hovapytymba'vogipyra. “O'emba ға ji hugwi ogwovo ra'e,” ei ga novia. Nurā ga ipyhygi itakyhea'javuhuva'ea tajijuka a'ero javo. ²⁸Emo Paulo'ga nhi'iga mondoahyi ga pe.

—Terejjukai, ei ga ga pe. A'ereki ore nhaporemo koro oroko, ei Paulo'ga ga pe.

²⁹A'ero guarda'ga ei onhipavēive'ga pe:

—Eru yhyga ji ve, ei ga.

Igwete guarda'ga nhani ua ohyhyipava okyhyjiavo ғwaramo. Igwete ga renypy'andurugi Paulo'ğa pyri pepyry hete pe javo. ³⁰Aerē ga Paulo'ğa nderohoi pea hugwi. Igwete ga ei ға pe:

—Marā po ti ji imomborukari jirekote'varuhua ji hugwi nehē? Marā po ti ji hoi Tupana'ga pyri yvagi pe nehē? ei guarda'ga ға pe.

³¹Igwete Paulo'ğa ei ga pe:

—Ejiko ti nhandepojykaharete'ga rehe Jesus Cristo'ga rehe. A'ero po ti ga imombori nderekote'varuhua nde hugwi nehē. Aerē po ti nde hoi Tupana'ga pyri nehē no, ei ға ga pe. Na jitehe po ti nerongapypeve'ğa nehē no, ei ға ga pe.

³²Igwete ға Jesus'ga mombe'umbe'ui ga pe garongapypeve'ğa pe no. Igwete ға hendukatui upa. ³³A'ea rupi jitehe guarda'ga ға nderohoi iheita ғанupāgwera.

Nanime Paulo'ğa ga mobatizai. Aerë ğa garongapypeve'ğa mobatizai no. ³⁴Aerë guarda'ga Paulo'ğa nderohoi ğwonga pe. Igwete ga imondoi mbatera ğa pe to'u ti ğa javo. Horyory ga ojikoga ğwaramo Tupana'ga rehe ğwongapypeve'ğa pavëi.

³⁵Ko'emame pevove'ğa nduvihava'ğa ei soldados'ğa pe:

—Peho ti javo guarda'ga pe cadeia pe tomo'ë ti ga Paulo'ğa jugwi.

Igwete ğa nduri imombe'gwovo ğanhi'iğa guarda'ga pe. ³⁶A'ero ga imombe'ui Paulo'ga pe no.

—Oreruvihava'ğa e'i javo pe me to'ë ğa jugwi kiro, ei ga. Pejigwovo a'ero. Tupana'ga ti tapenderoho katu, ei ga ğa pe.

³⁷Emo Paulo'ga e'i soldados'ğa pe:

—Po na rui ğa ore mondouka, ei ga. Penduvihava'ğa ğwendu ğa'mbea ğa imbojateherame ite'varuhuva'ea ore rehe oji'i. Orenhi'iğa ki a'e te ğa nohenduvi oji'i, ei Paulo'ga ğa pe. Ndojari reki ore rehe novia. Emo ğa ore nupanupauka tehe ojipe'ğa ndovaki, ei ga. Ore ko romanosramo tuhë oroko. Po ahe nonupauhüi te romanos'ğa hamo, ei Paulo'ga. Aerë ğa ore mbuhurukatehei avo ore mongiavouka cadeia pype oji'i, ei ga. Kiro ğa ore mo'embotari ğandovakie'ÿ naerü? Po na rui te, a'e ji, ei Paulo'ga ğa pe. Ğahã tuhë ti tuhu ore rerogwovo katu agwa hugwi nehë, ei ga soldados'ğa pe.

³⁸Igwete soldados'ğa hoi imombe'gwovo Paulo'ga nhi'iğa gwuvihava'ğa pe.

—A'iti tuhë ğa romanosramo oko? ei ğanduvihava'ğa ğa pe.

—Nahã tuhë re ko ğa e'i ore ve, ei ğa.

Igwete ğa kyhyjihetei henduva.

—Xaho ti Paulo'ğa ma'ngoma'ngoga a'ero naerü, ei ğa.

³⁹A'ero ğa nduri Paulo'ğa pyri ja'javo katu ğa pe.

—Oroko te'varuhu ore pe me raji'i, ei ğa ğa pe.

Igwete ğa Paulo'ğa nderohoi cadeia hugwi.

—Pejigwovo kiro oreidade hugwi, e'ie'i ğa onhi'iğatuavo Paulo'ğa pe.

⁴⁰Igwete Paulo'ğa hoi cadeia hugwi a'ero. Lídiahëa rongga pe na'ë ğa hoi. Pevo ğa Jesus'gareheve'ğa ndepiagi. Igwete Paulo'ğa ei ğa pe:

—Pejiko hete ti Jesus'ga rehe jipi, ei ğa ğa pe.

Aerë Paulo'ğa hoi ogwovo cidade hugwi.

Paulova'ea oho Tessalônica pe

17 ¹Igwete Paulo'ğa hoi pea rupi cidade de Anfípolis pe aerë Apolônia pe no. Aerë ğa vahemi ojipe'i pe no Tessalônica pe. Pevo tuvi judeus'ğa jatykahava. ²A'ero sábado rupi Paulo'ga hoi ipype ğa pyri a'ero. A'ereki sábado nanani ga hoi judeus'ğa jatykahava pype jipi. Três vezes Paulo'ga hogahoi pevove'ğa monhi'inhi'iğa aherembikwatijara rehe Tupana'ga mombe'uhava rehe. ³Igwete ga imombe'ukatui javo ğa pe.

—Nahanahã ahe ei ikwatija hako, ei Paulo'ga. Cristo'ga manoa pe ahe ei a'ero tokwaha ti ga hahyva'ea omanomo javo. Cristo'ga kwerava pe ahe ei no tokwerava'ja ti ga omanoa hugwi javo, ei ga. Jesus'ga ko Cristoramo

oko Tupana'ga remimbuhurukaramo. A'ereki gaha ahe nhi'ipo'ru pa ikwehe. Gaha ji amombe'u kiro pe me a'ero Jesus'ga, ei Paulo'ga ģa pe.

⁴Igwete jara'ģa Paulo'ga nhi'iģa reroviari ga mbopogweavo ojikoty'a Paulo'ģa pavēi judeus'ģa. Na jitehe ko judeus'ģarūive'ģa – kiroki ģa ojiko Tupana'ga rehe. Grego ko ģanhi'iģa. He'yjuhuve'ģa Paulo'ģa mbopogwei ojikoty'a ģa pavēi. Kunhangwera'ģa na jitehe no onhimongyavo imbateve'ģa.

⁵Judeus'ģa ki a'e te onhimyrō Paulo'ģa ndehe hepiagame Paulo'ģa mbopogwea. Nurā ģa okote'varuhuve'ģa nderuri ojipyri – kiroki ģa okoteheuhu oporavykye'yima jipi. Igwete ģa ģa mbojatykai ģa mbohakupukaita Paulo'ģa ndehe cidadepeve'ģa momymomyinauka. A'ero ģa hoahypavi Jasão'ga ronga pe tiheka ti Paulo'ģa javo.

—Tiroho ti ģa mytu'ē me ģandovaki, ei ģa ojohupe novia.

⁶Ndohepiagi reki ģa Paulo'ga ipype. Silas'ga ģa ndohepiagi no.

—Jasão'ģa ti tipyhy a'ero Jesus'gareheve'ģa, ei ģa ojohupe.

A'ero ģa Jasão'ģa pyhygi ģa nderohyryryga ģa nderogwovo huvihava'ģa pyri. Igwete ģa ei ģa pe:

—Paulo'ģa iporayvaruhu ogwoogwovo ģagwyri pe nhaporemo ģa momymomyina, ei ģa o'mbero ģa pe. Igwete ģa nduruhui kiro nhande pyri no. ⁷A'ero Jasão'ga ģa mbuhurukari ģwonga pe ģa mombytavo ojipyri, ei ģa ģa pe. Ģa nhaporemo nohendukatui nhanderuvihavuhu'ga nhi'iģa César'ga nhi'iģa. A'ereki ģa e'i: “Hajiheve'ga aģwamo nhanderuvihavuhuro oko,” ei ģa, ei ģa. “Jesus ko garera,” ei Paulo'ģa, ei ģa ģa pe.

⁸Onhi'iģame a'ea rehe ģa pe ģa imomymomyi huvihava'ģa py'a jara'ģa py'a no. ⁹Igwete huvihava'ģa ei Jasão'ģa pe:

—Imbuhumbuhurame itambere'ia ore ve po ti ore pe mo'ēukari pe mondovouka a'ero, ei ģa. Pe ndekokaturame po ti ore imbuhura'javi peitambere'ia pe me a'ero nehē, ei ģa ģa pe.

Igwete Jasão'ģa imondoi itambere'ia ģa pe. A'ero ģa Jasão'ģa mbopiro'yukari ģa mondovouka.

Paulova'ea oho Beréia pe

¹⁰Kotihī ypytunimo Jesus'gareheve'ģa Paulo'ģa mondoukari cidade hugwi a'ero topyhygye ti ģa Paulo'ģa javo. Igwete Paulo'ga hoi pea rupi cidade de Beréia pe okovo Silas'ga pavēi. Ovahemame ģa jogwerohoi judeus'ģa jatykahava pype upa. ¹¹Igwete Paulo'ģa imombe'umbe'ui ģa pe Tupana'ga nhi'iģa. Beréiapeve'ģa koji'i pyry hete reki Tessalōnicapeve'ģa hohe. A'ereki ģa ģwendu pota hete Tupana'ga mombe'ua. Paulo'ģa imombe'urame ģa ei ojohupe: “Tihepia ti imombe'ukatua.” Nurā ģa hoi hepiaga aherembikwatijara jipi Tupana'ga mombe'uhava nahā reki ra'e javo.

¹²A'ero ģa heroviari ojikoga Jesus'ga rehe onhimongyavo. He'yive'ģa kunhangwera'ģa ojiko Jesus'ga rehe no imbateve'ģa. Grego ko ģanhi'iģa. Akwaimbae'ģa na jitehe grego ģanhi'iģa. Igwete ģa jikogi Jesus'ga rehe

onhimongyavo. ¹³Emo ojipe'ġa Paulo'ġa momb'e'u judeus'ġa pe – perope Tessalônica pe.

—Paulo'ga oho Beréia pe raji'i, ei ġa. Kiro ga imombe'umbe'ui Tupana'ga nhi'iġa ġa pe no, ei ġa ġa pe.

Ikwahavame judeus'ġa hoi Beréia pe a'ero. Igwete ġa eġa'euhui Beréiapeve'ġa pe i'mbe hete Paulo'ga pe me javo. Nahã ġa he'yjuhuv'e'ġa momymomyi upa. ¹⁴Nurã Jesus'gareheve'ġa Paulo'ġa mondoukaripei a'ero toho ti ga ypiahu pe javo. Emo Silas'ga opyta na'ê Beréia pe Timóteo'ga pavêi. Kiroki ġa Paulo'ga reroho – gweroho ġa ga ypiahu pe. ¹⁵Aerê ġa ga rero'avi ga rerogwovo cidade de Atenas pe ga reja.

—Pejivy kiroġwe, ei Paulo'ga ġa pe. Pe'ji ti Silas'ga pe Timóteo'ga pe no kotihĩ ti ġa tuhu ji pyri avo, ei Paulo'ga ġa pe.

A'ero ga reja ġa herojivyri herogwovo.

Paulova'ea oho Atenas pe

¹⁶Igwete Paulo'ga pytai Atenas pe Silas'ġa mboha'uva. He'yjuhuheteva'ea cidadepeve'ġa gwereko ha'angava ġwemimbohete'hara. Nurã Paulo'ga py'a oko tehe hepiagame. A'ereki pevove'ġa nombohetei Tupana'ga. ¹⁷A'ero ga hoi judeus'ġa jatykahava pype Jesus'ga momb'e'gwovo ġa pe. Igwete ga nhi'inh'i'ġi ġa pe judeus'ġa pe judeus'ġarüive'ġa pe no – kiroki ġa ojiko Tupana'ga rehe. Ima'êhai pe ga hogahoi jipi ja'javo pevove'ġa pe no. ¹⁸A'ero ġa nduri Paulo'ga pyri – kiroki ġa ombo'e epicureu'ġa nhi'iġagwera rehe. Kiroki ġa ombo'e estóicos'ġa nhi'iġagwera rehe – ġa uhu ga pyri no. Igwete ġa Paulo'ġa nhi'iġayvari a'ero. Jara'ġa e'i ojohupe:

—Gara rehe ga onhi'iġuhũ naerũ? ei ġa.

Jara'ġa e'i:

—Omombe'u po ga hajiheve'ġa yvagipeve'ġa ovuhu, ei ġa.

A'ea ġa ei. A'ereki Paulo'ga omombe'u Jesus'ga ġa pe. Omombe'u ga omanove'ġa mbogwerava no. ¹⁹A'ero ġa Paulo'ga rerohei vytyruhua rehe Areópago rehe. Igwete ġa jatykai tihendu ganhi'iġa javo.

—Emombe'u kiroġwe ore ve enhimimombe'upyahua torohendu, ei ġa ga pe. ²⁰A'ereki hajiheva'ea nde eremombe'u ore ve ore monhimomby'avo. Nurã torokwaha tuhê neremimombe'ua, oro'e ore nde ve, ei ġa.

²¹A'ereki ġa nhaporemohi'inh'i'ĩ ranuhũ jipi Atenaspeve'ġa hajiheve'ġa no – kiroki ġa u ġa pyri upa Atenas pe. Nane'yimi ġa imombe'umbe'ui mbaterapyahua ojohupeupe. Nanongara jate ġa ġwendu pota jipi no. Nurã ġa Paulo'ga rerohei pevo tomombe'u ga mbaterapyahua ore ve javo.

²²A'ero Paulo'ga ami ġapyteri pe vytyruhua rehe Areópago rehe. Igwete ga ei Atenaspeve'ġa pe:

—Pembohete hete po pe yvagipe'ġa, ei ga. ²³A'ereki jikwavame pehea rupi ji ahiepiepia ha'angavaparavuhua imbohete'hava, ei ga ġa pe. Igwete ji hepiagi ikwava'êhava. Igwyri pe pe ikwatijari inoġa. “Oroapo ore agwa

yvagipeve'ga pe orembikwahave'yma'ga pe,” e'i penembikwatijaragwera, ei ga. Gaha pe pembohete ga kwahave'yma – gaha jitehe ji amombe'u kiro pe me. Tupana'ga reki ji amombe'u pe me, ei Paulo'ga ãa pe.

24—Tupana'ga – gaha oapo vyva vyvakotyva'eareheve'ea reheve – yvaga jaramo ko ga rekoi vyva jaramo no, ei ga. Ga ko nduvi vyvakotyve'ãa nemiapoa pype omboheteheva pype, ei ga ãa pe. 25 Ga gwereko pa mbatera ojive. Nurã ga ndojikogi vyvakotyve'ãa ndehe ji poko javo ãa pe. Gaha ko omongouka pa ahe. Igwete ga imbuhumbuhurukari mbatera ãa pe nhaporemo, ei Paulo'ga ãa pe.

26—Tupana'ga oapo na'ẽ nhaneremboopya ojipejiva'ea hako, ei ga. Aerẽ ga ahe mbohetauhui huvihava'ãa mongovo ãandeheve'ãa pavẽi. Igwete ga ãa mboja'oja'ogi ãa mondovo ãagwyri pe nhaporemo, ei ga. ãa'apoa renonde Tupana'ga e'i jipe oyvyteri pe hako: “Nahanahã po ti ãa pe nehẽ. Aerẽ po ti nahã nehẽ,” ei ga. “Pevo gwe ti ãa toko nehẽ,” ei ga. A'ea Tupana'ga e'i oyvyteri pe hako, ei Paulo'ga ãa pe. 27 Nahanahã Tupana'ga japoi ãa nderekovo tajireka ti ãa javo. “Ji repia po ti ãa ji rekarama nehẽ,” ei Tupana'ga hako, ei ga. Irupe rui reki Tupana'ga oko nhande hugwi, ei Paulo'ga ãa pe. 28 A'ereki “gaha nhande mongo nhande mbovavagauka,” ei ãa. A'ea pe pegwyripeva'ea ei ikwatija no: “Nhande vehevi ko Tupana'ga ra'yramo xako,” ei ahe, ei Paulo'ga ãa pe.

29—Tupana'ga ra'yramo nhande rekoro ãwaramo ndia'ei po nhande a'ero hamo: “Tupana'ga ko ãanemiapoa'java'ea ouro apopyra'java'ea prata apopyra'java'ea. Ita apopyra'java'ea ko ga.” Ndia'ei po a'ea ga pe hamo, ei Paulo'ga imombe'gwovo ãa pe. 30 Ymya ãa erame a'ea Tupana'ga pe ga imbogwavetena'ei ãanhi'ãa. A'ereki a'ea rupi ãa ndokwahavi ve. Emo ga nombogwavukara'javi ãandekote'varuhua kiro, ei ga. Kirogwe ga ehetei vyvakotyve'ãa pe ãagwyri pe nhaporemo: “Perojiji pejeaporoãita pejipohia pejikote'varuhua hugwi,” ei Tupana'ga ãa pe, ei ga.

31—Aerẽ mbapava koty po ti Tupana'ga Jesus'ga mbo'eukari ãandeaporoãita pe nehẽ. A'ereki ymya ga e'i Jesus'ga pe: “Aerẽ po ti ndehe ere'e ãa pe nehẽ,” ei Tupana'ga ga pe. A'ea rupi katu po ti Jesus'ga ekatui ãa pe a'ero nehẽ ikwahava ãandeaporoãitapyryva ojipe'ãa ndeaporoãitate'varuhua nehẽ, ei Paulo'ga ãa pe. Tupana'ga okwahavukaripe Jesus'ga rembi'eagwama vyvakotyve'ãa pe ikwehe. A'ereki ga ombogwera Jesus'ga mongovo, ei ga Atenaspeve'ãa pe.

32 Henduvame Paulo'ga nhi'iãa Jesus'ga kwerava rehe jara'ãa ga rerekomemui. Emo jara'ãa e'i:

—Torohenduva'ja ti nenhi'iãa a'ea rehe nehẽ.

33 A'ero Paulo'ga hoi ãapytera hugwi ogwovo. 34 Jara'ãa ojikoty'a Paulo'ga pavẽi ojikoga Jesus'ga rehe. Dionísio'ga – kiroki ga omoãita pevove'ãa ojipe'ãa pavẽi vyvytyruhua rehe Areópago rehe jipi – ga ojikoty'a Paulo'ga pavẽi ojipe'ãa no Damárishãa no.

Paulova'ea oho Corinto pe

18 ¹Aerē Paulo'ga hoi pea hugwi Atenas hugwi ogwovo cidade de Corinto pe. ²Pevo ga Áquila'ga repiagi. Pontopeve'ğa gwyri pe Áquila'ga ari kako. Aerē ga hoi Itáliapeve'ğa gwyri pe upa. Pevo ga ruvi cidade de Roma pe Áquila'ga. Aerē ġanduvihavuhu'ga Cláudio'ga imondoi onhi'iğa Romapeve'ğa pe. Igwete ga ei:

—Judeus'ğa ti toho pa agwa hugwi Roma hugwi, ei ga ġa pe.

Áquila'ga ko judeuramo. Nurā ga hoi Itáliapeve'ğa gwyra hugwi a'ero ġwembirekohēa pavēi Priscilahēa pavēi. A'ero ġa nduri upa cidade de Corinto pe ikwehe. Pevo Paulo'ga Áquila'ğa ndepiagi a'ero. ³Igwete ga ruvi ġa pyri tendas apovo. A'ereki Áquila'ğa na jitehe oporavyky a'ea rehe no. Tapy'ynhapira pyvō ġa japoí tendas aherapyjamo tipyhy ti itambere'ia a'ea rehe javo. Nurā Paulo'ga ruvi ġa pyri tendas apovo jipi. ⁴Sábado rupie'yimi Paulo'ga hoi ġajatykahava pype. Igwete ga ġa monhi'inh'i'ihetei judeus'ğa judeus'ġarūive'ğa no – kiroki ġa grego ġanhi'iğa.

—Perovia ti nhiremimombe'ua pe me, ei ga ġa pe. A'ereki ji amombe'u katu javo.

⁵Aerē Silas'ga ruri Macedôniapeve'ğa gwyra hugwi Timóteo'ga pavēi. Ģa ndurame Paulo'ga pyri Jesus'ga mombe'ua rehe jate Paulo'ga poravykyi a'ero. Igwete ga ei judeus'ğa pe:

—Jesus'ga ko Cristoramoko Tupana'ga remimbuhurukaramo, ei ga ġa pe.

⁶Emo judeus'ğa Paulo'ga rayvari o'ete'varuhuvavo ga pe. Nurā Paulo'ga imbovavagi opira nahā ti ji hepiukari ġandekote'varuhua javo.

—Napehendupotari pe nhinhi'iğa, ei Paulo'ga ġa pe. Po ti pe hoi hahyva'ea ruvihava pype nehē, a'ero po ti pe napembojari pejihoa ji rehe nehē. A'ereki ji amombe'u katu pe me pe momoranduva, ei ga. Pe tuhē po ti pe nhimomboruka hahyva'ea ruvihava pype nehē, ei ga. Aġwamo po ti ji hoi judeus'ġarūive'ğa pyri a'ero Jesus'ga mombe'gwovo ġa pe jipi nehē, ei Paulo'ga ġa pe.

⁷A'ero ga hoi ġa hugwi ogwovo. Igwete ga hoi judeu'garūive'ga ronga pype Tício Justo'ga ronga pype. Garonga judeus'ğa jatykahava ppyvo oko. Ojiko ga Tupana'ga rehe Tício Justo'ga. Igwete Paulo'ga hoi garonga pype. ⁸Aerē Paulo'ga Jesus'ga mombe'umbe'ui pevove'ğa pe. Igwete Crispo'ga – kiroki ga huvihavamo oko ġajatykahava pype – kiro ga jikogi Jesus'ga rehe ġwongapypeve'ğa pavēi. Na jitehe Paulo'ga nhi'iğa renduvame he'yive'ğa jikogi Jesus Cristo'ga rehe Corintopeve'ğa. A'ero Paulo'ğa ġa mobatizaukari ġa nderekovo.

⁹Aerē Jesus'ga nhi'iği Paulo'ga pe gakiri pe ppytunimo. Igwete ga ei ga pe:

—Terekyhyji ti ġa hugwi, ei ga ga pe. Terepigi ti imombe'gwombe'gwovo ġa pe. ¹⁰A'ereki jihi ko ako nde pyri, ei Jesus'ga. Nombohahyukari po ti ġa nde ve nehē. A'ereki jireheve'ğa he'yjuhu avo cidade pe, ei ga Paulo'ga pe.

¹¹Igwete Paulo'ga ġa mbo'embo'ei Jesus'ga mombe'ua rehe. Ojipeji kwara ga ruvame pevo. ¹²Irūa mbytera rupi judeus'ğa jatykai Paulo'ga rehe ga pyhyga ga rerogwovo Gálio'ga pyri. Gálio'ga ko pevove'ğa

governador'ga Acaiapeve'ġa gwyrri pe. Igwete judeus'ġa Paulo'ga rerohoi ga pyri te'li ti ga Paulo'ga reaporoġita pe javo. ¹³Igwete ġa ei Gálio'ga pe: —Agwa'ga e'li ahe ve: “Nahã po ti pe Tupana'ga mbohetei hamo,” ei Paulo'ga, ei ġa. Na rúi reki oreramonhava'ea ore mbo'ei hako, ei ġa Gálio'ga pe.

¹⁴Paulo'ga nhi'iġwerĩrame kiro Gálio'ga ei judeus'ġa pe:

—Po Paulo'ga rekote'varuhuro, a'ero po ji hendukatui penhi'iġa hamo pe imbojarame ga rehe hamo, ei ga ġa pe. ¹⁵Emo pe ga rayva garemimbo'ea rehe penamonhava'ea nhi'iġagwera rehe no, ei ga. Pe tuhẽ ti pemohiġatu a'ea a'ero. Ji nda'ei tuhẽ nanongara pe, ei Gálio'ga ġa pe.

¹⁶Igwete ga ġa momborukari onga hugwi. ¹⁷A'ero ġa nhaporemo Sóstenes'ga pyhytehei – kiroki ga huvihavamo oko judeus'ġa jatykahava pype. Igwete ġa ga pyhygi ga nupanupamo pevo onga ypyvo. Gálio'ga ombogwavete reki ga nupanupãrame.

Paulova'ea ojivyra'ja Antioquia pe

¹⁸He'yi Paulo'ga pytai pevo Jesus'gareheve'ġa pyri. Aerẽ ga hoi ġa hugwi.

—Xaho ti Síriapeve'ġa gwyrri pe, ei ga Áquila'ga pe Priscilahẽa pe no.

—Xaho ti a'ero, ei ġa.

Ġa horame cidade de Cencreía pe Paulo'ga nhi'iġi Tupana'ga pe a'ero.

—Nahanahã po ti ji rekoi nehẽ, ei ga Tupana'ga pe. Nahã jirekorame po ti ji ndakytiukara'javi ji'ava nehẽ, ei ga.

A'ero ga nhiapinukari na'ẽ pevo. Aerẽ ġa nhinhaġi itayharuhua pype ogwovo. ¹⁹Ġa vahemame cidade de Éfeso pe Paulo'ga hoi Áquila'ġa ndeja. Igwete ga hoi na'ẽ judeus'ġa jatykahava pype onhi'inhi'ġa ġa pe. ²⁰Aerẽ Jesus'gareheve'ġa ei Paulo'ga pe:

—Koji'li epyta ore pyri, ei ġa ga pe novĩa.

²¹—Kiro ji hoi tuhẽ, ei ga ġa pe.

Ohorame ġa hugwi ga ei:

—Tupana'ga ipotaramo po ti ji rura'javi pe pyri nehẽ, ei ga ġa pe.

Igwete ga avi itayharuhua pype ojipe'ġa pavẽi herogwovo Éfeso hugwi.

²²Aerẽ Paulo'ġa hoi ovahema cidade de Cesaría pe o'eamo. A'ero ga hoi pea rupi Jerusalém me. Oho ga jiji onhi'iġa Jesus'gareheve'ġa pe. Aerẽ ga hoi Antioquia pe Síriapeve'ġa gwyrri pe. ²³Mbaigwe ga ruvi pevo ġa pyri. Pea hugwi ga hogahoi imbojoapiapiavo cidades ogwovo Galáciapeve'ġa gwyrri rupi Frígiapeve'ġa gwyrri no. Igwete ga Jesus'gareheve'ġa mbojikohetei Jesus'ga rehe.

Apolova'ea omombe'u Jesus'ga

²⁴⁻²⁵Aerẽ Apolo'ga hoi cidade de Éfeso pe. Ga ko judeuramo cidade de Alexandriapeve'ga. Onhi'iġatu Apolo'ga imombe'urame mbatera. Ikwatijara ga okwaha hete Tupana'ga mombe'uhara. Ojipe'ġa omb'o'e ga Jesus'ga nhi'iġarupiva'ea rehe. Emo ga ndokwahapavi ve Jesus'ga mombe'ua. João

Batistava'ea nhi'iğa rehe jate ęa Apolo'ga mbo'e – kia ko Joăo Batistava'ea omombe'u ęa pe Jesus'ga mombe'urame ahe ęa mobatizaram e yhya pyvő jipi. A'ea jate Apolo'ga okwaha a'ero. Igwete Apolo'ga hoi  feso pe. Pevo ga ęwembikwahava imombe'uhetei ęa pe Jesus'ga mombe'gwovo. ²⁶Aer  ga hoi judeus'ęa jatyahava pype ęa mbo'embo'eavo ęa pojihuve'yma. Igwete Priscilah a henduvi ganhi'ięa Áquila'ga pav i. A'ero ęa Apolo'ga rerohoi ęwonga pe. Kiro ęa Tupana'ga nhi'ięarupiva'ea mombe'ukatupavi a'ero ga mbo'eavo.

—Nahanah  po Tupana'gareheve'ęa ndekoi hamo, ei ęa ga pe.

²⁷Aer  Apolo'ga ei Jesus'gareheve'ęa pe:

—Kiro po ti ji hoi Acaiaveve'ęa gwyr i pe neh .

—Eho ti a'ero, ei ęa ga pe.

Igwete ęa ikwatijari imondovouka onhi'ięa pevove'ęa pe Jesus'gareheve'ęa pe.

—Pembuhuruka katu ti Apolo'ga pejipyri, e'i ęanembikwatijara.

A'ero Apolo'ga herohoi ęanembikwatijara imondovo ęa pe. Pevo ga ęa pokopokogi ęa nderekovo – kiroki ęa ojiko Jesus Cristo'ga rehe Tupana'ga remimombyryva ęwaramo ojive. ²⁸Igwete Apolo'ga judeus'ęa monhi'inhi'ięi ja'javo ęa pe pevove'ęa ndovaki. Omombe'umbe'u ga ęa pe ikwatijara Tupana'ga mombe'uhara.

—“Nah  po ti Cristo'ga reko i neh  Tupana'ga remimbuhurukara'ga neh ,” e'i ikwatijara, ei ga ęa pe. Na tuh  reki Jesus'ga reko i ikwehe, ei ga. Nur  ore nhimombaragwahavi Jesus'ga rehe ga tuh  ko Cristoram o javo, ei ga ęa pe.

A'ea renduvame judeus'ęa nonhi'ięa'javi a'ero. A'reki ga omombe'u katu.

Paulova'ea oho  feso pe

19 ¹Apolo'ga ruvame Corinto pe ko Paulo'ga hoi Gal ciaveve'ęa gwyr a rupi Frigiaeveve'ęa gwyr a rupi no. Aer  ga vahemi cidade de  feso pe. Pevo Paulo'ga ęa ndepiagi Jesus'gareheve'ęa. ²⁻⁷Doze ko ęa. Igwete Paulo'ga ei ęa pe:

—Pe jikogypyrame Jesus Cristo'ga rehe Tupana'ga ra'uva uhu pe pyri raikwehe? ei ga ęa pe.

—Ndorokwahavi a'ea, ei ęa. Norohendunhoęwenondei ore Tupana'ga ra'uva mombe'ua, ei ęa ga pe.

—Manongara rehe ęa pe mobatizai a'ero naer ? ei ga ęa pe.

—Joăo Batistava'ea remimombe'ua rehe ęa ore mobatizai ikwehe, ei ęa.

Igwete Paulo'ga ei ęa pe:

—Joăo Batistava'ea ęa mobatizai ęa pohirame okote'varuhua hugwi, ei ga.

Igwete ahe Jesus Cristo'ga mombe'ui israelitas'ęa pe jipi, ei ga. “Pejiko ti ga rehe – kiroki ga u pe pyri ji py'rovo Jesus Cristo'ga,” ei Joăo Batistava'ea ęa pe, ei ga ęa pe.

A'ea Paulo'ga ei ęa pe pejiko jitehe ti Jesus'ga rehe javo.

A'ea renduvame ęa nhimobatizaukari opojkaharete'gareheva'ero Jesus Cristo'gareheva'ero. Paulo'ga pokopokogame ęa ndehe Tupana'ga ra'uva uhu ęa pyri ęa nderekokatuavo. A'ero hajihe ęanhi'ięa aherembikwahave'yva'ea. Tupana'ga nhi'ięa ęa omombe'u no.

⁸ Aerē Paulo'ga hoi judeus'ğa jatykahava pype onhi'inhi'iğa ğa pe.
 —Tupana'ga remimbuhurukara'ga uhu reki raikwehe Jesus'ga. Nurā ti pejiko
 ga rehe, ei ga. A'ero po ti Tupana'ga pe mongoi ojiheve'ero nehē, ei Paulo'ga ğa pe.
 Trēs jahya rupi ga hogahoi ipype javo ğa pe ğa pojihuve'yma. ⁹Emo
 jara'ğa noangarihu hendukatue'yma ganhi'iğa. A'ero ğa imbotegwetei
 Jesus'ga nhi'iğarupiva'ea o'tete'varuhuavo jupe he'yjuhuve'ğa ndovaki.
 Nurā Paulo'ga hoi ğa ndeja ogwovo. Igwete ga Jesus'gareheve'ğa nderohoi
 ojupi. Ojipea pype onga pype ga ğa nderohoi a'ero ğa nderuva – perope
 Tirano'ga ombo'embo'e ojiheve'ğa ğa nderekovo. Pevo Paulo'ga ğa
 nderohoi ğa monhi'inhi'iğa jipi. ¹⁰Dois ga kwara mbo'ari ğa monhi'inhi'iğa
 ğa nderekovo. A'ero Ásiapeve'ğa nhaporememo henduvi Jesus'ga mombe'ua.
 Judeus'ğa ğwendu. Judeus'ğarūive'ğa ğwendu jitehe Jesus'ga mombe'ua.

Cevava'ea ra'yra'ea

¹¹Igwete Tupana'ga japoukahetei Paulo'ga pe ahemonhimomby'aheteve'ea.
¹²Tapy'ynhapira Paulo'ga rembipo'rua ğa herohoi ga hugwi. Tapy'ynhapirria
 vehevi ğa herohoi inoğa itetirūave'ğa ndehe kiro ipigi ğatetirūa ğa hugwi.
 Anhağa ğa pojykarame ojipe'a ğa hugwi no. ¹³Igwete jararamo judeus'ğa –
 kiroki ğa ohooho anhağa ipe'ape'avo ojipe'ğa hugwi jipi – kiro ğa ei ojohupe:
 —Paulo'ga javijitehe ti tipe'a anhağa ğa hugwi Jesus'ga renoina no, ei ğa.
 Igwete ğa ei jupe a'ero:

—Jesus'ga – kiroki ga Paulo'ga omombe'u jipi – kiro ga ei pe me tojipe'a
 ti ğa hugwi javo.

A'ea ğa ei anhağa pe.

¹⁴Kiro Ceva'ga ra'yra'ğa ei no:

—Nhande ti xa'e anhağa pe no.

Ceva'ga ko judeuramo oko mbatera kwava'ēhara'ğa nduvihavamo. Sete
 gara'yra'ğa. Igwete Ceva'ga ra'yra'ğa ei anhağa pe Jesus'ga renoina tojipe'a
 ti ğwembipojykahara'ga hugwi javo novia. ¹⁵Igwete anhağa ei ğa pe:

—Ji ndajipe'ai ga hugwi penhi'iğa rupi jigwove'y, e'i ğa pe. Jesus'ga ji
 akwaha. Paulo'ga ji akwaha no. Oro pe, ji ndopokwahavi. Ndakoi'i'i ji
 penhi'iğa rupi, e'i ğa pe.

¹⁶A'ero ga – kiroki ga anhağa opojyka ga – a'ero ga poro Ceva'ga
 ra'yra'ğa ndehe nhaporememo anhağa popoakara rerekovo ğwaramo.
 Igwete ga jigwarai ğa ndehe ğa nupanupamo ğapira mbotararaga. A'ero
 ğa ka'nhymi ga hugwi opire'yma henonhana.

¹⁷Igwete Éfesopeve'ğa hendupavi ğanupanupāgwera judeus'ğa
 judeus'ğarūive'ğa pavēi. Ikwahavame ğa kyhyjipavi tihenoiteheyme ti
 Jesus'ga javo. Igwaigwavete ğa Jesus'ga mboheteheitei a'ero. ¹⁸Igwete
 Jesus'gareheve'ğa nduri onhimongyavo okote'varuhua imohema
 ğandovaki. ¹⁹Kiroki ğa ipaji – kiro ğa ei a'ero xapohi pa nanongara

hugwi javo. Igwete ġa herueruri inoġa opajia rupiara ikwatijara. Igwete ġa imbokaipavi pevove'ġa pyteri pe. Hepiagame ojipe'ġa ei:

—He'yjuhuheteve'a'ea ġa imondomondo itambere'ia a'ea rehe nhaporem o ikwehe novia cinquenta mil itambere'ia, ei ġa imbokaipyra repiaga.

²⁰Nanongara nhaporem o gweroviaruka hete Tupana'ga mombe'ua ojipejipe'ġa pe. Igwaigwavete he'yjuhuve'ġa hendukatui ojikoga Jesus'ga rehe a'ero.

Éfeso pe ahe onhomomyi Paulova'ea rehe

²¹Aerē Paulo'ga ei oyvyteri pe: “Kiro po ti ji hoi Macedôniapeve'ġa gwyr a rupi Acaiapeve'ġa gwyr a rupi no,” ei ga. “Aerē po ti ji hoi cidade de Jerusalém me nehē. Pea hugwi ti taho tuhē hepiaga cidade de Roma no,” ei Paulo'ga oyvyteri pe.

²²Igwete ga opokohara'ġa mondonhoġwenondei Macedôniapeve'ġa gwyr i pe Timóteo'ga Erasto'ga no. A'ea ja ga pytai jiji Ásiapeve'ġa gwyr i pe okovo.

²³A'ea rupi Éfesopeve'ġa nhomomymomyi Jesus'ga nhi'ġarupiva'ea rehe. ²⁴A'ereki Demétrio'ga onhimonha'nga Paulo'ga rehe. Nurā ga onhipavēive'ġa mbojatykai ja'javo ġa pe. Demétrio'ga oapoapo pratava'ea ojipe'ġa pavēi jipi. Dianahēa ryrua ra'anga'via ġa oapoapo. A'ereki Dianahēa oko ġanemimbohete haramo. A'ero ġa hugwi ojipe'ġa ipyhypyhygi hēaryrua ra'anga'via itambere'ia kwepyg a ġa pe. A'ea rehe gwe Demétrio'ga imono'ono'oġuhūi itambere'ia ojive ha'anga'via rehe. ²⁵Igwete Demétrio'ga onhipavēive'ġa mbojatykai jara'ġa no – kiroki ġa oapo ha'anga'via jitehe prata pyvō. Igwete ga ei ġa pe:

—Timono'ono'ō nhande itambere'ia nhandejive nhanerembiapoagwera rehe jipi. Pekwaha pe a'ea, ei ga ġa pe. ²⁶Pe pehepia kiro akoja'ga rura kokoty. Pehendu pe Paulo'ga remimombe'ua no, ei Demétrio'ga ġa pe. A'ereki ga e'i: “Aherembiapoa imbohete hava ko Tupanamo rūi oko,” e ko Paulo'ga, ei ga. Igwete Paulo'ga heroviarukaruhui onhi'ġa he'yjuhuve'ġa pe avo Éfeso pe, ei Demétrio'ga. Ġa pe jate rūi reki. Nhandegwyr i pe nhaporem o ġa Paulo'ga mbopogweuhui ogwovo ganhi'ġa rupi onhimongyavo Ásia pe nhaporem o, ei ga ġa pe. ²⁷Kiro po ti ġa ete'varuhupavi nhande japorame ha'anga'via a'ero nehē, ei ga. A'ea jate rūi reki. Kiro po ti ġa ndokoal'javi Dianahēa ryrua rehe a'ero nehē. Ásiapeve'ġa nhaporem o ombohete hete Dianahēa jipi vvyakotyve'ġa nhaporem o reki. A'ereki hēa huvihavuhu yvagipeva'ero, e'i tehe ga ġa pe. Emo ġa hopavame Paulo'ga nhi'ġa rupi po ti hēa ndahuvihava'javi a'ero nehē, ei Demétrio'ga ġa pe.

²⁸Henduvame Demétrio'ga nhi'ġa ġa nhimboahivuhui Paulo'ġa pe a'ero. Igwete ġa eahyahivi.

—Huvihavuhu ko Dianahēa Éfesopevehēa, ei ġa.

²⁹Igwaigwavete ġa nhimongyi ohapukapukaita cidade pe onhomomymomyina. Igwete ġa Gai'ga pyhygi. Aristarco'ga ġa opyhy no. Ġa ko Paulo'garupive'ġa Macedôniapeve'ġa. Igwete ġa ġa pyhygi ġa nderohoahyavo nhandaipe ongauhua pype – perope ġa ojatykatyka jipi. ³⁰Ikwahavame Paulo'ga ei:

—Kiro ji hoi pevo ĝa pyri nhinhi'iĝa ĝa pe, ei ga novĭa.

Emo Jesus'gareheve'ĝa nomondoukari ga ĝapyteri pe. ³¹Ojipe'ĝa ombuhuruka onhi'iĝa ga pe no huvihava'ĝa.

—Terehoi ti ejipiuka ongauhua pype, ei ĝa ga pe.

A'ereki ĝa oarō hete Paulo'ga. ³²Igwete ĝa – kiroki ĝa ojatyka pevo – kiro ĝa hapukapukaitehei onhomomyina. Ohapukai paravuhu ĝa upa. Emo koji'iheteve'ĝa ei onhimongyavo: “Maraname nhande jatykauhutehei kiro nhandejupa naerū?” ei ĝa ojohupe. ³³Igwete judeus'ĝa Alexandre'ga moanhani ga mondovo ĝapyteri pe. Ga repiagame jara'ĝa ei:

—Gaha reki.

Igwete Alexandre'ga pova'eĝi ĝa pe pepi te javo.

—Tamombe'u katu na'ē pe me, ei ga ĝa pe novĭa.

³⁴Emo onhimombaragwahavame ga rehe jara'ĝa ei:

—Ga ko judeuramo oko. Tihenduvyme ti ga a'ero, ei ĝa ojohupe.

A'ero ĝa eĝa'epavi:

—Huvihavuhu ko Dianahēa Éfesopevehēa.

Kwara ipyryryma rupi duas horas rupi ĝa jogwerohapukapukai a'ea javo.

³⁵Aerē tavijara'ga ruri ĝa mombiga ikwatijahara'ga. Igwete ga ei Éfesopeve'ĝa pe:

—Tikwaha pa ko nhande hēaryrua rerekokatua – kiroki hēa huvihavuhetero oko Dianahēa, ei ga. Éfesopeva'ero nhande tireko katu hēaryrua hēara'angava no – kiroki ita ohi yvaga hugwi imbohetehavamo, ei ga ĝa pe. ³⁶Tikwaha pa nhande a'ea. Nurā po pe pigi hamo. Pejapyka katu ti, ei ga ĝa pe. ³⁷Agwa'ĝa pe peru kiro novĭa. Emo ĝa nomimi reki mbatera nhandejatykahava hugwi. Ĝa nombotegwetei reki hēa no nhaneremimboheteharahēa, ei ga ĝa pe. ³⁸Po ti Demétrio'ĝa imbojapotari ĝa ndehe nehē, a'ero po ti ĝa ĝa nderohoi ĝa mombe'gwovo huvihava'ĝa pe nehē hamo, ei ga. Huvihava'ĝa ndekorame imohigatuavo po ti ĝa ĝa nderohoi ĝa pyri imbojamboja ĝa ndehe hamo, ei ga ĝa pe. ³⁹Po ti pe ikwahapotari ojipe'ia mbatera nehē a'ea pe po ti cidadepeve'ĝa e'i ojatykaramo nehē, ei ga ĝa pe. ⁴⁰A'e ji pe me: Kiro po ti nhandervihava'ga e'i nhande ve nehē: “Gara rehe tuhē pe jatykauhui pehapukapukaita?” e po ti ga nhande ve nehē, ei ga. Marāi po ti nhande ga pe a'ero nehē? ei ga. Nianhi'iĝi po ti nhande nehē nhandepoyjayjare'lyma ĝwaramo nehē. A'ereki nhande xajatyka tehe reki, ei ga ĝa pe.

⁴¹Aerē ga ei ĝa pe a'ero:

—Pekwaki'o ti kiro pejigwojigwovo, ei ga.

Cidadepeve'ĝa opi pa a'ero ogwovo.

Paulova'ea ohoa'ja Macedônia pe Grécia pe no

20 ¹Igwete Paulo'ga Jesus'gareheve'ĝa mbuhurukari ojipyri. Igwete ga ĝa mbojikohetei Jesus'ga rehe ja'javo ĝa pe. Aerē ga ei ĝa pe: —Kiro po ti ji hoi Macedôniapeve'ĝa gwyri pe nehē, ei ga ĝa pe.

²Igwete ga hoi Jesus'gareheve'ġa pyri Macedôniapeve'ġa gwya rupi ogwovo. Igwete ga ega'ei ġa pe pejiko hete ti Jesus'ga rehe javo. Aerē ga hoi Gréciapeve'ġa gwya pe. ³Três jahya rupi ga ruvi pevo.

—Taho ti kiro Síriapeve'ġa gwya pe, ei ga novia.

Ġa nhinħaġwerĩrame itayharuhua pype ojipe'ġa ei ga pe.

—Judeus'ġa nde juka pota kiro, ei ġa Paulo'ga pe.

Igwete ga ei:

—Pea rupi po ti ji hoi a'ero nehē jġivya Macedôniapeve'ġa gwya rupi jġkwava nehē, ei ga.

⁴Beréiapeve'ġa oho ga rupi Pirro'ga ra'ya'ra'ga Sópatro'ga.

Tessalônicapeve'ġa oho ga rupi no Aristarco'ga Segundo'ga pavēi.

Derbepeve'ġa oho no Gaio'ga. Timóteo'ga oho no. Ásiapeve'ġa oho no

Tíquico'ga Trófimo'ga pavēi. ⁵Ġahā oho na'ē ore renonde ore ra'aromo

cidade de Trôade pe. ⁶Ore rekorame cidade de Filipos pe judeus'ġa japo

toryva. Nanongara rupie'yimi ġa i'ui pāo ndovuriva'ea. Japovavirē ore avi

orogwovo Filipos hugwi. Cinco ore kiri ya rupi. A'ero ore vahemi Trôade

pe orerenondeve'ġa ndepiaga. Sete ore kiri pevo orojupa.

Paulova'ea oho Trôade pe mbapavamo

⁷Sábado rupi ppytunimo ore jatykai Jesus'gareheve'ġa pavēi onga jo'ajo'aruhu pe ti'u ti ojopyri javo. Igwete Paulo'ga nhi'inhil'ġi ġa pe.

Igwaigwavete ga nhi'l'ġi ġa pe imboypyhajikatuavo. A'ereki ga oho pota

pea hugwi ko'emame. ⁸He'yi jyapehavuhua pevo jo'ajo'aruhu pe – perope

ore orojatyka. ⁹Oapy ga oina jurukwara rehe yvateva'ea rehe ipyahuve'ga

Éutico'ga. Igwete ga ropehyiro Paulo'ga nhi'inhil'ġame. Igwaigwavete

Éutico'ga ropehyiro okia. Kiro ga hiri mytu'ē me yvyvo upa. A'ero ġa

nhani ojyva ga pyri. Ga pyhygame ġa ei:

—Omano ahe.

¹⁰A'ero Paulo'ga jyvi onhinoġa ga rehe ga anhvana ga mbogwerava.

—Tapembojui pejipy'a, ei ga ġa pe. Okwerava'ja ga kiro.

¹¹Igwete Paulo'ga ġupira'javi pevo jitehe jo'ajo'aruhu pe. Igwete ga i'ui ore

pavēi. Kirē kojil'i ga nhi'inhil'ġi ġa pe imoġo'eamo. ¹²A'ero ga hoi ġa hugwi.

Igwete ġa ipyahuve'ga rerohoi onga pe. Horyory ġa gambogwerava rehe.

Paulova'ea oho Mileto pe

¹³⁻¹⁴Aerē Paulo'ga ei ore ve:

—Pe na'ē ti pe'a pejigwovo cidade de Assôs pe, ei ga. Pevo ti ji mbo'a ji rero

gwovo nehē. A'ereki ji pea rupi aho pevo, ei ga ore ve.

A'ero ore hoi ga repiaga Assôs pe, ga mbo'avi ga rero gwovo cidade de

Mitilene pe. ¹⁵Pea hugwi ore hoi. Ko'emame ore vahemi ypa'ouhū me Quios

pe. Ko'emame ore hoi ojipe'i pe Samos pe. Ko'emame ore hoi cidade de Mileto

pe. ¹⁶Ndorohoi reki ore cidade de Éfeso pe. A'ereki Paulo'ga ndohopotari pevo.

—Ndajipykopypotari ji Ásiapeve'ġa gwyri pe kiro, ei ga. A'ereki ji aho potarahi jġwovo Jerusalém me kiro. Tahepia tuhē ti toryva pevo nehē Pentecostes, ei ga ore ve.

Paulova'ea onhi'ġi Éfesopeva'ea pe

¹⁷Mileto hugwi Paulo'ga onhi'ġa mondoukari Éfesopeve'ġa pe tuhu ti ġa ji pyri jawo ġa pe.

—Tanh'i'ġi na'ē ti Jesus'gareheve'ġa ndepiakatuhara'ġa pe, ei ga.

¹⁸A'ero ġa nduri ga pyri ua. Igwete ga ei ġa pe:

—Pekwaha pe jireaporoġita jirekokatua pe pyri ji rurypyrame avo pegwyri pe Ásia pe ikwehe. Kiromo jate ji rekokaturamo, ei ga ġa pe. ¹⁹Ji ndavy'ari jitekovo ikwehe. A'ereki judeus'ġa ombohahyuka hete ji ve. A'ereki ġa onhimbohovaja ji rehe, ei ga. Emo ji aporavyky hete jitekovo jipojykaharete'ga pe Jesus'ga pe ga mombe'ġwovo pe me. Nanhimbohetei ji pepyteri pe, ei Paulo'ga ġa pe. ²⁰Ndapojihuvi reki ji imombe'upava pe me mbatera – kiroki imombe'ua pe poko, ei ga. Ndapojihuvi ji pe mbo'eavo Jesus'ga rehe ġandovaki penonga pype no, ei ga. ²¹A'ea'e ji pe me nhaporemō jipi judeus'ġa pe judeus'ġarūive'ġa pe no. Perojijyi pejeaporoġita Tupana'ga rehe, a'e ji pe me, ei ga. Pepohi ti pejikote'varuhua hugwi. Pejiko ti nhandepojykaharete'ga rehe Jesus Cristo'ga rehe, a'e ji pe me no, ei Paulo'ga ġa pe.

²²—Kiro po ti ji hoi Jerusalém me a'ero nehē. A'ereki Tupana'ga ra'uva ji mondouka pevo, ei ga. Marā po ti ji rekoġi pevo nehē? ²³Ojġwarajuhu po ti ġa ji rehe ji mondovo cadeia pype nehē, ei ga. A'ea jate ji akwaha. A'ereki a'ea rehe Tupana'ga ra'uva ji momorandu ji imbojoapiapirame cidades jipi, ei Paulo'ga. ²⁴Na ġa ji jukai a'ero nehē. Jipy'a ndokotehei reki a'ea rehe, ei ga. Nhiremimombe'ua rehe jate ji rekoġi. Tamombe'umbe'u pa ti ġa pe. A'ereki Jesus'ga jipojykaharete'ga e'i ji ve ikwehe: “Emombe'u ti ġa pe pyryva'ea. Tupana'ga pyryva ġa pe ti emombe'u ġa pe,” e ko ga ji ve, ei ga. Nurā ji tamombe'u pa na'ē ġa pe Jesus'ga nhi'ġpo'ruavo nehē, ei Paulo'ga ġa pe.

²⁵—Ahoaho ko ji pepyteri pe nhaporemō Tupana'ga mombe'ġwovo ikwehe. “Peho ti Tupana'ga nhi'ġa rupi gareheva'ero,” a'e ji pe me ikwehe, ei ga. Emo po ti pe ndapehepiagal'javi jira'oa nehē, ei ga. Akwaha ji a'ea. ²⁶Nurā ji ekatui pe me kiro. Po ti pe hoi hahyva'ea ruvihava pype nehē a'ea po ti pe napembojari ji rehe nehē. A'ereki ji amomorandu pa pe me a'ea rehe, ei ga. ²⁷Ndapojihuvi ji imombe'upava pe me Tupana'ga remimbotarimova'ea, ei Paulo'ga ġa pe. ²⁸Peko katu ti a'ero. Pereko katu pa ti Jesus'gareheve'ġa no, ei ga. A'ereki pe me Tupana'ga ra'uva e'i: “Pehepia katu ti Tupana'gareheve'ġa,” e'i. Pembo'embo'e ti ġa Tupana'ga nhi'ġa rehe jipi, a'e ji pe me, ei ga. A'ereki Tupana'ga opojoyka ġa ojive gwa'yra'ga manoro ġwaramo ġa ndepykaramo, ei Paulo'ga ġa pe.

²⁹—Tamombe'u ti kiro aerēva'ea pe me, ei ga. A'ereki ji akwaha penderekoagwama. Ji horame pe hugwi po ti hajiheve'ġa nduri pepyteri pe

nehê okote'varuhuve'ğa, ei ga. A'ero po ti ға pe moandyandyi ғwembi'ea pyvõ pe nderekote'varuhuavo nehê, ei Paulo'ga ға pe. ³⁰Pepyteripeve'ğa vehevi po ti na jitehe nehê no. Ґa po ti i'mbe jara'ға pe. A'ero po ti ға nhimbopogweukari Jesus'gareheve'ğa pe nehê, ei ga. ³¹Pehepia ti a'ero penhimoandyjukare'yma ға pe nehê, ei ga ға pe. Tapemoka'nhymi ti nhinhi'igagwera pe me. A'ereki trêš ji kwara mondoi pe moğitapava ikwehe. Arimo ji pe moğitai. Ypytunimo na jitehe ji pe moğitai jijehe'gwovo nhi'ağataruhuramo pe ndehe, ei ga ға pe.

³²—Kiro ji ei pe me a'ero: Tupana'ga ti tapendereko katu. Tupana'ga pyryva mombe'ua ti tapendereko katu nohõ, ei ga. A'ereki gaha pe mbojiko hete Jesus'ga rehe pe mbo'eaavo. Aerê po ti Tupana'ga imombyryvi pe me nehê no ga imombyryvame ojivehe'ğa pe nhaporemonehê, ei Paulo'ga ға pe. ³³Nahã ko ji rekoj pe pyri ikwehe, ei ga. Ji ndapotari ojipe'ğa apoa ouro prata reheve ikwehe. Ґapira ji ndapotari no, ei ga. ³⁴Pekwaha pe jiporavykyagwera. Jipoa pyvõ tuhê te ji aporavyky ipyhyga mbatera jijive. A'ero ji imondoi mbatera jijipyryve'ğa pe no, ei ga. ³⁵Ahepiuka pa ji pe me ikwehe. Nhandeporavykyagwera ikwepykava pyvõ po nhande imbatere'yve'ğa pokogi a'ero hamo, ei ga. Timoka'nhymyme ti Jesus'ga nhi'igagwera nhandepojykaharete'ga nhi'igagwera. A'ereki ga e'i ikwehe: “Nhanderory nhande ға imbuhurame mbatera nhandejive. Johe'i tehe nhande roryvamo nhande imondorame mbatera ojipe'ğa pe,” ei Jesus'ga ikwehe, ei ga.

³⁶Nahã Paulo'ga ei ға pe. Kirê ga renypy'andurugi onhi'iga Tupana'ga pe ға pavêi. ³⁷Igwete ға Paulo'ga rerojehe'opavi ga anhuvanhuvana ga rerekovo. Ndovy'ahetei ға ganhi'iga renduvame. ³⁸A'ereki ga e'i ға pe: “Aerê po ti pe ndapehepiaga'javi jira'oa nehê.” Igwete ға ga rerohoi itayharuhu pe.

Paulova'ea oho Jerusalém me

21 ¹Igwete ore hoi ға hugwi a'ero oro'ava herogwovo ypa'ouhüa rehei katu cidade de Cós rehei katu. Ko'emame ore herohoi ojipe pe ypa'ouhü me Rodes pe. Pea hugwi ore herohoi heroja cidade de Pátara pe o'eamo. ²Pevo ore hepiagi ojipea itayharuhua – kiroki oho ғweri Feníciapeve'ğa gwyri pe. Igwete ore avi a'ea pype herogwovo. ³Aerê ore hepiagi ypa'ouhüa Chipre orojohukoty. Igwete ore kwavi ipyvõ orogwovo Síriapeve'ğa gwyri pe. Pevo ore herojari cidade de Tiro pe. A'ereki pevo ға ғweno'embota mbatera itayharuhua hugwi. ⁴A'ero ore êi orogwovo Jesus'gareheve'ğa ndeka pevo ға ndepiaga. Sete ore kiri ға pyri a'ero. Igwete ға ei Paulo'ga pe tohoyme ti ga Jerusalém me nehê jawo novia. A'ereki Tupana'ga ra'uva omombe'u jipe ға pe. “Tiruahü po ti Paulo'ga pe Jerusalém me nehê,” e'i. Emo Paulo'ga e'i ға pe: —Aho tuhê ti pevo nehê.

⁵Aerê ihorame orohohava apiavo ore jivyri itayharuhu pe a'ero. Ґa nhaporemonehê ore rerójivyri cidade hugwi akwaimba'ero kunhangwera'ğa pavêi gwa'yra'ğa pavêi no. Nhimbiari pe ore renypy'andurupavi y'ytiga pype oronhi'iga Tupana'ga pe. ⁶Aerê:

—Kiro ore hoi, oro'e ore ға pe.

Igwete ore ava'javi itayharuhua pype. A'ero ġa jivyra'javi ġwonga pe ogwovo.

⁷Igwete ore herohoi Tiro hugwi herogwovo cidade de Ptolemaida pe. A'ero ore hoi Jesus'gareheve'ġa ndepiaga ġa anhuvanhuwana. Ojipeji ore kiri ġa pyri. ⁸Ko'emame ore hoi. Igwete ore hoi cidade de Cesaría pe. Igwete ore hoi Filipe'ga ronga pe orojupa. Ymya Filipe'ga ruvi Jerusalém me raikwehe. Gaha ko seteve'ġa nde'yja'ga. Ġa pe Jesus Cristo'ga moirūhara'ġa e'i raikwehe: “Ġahā ti toma'ē mbatera imbatere'yve'ġa pe jipi,” ei ġa ġa pe raikwehe. Filipe'ga ohooho Jesus'ga mombe'gwovo ojipe'ġa pe no. ⁹Quatro ko gara'yra'ġa kunhangwera'ġa hambirekoe'yve'ġa. Ġa na jitehe omombe'umbe'u Tupana'ga nhi'ġa jipi. Igwete ore hoi Filipe'ga ronga pe orojupa. ¹⁰Mbohapyrete ore kiri pevo ġa pyri. A'ero Ágabo'ga ruri Judéiapeve'ġa gwyrā hugwi Tupana'ga nhi'ġa mombe'uhara'ga. ¹¹Kiro ga ruri ore pyri ipyhyga Paulo'ga ku'ayvira ipukuhuva'ea. A'ea pyvō ga jikupykwari. Ga jipokwari no. Igwete ga ei ore ve:
—Gaku'ayvira ijara'ga mombe'gwovo ji ei: Nahā ti judeus'ġa ga kwari Jerusalém me nehē, ei ga. A'ero po ti ġa ga mondoukari judeus'ġarūive'ġa po pe nehē ga pyhygauka nehē, ei ga. A'ea Tupana'ga ra'uva e'i, ei Ágabo'ga ore ve.

¹²Henduvame ganhi'ġa ore ehetei Paulo'ga pe pevove'ġa pavēi:

—Terehoa'javi ti Jerusalém me a'ero, oro'e ore ga pe novia.

¹³Igwete Paulo'ga ei:

—Maraname pe jehe'ouhui ji rehe? Pe ji mbopyagwyruhu javo ji ve novia, ei ga. Na ġa ji kwari ji jukavo vehevi te a'ero nehē, ei ga. Ji ti aho jate tuhē pevo nehē Jesus'ga rehe jipojykaharete'ga rehe nehē, ei ga.

¹⁴Ndokoi ga orenhi'ġa rehe.

—Nandejate ti toko Tupana'ga remimbotarimova'ea, oro'e ore.

A'ero ndoro'ea'javi ga pe a'ea rehe.

¹⁵Aerē ore herekokatupavi orombatera herogwovo pea rupi Jerusalém me. ¹⁶Jara'ġa ko oho ore rupi Cesaría hugwi Jesus'gareheve'ġa. Igwete ġa ore rerohoi Menasom'ga ronga pe. Ga pyri ore pytai. Ga ko Chiprepeva'ero. Ymya ga jikogi Jesus Cristo'ga rehe. Ga pyri ore pytaahi'vi orojupa.

Paulova'ea oho Tiagova'ea pyri

¹⁷Ore vahemame Jerusalém me Jesus'gareheve'ġa ndoryndoryvamo ore rehe. ¹⁸Ko'emame Paulo'ga ore rerohoi Tiago'ga repiaga. Jesus'gareheve'ġa ndepiakatuhara'ġa nhaporemō ojatyka upa. ¹⁹Igwete Paulo'ga nhi'ġi ġa pe. A'ero ga imombe'upavi ġa pe ohoagwera.

—Amombe'umbe'u ji Jesus'ga judeus'ġarūive'ġa pe, ei ga. Nurā Tupana'ga ġa mbojikogukari ojihe, ei ga. Nahanahā Tupana'ga reko i ġapyteri pe a'ero ore horame ġa pyri, ei Paulo'ga imombe'upava ġa pe.

²⁰Henduvame Paulo'ga nhi'ġa ko ġa Tupana'ga mbohetei a'ero. Aerē ġa ei Paulo'ga pe:

—Oreirū, ehepia judeus'ġa kiro. He'yjuhu hete ko ġa jikogi Jesus'ga rehe milhares. Moisésva'ea remimbo'eagwera rehe ġa ndekohetei reki tihendu katu pa ti hamo javo, ei ġa Paulo'ga pe. ²¹Igwete ojipe'ġa mbero nde mombe'gwovo ġa pe, ei ġa. “Paulo'ga ko omblo'e te'varuhu judeus'ġa nhaporemo – kiroki ġa u judeus'ġarūive'ġa pyteri pe,” ei ġa. “Paulo'ga e'i ġa pe: ‘Pepohi ti Moisésva'ea remimbo'eagwera hugwi,’ ei Paulo'ga ġa pe,” ei ġa heikwehe. “‘Tapekytia'javi ti peja'yra'ġa nakwanha pi'ria,’ ei ga,” ei ġa. “‘Tapekoa'javi ti nhanderamohava'ea nhi'ġagwera rehe,’ ei Paulo'ga ġa pe,” ei ġa heikwehe. Nahā ġa mbero reki nde mombe'gwovo ġa pe, ei ġa imombe'gwovo Paulo'ga pe.

²²—Marā po ti a'ero nehē? ei ġa Paulo'ga pe. Okwaha po ti ġa nderura avo nehē. ²³Nahā po ti nde rekoi a'ero nehē, ei ġa. Quatrove'ġa oko ore pyri kiro. Ymya'i ġa ei Tupana'ga pe: “Nahanahā po ti ore rekoi nehē,” ei ġa ga pe. Kiro ġa ndekoi tuhē a'ero ġwembi'eagwera rupi katu, ei ġa Paulo'ga pe. ²⁴Eroho ti quatrove'ġa nhandejatykahavuhua pype a'ero. Ejipyhei ti pevo ġa pavēi nahā ti xanhimombyry Tupana'ga pe javo, ei ġa. Aerē ti epyhy mbiara quatrove'ġa ndepyga eitambere'ia pyvō. A'ea po ti ġa ikwava'eġukari Tupana'ga pe nehē. A'ero po ti ġa nhiapinukari nehē, ei ġa Paulo'ga pe. Judeus'ġa po ti nde repia pevo nehē. A'ero po ti ġa epavi nehē: “Nomombe'ukatui reki ġa Paulo'ga nhande ve. Oko katu tuhē reki ga Moisésva'ea remimbo'eagwera rupi okovo,” e po ti judeus'ġa nde ve nehē, ei ġa Paulo'ga pe.

²⁵—Oro judeus'ġarūive'ġa pe – kiroki ġa ojiko Jesus'ga rehe – ġa pe ore ikwatijari ikwehe, ei ġa ga pe. Igwete ore ei ġa pe: “Nahā po pe ndekoi hamo. Tape'ui ti ġambatera ikwava'eġame ha'angava pe ġwemimbohetechara pe,” oro'e ore. “Hekoa tape'ui no,” oro'e ore ġa pe. “Mbiara tape'ui ipore'ymame hekoa jugwi,” oro'e ore. “Taperekoi ojipe'ġa nembireko'ġa,” oro'e ore ġa pe ikwatija, ei ġa Paulo'ga pe.

²⁶Ġanhi'ġa rupi Paulo'ga quatrove'ġa nderohoi ġa nderekovo. Ko'emame ga jipyhei ġa pavēi xanhimombyry ti Tupana'ga pe javo. Aerē ġa ki ojatykahavuhua pype. Igwete Paulo'ga imombe'ui mbatera ikwava'ēhara'ga pe.

—Orojipyhei ore ko, ei ga ga pe. Kiro sete po ti ore kiri nehē, ei ga. Aerē po ti ji imondoukari mbiara quatrove'ġa ndepyga ikwava'eġuka ġa pe imondovouka Tupana'ga pe nehē, ei Paulo'ga ga pe.

Ahe opyhy Paulova'ea

²⁷⁻²⁸Seis ko ġa kiri. A'ero judeus'ġa Paulo'ga repiagi ojatykahavuhua pype Ásiapeve'ġa gwyrivepe'ġa. Igwete ġa he'yjuhuve'ġa monhimboahivukatehei Paulo'ga pe ġa momymomyina. A'ero ġa Paulo'ga pyhygi ohapukaita gwe'yja'ġa pe judeus'ġa pe:

—Pejijo ore pokoga, ei ġa. A'ereki agwa'ga ko ohooho ġa mbo'epavuhuavo ite'varuhuva'ea rehe, ei ġa. Nhande mbotegwete ga jal'javoteheuhu. “Tapehenduval'javi ti Moisésva'ea remimbo'eagwera,” ei ga ġa pe, ei ġa. Nhandejatykahavuhua pe ga ete'varuhui no, ei ġa.

A'ero ga kiro judeus'ġarūive'ġa nderuruhui ipype imbotegweteavo nhandejatykahavuhua Tupana'ga ronga, ei ġa ġa pe o'mbero.

²⁹Nahã judeus'ġa etehei Paulo'ga mombe'gwovo. A'ereki ġa gwepia Trófimo'ga hoa cidade pe Paulo'ga rupi novia. Trófimo'ga ko judeu'garūive'ga Éfesopeve'ga. Hepiagame gahoa Paulo'ga rupi ġa etehei a'ero:

—Paulo'ga gweroho ga nhandejatykahavuhua pype, ei ġa javo tehe.

³⁰Nahã judeus'ġa ei cidadepeve'ga momymomyimbava Paulo'ga rehe. Igwete ġa nhaġanhani Paulo'ga pyhyga ga rerohyryryga ojatykahavuhua hugwi. Kotihĩ ġa hovapytymi ġa hugwi. ³¹Kiro ġa Paulo'ga jukaġwerĩ. Emo ojipe'ġa oho imombe'gwovo soldados'ġa pe romanos'ġa pe. Igwete ġa ei soldados'ġa nduvihavuhu'ga pe:

—Jerusalémmeve'ġa nhaporemō onhimboahivuhu ohapukapukajahyavo, ei ġa ga pe.

³²Kotihĩ ga soldados'ġa nderuri ġanduvihava'ġa pavēi ġa nenonhana he'yjuhuve'ġa pyteri pe Jerusalémmeve'ġa pyteri pe. Soldados'ġa ndepiagame ġa Paulo'ga nupambigi a'ero opohia ga hugwi. ³³Igwete soldados'ġa nduvihavuhu'ga ruri Paulo'ga pyhygauka ga kwaruka itanhuramuhua pyvō mokōiva'ea pyvō.

—Ma'ġa koro? ei ga. Ma gara rehe pe ga nupanupāuhui? ei ga ġa pe.

³⁴Ojoatyatyvi ġanhi'ġa ga pe ġa hapukajahyrame onhimongyavo. A'ero ga ndokwahavi reki maranuhū javo. Nurã ga Paulo'ga rerohoukari soldados'ġa nongauhua pype. ³⁵Ga rerovahemame ojiupihava rehe ġa ojaty'varimo ga rerohoi he'yjuhuve'ġa hugwi onhimboahiheteve'ġa hugwi topyhygahayme ġa ga javo. ³⁶A'ereki ġa ohoohoji ġa ndeviri ohapukajahyavo pejuka ga javo novia.

Paulova'ea onhimombe'u judeusva'ea pe

³⁷Gwerohoġwerĩrame ongauhua pype Paulo'ga ei soldados'ġa nduvihavuhu'ga pe:

—Tanhĩ'ĩ na'ē ti nde ve, ei ga ga pe.

Igwete ga ei Paulo'ga pe:

—Erekwaha nde Gréciapeve'ġa nhi'ġa naerū? ³⁸Nde ko Egitopeve'ga rūi naerū? – kiroki ga ymya he'yjuhuve'ġa monhimboahivi nhanderuvihava'ga pe ġa momymomyina, ei ga. Igwete ga quatro milve'ġa nderohoi ongae'yi me iporojukauhuve'ġa. Nde ko ga rūi naerū? ei ga Paulo'ga pe.

³⁹—Ji ko a'ea rūi, ei Paulo'ga. Judeuramo ko ji. Cilícia ko jigwyrā, ei ga. Cidade de Tarso pe huvihavuhu pe ji ari kako, ei ga. Na ji nhi'ġi kiro ġande'yjuhua pe, ei ga ga pe.

⁴⁰—Enhi'ĩ ti a'ero ġa pe, ei ga ga pe.

A'ero Paulo'ga ami ġajiupihava rehe. Igwete ga pove'eġi ġa pe ji rendu ti javo. A'ero ġa pipavi upa. Igwete judeus'ġa nhi'ġimo tuhē ga ei onhimombe'gwovo ġa pe.

22 ¹Igwete Paulo'ga ei:
—Nhiirũ, peymyana, pejapyaka ti nhinhi'i'ğa rehe ji
nhimombe'ukaturame pe me, ei ga. A'ereki ji ndakote'varuhui jitekovo, ei
ga ға pe.

²Judeus'ğa nhi'iğimo tuhẽ ga ei ға pe. Nurã koji'i ға pigi a'ero
ganhi'iğa renduva. Igwete ga ei ға pe:

³—Jihi ko ji judeuramo ako, ei ga. Cilícia ko jigwyrã. Cidade de Tarso pe
ko ji ari kako. Aerẽ ji nhimomboakari avo Jerusalém me kako, ei ga. A'ea rupi
Gamaliel'ga ji mbo'embo'ekatui Moisés'va'ea remimbo'eagwera rehe – kiha tuhẽ
nhaneramonhava'ea omombe'u, ei ga. Nhiremimbotarimo ji poravykyhetei
Tupana'ga pe ikwehe. Pehepia ko pe na jitehe peko pa ga rehe, ei Paulo'ga ға
pe. ⁴A'ea rupi ji jigwarajuhui Jesus'ga nhi'iğarupive'ğa ndehe ға jukauka ikwehe.
Akwaakwaruka ji ға mondovouka cadeia pype ға mongiuuka akwaimbae'ğa
kunhangwera'ğa no, ei ga. ⁵Mbatera kwava'ẽhara'ğa nduvihavuhu'ga okwaha
tuhẽ jireaporoğita ji repiaga ikwehe judeus'ğa moğitahara'ğa pavẽi. Ґahã okwatija
nhandere'yja'ğa pe Damascopeve'ğa pe ji mombe'gwovo ikwehe. A'ea ji herohoi
tapyhy ti Jesus'gareheve'ğa javo. Takwatakwa ti ji ға nderojivya Jerusalém me
tambohahyuka ti ға pe nehẽ javo, a'e ji ikwehe novia, ei Paulo'ga ға pe.

Paulova'ea omombe'u gweaporoğita rorojijyagwera

⁶Igwete Paulo'ga ei ға pe:

—Ahaji katu ji vahẽğwerĩrame Damasco pe kotihĩ turi ji ve hendy'javuhuva'ea
yvaga hugwi, ei ga. Hendy'javuhu hete. Ipyteri pe ji rekoï a'ero, ei ga. ⁷A'ea ji
mombo vvyvo ji noğa. Igwete ji henduvi ganhi'iğa jijive, ei ga. “Saulo, Saulo!
Maranuhĩrame nde imbohahyukari ji ve?” ei ga ji ve, ei Paulo'ga.

⁸—“Manamo pe?” a'e ji ga pe.

—“Ji ko Jesusramo Nazarẽpeva'ero ako. Ji ve nde erembohahyuka,” ei
ga ji ve, ei Paulo'ga ga pe.

⁹—Jirupive'ğa gwepia hendy'javuhuva'ea novia. Emo ға ndokwahavi
ganhi'iğa ji ve, ei ga. ¹⁰Igwete ji ei Jesus'ga pe: “Marã po ti ji rekoï a'ero nehẽ?”

—“Epo'ã ti egwovo kiro Damasco pe. Pevove'ga ti omombe'u pa
nhiremimbotarimova'ea nde ve nehẽ nderekoagwama nehẽ,” ei ga ji ve,
ei Paulo'ga ға pe.

¹¹—Hendy'javuhuva'ea ombogwe reki jireakwara, ei ga. A'ero jirupive'ğa
ji popyhygi ji rerogwovo Damasco pe ikwehe, ei ga imombe'gwovo ға
pe. ¹²⁻¹³Aerẽ Ananias'ga ruri ji pyri, ei ga. Ґwendu katu ga Moisés'va'ea
remimbo'eagwera jipi. Ombohete hete ga Tupana'ga no, ei ga. “Pry hete
ko Ananias'ga,” ei judeus'ğa ga pe pevove'ğa, ei ga. Igwete ga ruri ji pyri
o'ama. “Nhiirũ, Saulo,” ei ga ji ve. “Ehepiakatu'ja ti kiro,” ei ga, ei ga.

—Kotihĩ ji ga repiakatui reki a'ero, ei Paulo'ga ға pe. ¹⁴Igwete ga ei
ji ve: “Tupana'ga nhaneramonhava'ea remimbohete'hara'ga e'i jipe nde
ve tokwaha ga nhiremimbotarimova'ea javo,” ei ga ji ve. “Tohepia ti ga

pyryheteve'ga Jesus'ga ganhi'iġa tuhē henduva,' e'i jipe Tupana'ga nde ve," ei Ananias'ga ji ve, ei ga. ¹⁵“Kiro po ti nde akoja'ga mombe'umbe'ui a'ero nehē ġa pe nhaporemonehē. Nerembiepiaga po ti nde eremombe'ui nehē neremienduva nehē no,” ei ga ji ve. ¹⁶“Maraname nde mbegwehuro a'ero kiro?” ei ga ji ve, ei Paulo'ga. “Haite. Enhimobatzauka ti kiro. Ere ti nhandepojykaharete'ga pe tomombo ti ga nderekote'varuhua nde hugwi nehē,” ei ga ji ve, ei Paulo'ga ġa pe onhimombe'gwovo.

Paulova'ea hoagwera judeus'ġarūiva'ea pyri

¹⁷Igwete Paulo'ga ei ġa pe no:

—Aerē ji jivyra'javi avo Jerusalém me ikwehe, ei ga. Igwete ji hoi nhandejatykahavuhua pype nhinhi'iġa Tupana'ga pe, ei ga. ¹⁸Ji nhi'iġame ga pe jipojykaharete'ga jipiukari ji ve. Igwete ga ei ji ve: “Haite ti egwovo Jerusalém hugwi,” ei ga. “Avove'ġa po ti ndogweroviari nenhi'iġa ji mombe'urame nehē,” ei ga ji ve, ei Paulo'ga.

¹⁹—Igwete ji ei ga pe: “Gwerovia po ti ġa nhinhi'iġa nde mombe'urame nehē ovuhu,” a'e ji ga pe novia. “A'ereki ġa okwaha tuhē jirojijyagwera. A'ereki ji ajigwarajypy ġa ndehe – kiroki ġa ojiko nde rehe,” a'e ji ga pe, ei ga. “Aho ji ojipejipea pype orejatykahava pype ġa pyhygauka ġa nupanupamouka ġa mondovouka cadeia pype ikwehe,” a'e ji, ei Paulo'ga. ²⁰“Oro Estêvão'ea no,” a'e ji. “Ahe nde mombe'urame ġa ahe jukai ikwehe. Emo jihi ko a'ā reki pevo ġa pyri na ġa ga jukai tuhē javo,” a'e ji ga pe, ei ga. “Ġapira ji areko katu ahe jukarame. A'ereki ġa gwekyi opira ita imomboa ahe rehe,” a'e ji ga pe, ei Paulo'ga ġa pe. “Jerusalémmeve'ġa okwaha jirekote'varuhagwera a'ero. Kiro ji imombe'ukaturame ġa pe jijirojijyja po ti ġa heroviari nhinhi'iġa nde mombe'urame nehē,” a'e ji jipojykaharete'ga pe novia, ei Paulo'ga ġa pe.

²¹—“Ndogweroviari tuhē ti ġa nehē,” ei jipojykaharete'ga ji ve. “Heregwovo avo hugwi. Jihi nde mondouka kiro irupe judeus'ġarūive'ġa pyri nehē,” ei ga ji ve. “Ġa pe ti nde ji mombe'ui nehē,” ei ga ji ve ikwehe, ei Paulo'ga ġa pe onhimombe'gwovo.

²²Nahā Paulo'ga nhimombe'ui ġa pe. Ojapyaka na'ē ġa Paulo'ga nhi'iġa rehe novia. Emo Paulo'ga e'i ġa pe: “Ji mondouka po ti ga judeus'ġarūive'ġa pyri nehē,” ei ga. Nurā ġa nohendupotarajavi ga onhimboahivuhavuo ga pe. A'ero ġa hapukapukajahi.

—Pejuka ga. Omano po ga hamo, ei ġa ohapukapukaita upa.

²³Igwete ġa tapy'ynhapira imbovavavavagi oko te'varuhu hete ga javo. Otimbyguhua ġa omombomombo onhimboahivuheteavo. ²⁴Nurā soldados'ġa nduvihavuhu'ga ga rerohoukari ongauhua pype.

—Maranuhūrame ġa hapukajuhuatetei ga rehe naerū? ei ga.

Nurā ga ei soldados'ġa pe:

—Penupanupā ga mbiara pira apopyra pyvō tomombe'u ti ga nhande ve okote'varuhua, ei ga ga pe.

²⁵A'ero ġa ga pokwari tinupã ga javo. Opokwaramo Paulo'ga ei soldados'ġa nduvihava'ga pe – kiroki ga o'ã ga ypyvo:

—Tanhinupãi ti, ei ga ga pe. A'ereki ji ko romanoramo, Romapeve'ġa'java'ero ako. Po ahe nonupãi te romanos'ġa hamo, ei ga. Pe ndajirerohoi ve juizes'ġa pyri tonhimombaragwaha ti ga Paulo'ga rekote'varuhua rehe javo. Ġa nde'i tuhẽ ji ve oja nde rehe jave'yma, ei ga. Tanhinupãi ti a'ero, a'e ji pe me, ei Paulo'ga ga pe.

²⁶Henduvame ganhi'iġa soldado'ga hoi javo gwuvihavuhu'ga pe.

—Terenupãukara'javi ti ga! A'ereki ga romanoramo oko, ei ga.

²⁷A'ero garuvihavuhu'ga ruri Paulo'ga pyri.

—Enhimombe'u katu ji ve. A'iti romanoramo nde rekoi? ei ga ga pe.

—A'ea ko ji, ei Paulo'ga ga pe onhimombe'gwovo.

²⁸Igwete ga ei Paulo'ga pe:

—Na jitehe ko ji romanoramo. A'ereki he'yjuhu reki ji imondo itambere'ia a'ea rehe ikwehe, ei ga ga pe.

—Ji namondo tuhẽ itambere'ia hehe, ei Paulo'ga. Jiruva'ga ko romanoramo. A'ea jitehe ko ji a'ero, ei ga ga pe.

²⁹Nanime ġa jipe'ai Paulo'ga hugwi – kiroki ġa onupã gwerevi ga tomombe'u ti ga okote'varuhua javo. Igwete soldados'ġa nduvihavuhu'ga e'i:

—Romanoramo reki ga oko, ei ga. Mbaria po ji ga kwarukateheuhui ra'e! ei ga okyhyjiavo.

Paulova'ea e'i judeus'ġa moġitaharava'ea pe

³⁰Ko'emame soldados'ġa nduvihavuhu'ga ei:

—Ma gara judeus'ġa omboja Paulo'ga rehe naerũ? ei ga. Tahendu ti ġanhi'iġa ikwahava, ei ga.

Igwete ga judeus'ġa moġitahara'ġa mbojatykaukari. Ġa jatykapavame mbatera kwava'ẽhara'ġa nduvihava'ġa jara'ġa pavẽi, kiro ga Paulo'ga kwaharavukari ga reruruka ga mo'ama ġapyteri pe.

23 ¹Igwete Paulo'ga ġa ndepiahetei judeus'ġa moġitahara'ġa. Igwete ga ei ġa pe onhimombe'gwovo.

—Nhiirũ, akokatue'yimi ji Tupana'ga nhi'iġa rupi jitekovo kiromo jitehe, ei ga ġa pe. Nurã ji poyjahetero jiyvyteri pe, ei Paulo'ga ġa pe.

²Igwete Ananias'ga ikwava'ẽhara'ġa nduvihavuhu'ga henduvi ganhi'iġa onhimboahiva o'ama. A'ero ga ei Paulo'gaypyvove'ġa pe:

—Pekwa ti Paulo'ga jurua rehe ga mombiga.

³Igwete Paulo'ga ei ga pe:

—Tupana'ga ti tombohahy nde ve no. Erekokatu'aġuhũ nde, ei ga ga pe. Ereapy nde avo javo novã: “Takwaha ti garemiendukatue'yma Moisésva'ea remimbo'eagwera rehe,” ere nde novã, ei Paulo'ga. Emo ndehe reki nerehendukatui reki a'ea ġa mbokwaruka jijurua rehe, ei ga ga pe.

⁴A'ero Paulo'gaypyvove'ġa ei ga pe:

—Ikwava'êhara'ğa nduvihavuhu'ga pe nde ere'e te'varuhu Tupana'ga repykara'ga pe!

⁵Igwete Paulo'ga ei:

—A'iti ga ikwava'êhara'ğa nduvihavuhu'ga? ei Paulo'ga. Ji ndakwahavi, ei ga. Ikwahavame po ji nda'ei poha ramo. A'ereki Tupana'ga omombe'u onhi'iğa ikwatijaruka. “Tape'ete'varuhui pejuvihava'ğa pe,” ei Tupana'ga, ei ga.

⁶⁻⁸Kirê Paulo'ga eahei ğa pe o'ama.

—Ji ko fariseuramo ako, ei ga.

A'ereki ga onhimombaragwaha pevove'ğa ndehe judeus'ğa ndehe. Jara'ğa ko saduceus'ğa. Jara'ğa ko fariseus'ğa. Paulo'ga okwaha ğanembiroviara no. A'ereki saduceus'ğa ndogweroviari omanove'ğa mbogweravağwama ğamanoa hugwi. “Ndogwerekoi Tupana'gapyrive'ğa no yvagipeve'ğa,” e ko saduceus'ğa. “Ha'oe'ÿve'ğa ndogwerekoi no,” ei ğa.

Fariseus'ğa ki a'e te gwerovia pa a'ea Paulo'ga javijitehe. A'ero Paulo'ga eahei judeus'ğa moğitahara'ğa pyteri pe o'ama.

—Ji ko fariseuramo ako, ei ga. Jiruva'ga ko fariseuramo oko no, ei ga. Igwete ji heroviari ğambogweravağwama ğamanoa hugwi, ei ga. A'ea rehe pe euhui ji ve oko te'varuhu ga javo, ei ga.

Henduvame Paulo'ga nhi'iğa ğa nhonhi'iğayvayvari a'ero fariseus'ğa saduceus'ğa pavêi. ⁹Igwete ğa hapukapukai a'ero onhimbohovaja ojogwehe. A'ero fariseus'ğa po'ami onhi'iğahyavo – ğa ko judeus'ğa mbo'eharamo oko.

—Ndokote'varuhui reki Paulo'ga, ei ğa ğa pe. Onhi'i tuhê po ga pe ha'oe'ÿve'ga. Mara'ngu po yvagipeve'ga Tupana'gapyrive'ga? ei fariseus'ğa.

¹⁰Igwaigwavete ğa nhonhi'iğayvahetei. Nurã soldados'ğa nduvihavuhu'ga ei:

—Kiro po ti ğa Paulo'ga rovaja'roja'rogi nehê! ei ga.

A'ero ga soldados'ğa mondoukari ga pyri.

—Pepyhagahy ga ğapytera hugwi ga rerogwovo ja ongauhua pype ga mongiavo, ei ga ğa pe.

Igwete ğa ga pyhygi ga rerogwovo a'ero.

¹¹Ypytunimo nhandepojykaharete'ga jipiukari Paulo'ga pe o'ama ga ppyvo. Igwete ga ei ga pe:

—Paulo, enhimboitakwerimo ti eko, ei ga. Nde ji mombe'u avo Jerusalém me oji'i. Na jitehe ti nde ji mombe'ui cidade de Roma pe nehê no, ei Jesus'ga ga pe.

Judeusva'ea ojuka pota Paulova'ea

¹²Ko'emame judeus'ğa ei ojohupe:

—Tijuka tuhê ti Paulo'ga, ei ğa. Ti'uyme na'ê ti mbatera kiro, xay'uyme na'ê ti Paulo'ga jukae'ymame, ei ğa. Tupana'ga ğwendu nhanenhi'iğa. Nhande ga jukae'ymame po ti Tupana'ga imbohahyukari nhande ve a'ero nehê, ei ğa ojohupe Tupana'ga renoina novã.

¹³He'yi ko ğa quarenta ko ğa – kiroki ğa e'i a'ea. ¹⁴Aerê ğa hoi ikwava'êhara'ğa nduvihava'ğa pyri xava'eve'ğa pyri no. Igwete ğa nhimombe'ui ğa pe.

—Nahã ore ehetei orojohupe oji'i: “Ti'uyme na'ẽ ti mbatera Paulo'ga jukae'ymame,” oro'e ore oji'i, ei quarentave'gã ga pe. ¹⁵Pemondouka ti kiro penhi'i'gã soldados'gã nduvihavuhu'ga pe. Pehe jara'gã pavêi nhanemoğitaharamo pemondouka ti penhi'i'gã ga pe togweruruka ti ga Paulo'ga ore pyri javo. “Torohenduva'ja ti ganhi'i'gã gareaporoğita ikwahava,” pe'ji ti ga pe, ei gã. Nahã ti pemondouka penhi'i'gã ga pe ga moandyandyita, ei quarentave'gã ga pe. Ga Paulo'ga rerurukarame po ti ore ga jukai ga vaheme'ymame avo nehẽ, ei gã gã pe novia.

¹⁶Emo Paulo'ga kunhamembyra'ga okwaha reki gãnembijukapotara Paulo'ga rehe Paulo'ga rendyrahẽa ra'yra'ga. Nurã ga hoi ongauhua pype imombe'gwovo Paulo'ga pe. ¹⁷Igwete Paulo'ga onhi'i'gã mondoi soldados'gã nduvihava'ga pe javo.

—Eroho kwanha'ga ejuvihavuhu'ga pyri tomombe'u ga mbatera ga pe, ei Paulo'ga ga pe.

¹⁸A'ero ga Paulo'ga kunhamembyra'ga rerohoi gwuvihavuhu'ga pyri. Igwete ga ei ga pe:

—Cadeiapypeve'ga Paulo'ga ji mbuhuruka ojipyri ko, ei ga. Nahã ga ei ji ve: “Eroho kwanha'ga ejuvihavuhu'ga pyri tomombe'u ga mbatera ga pe,” ei ga ji ve, ei ga. Nurã ji ga reruri nde pyri kiro, ei ga ga pe.

¹⁹Igwete huvihavuhu'ga ga popyhygi ga rerogwovo gãndovakie'ỹ.

—Gara nde eremombe'u pota ji ve? ei ga ga pe.

²⁰Igwete ga ei:

—Tamombe'u katu ti nde ve, ei ga. Kiro po ti judeus'gã nduvihava'gã nduri nde pyri nehẽ, ei ga. A'ero po ti gã etehei nde ve nehẽ tereruruka ti Paulo'ga ko'emame nehẽ javo. “Judeus'gã moğitahara'gã gwendu potara'ja ganhi'i'gã ikwahava gareaporoğita,” e'i tehe po ti gã nde ve nehẽ, ei ga soldados'gã nduvihavuhu'ga pe imombe'gwovo. ²¹Terembopogwei ti gã erame poha nde ve nehẽ, ei ga. A'ereki ojipe'gã ojuka pota Paulo'ga. Onhimi po ti gã pea rupi tijuka ga javo, ei ga ga pe. Quarenta ko gã. Igwete gã ei ojohupe oji'i: “Ti'uyme na'ẽ ti mbatera, xay'uyme na'ẽ ti Paulo'ga jukae'ymame,” ei gã oji'i. “Tupana'ga gwendu nhanenhi'i'gã nhande erame na,” ei gã ojohupe, ei ga. Nurã ji ei kiro nde momoranduva. A'ereki gã onhimboavujikwe kiro tijuka ga javo. Igwete gã ei tikwaha ti soldados'gã nduvihavuhu'ga nhi'i'gã javo nde ve, ei Paulo'ga kunhamembyra'ga ga pe imombe'gwovo.

²²Igwete soldados'gã nduvihavuhu'ga ei ga pe:

—Teremombe'ui ti ojipe'gã pe enhimbi'eagwera ji ve. A'ero ga ga mondoi ojihugwi.

Ahe omondouka Paulova'ea Félixva'ea pyri

²³Aerẽ soldados'gã nduvihavuhu'ga mokonha'gã mbuhurukari ojipyri. Gã ko soldados'gã nduvihava'gã memei. Igwete ga ei gã pe:

—Penhimboavujikwe ti kiro jara'gã pavêi soldados'gã pavêi. Ypyhaji katu po ti pe hoi cidade de Cesaréia pe, ei ga. Duzentosve'gã po ti oho pea rupi.

Setentave'ğa po ti oho cavalo arimo. Ojipe'ğa duzentosve'ğa po ti gweroho ta'akwara nehë, ei ga ğa pe. ²⁴Peroho ti cavalos Paulo'ga ti toho i'arimo. Peroho katu ti ga governador'ga pyri Félix'ga pyri a'ero nehë, ei ga ğa pe.

²⁵A'ero soldados'ğa nduvihavuhu'ga ikwatijari tamondo ti Félix'ga pe javo. Nahã ga ei ikwatija.

²⁶“Jihi ko Cláudio Lísiasramo,” ei ga ikwatija.

“Kiro ji ikwatijari nde ve, governador Félix. Huvihavuhu'ga oro'e ore nde ve,” ei ga ga pe ikwatija.

²⁷“Kiro ti ji agwa'ga mombe'ui nde ve a'ero,” ei ga. “A'ereki judeus'ğa opyhy ga raji'i. Gajukağweriã rupi ji soldados'ğa nderohoi ga pyhygauka ğa hugwi oji'i. A'ereki ğa e'i ji ve: ‘Ga ko romanoramo oko,’” ei ga ikwatija ga pe. ²⁸“Aerë ji ga rerohoi judeus'ğa moğitahara'ğa pyteri pe takwaha ti ğanemimbojara ga rehe javo,” ei ga. ²⁹“Emo ğa omboja tehe reki ga rehe. ‘Ga ndojapyakai oreramonhava'ea nhi'iğagwera rehe,’ ei ğa ga pe,” ei ga. “Nanongara'ğa ko ahe ndojukatehei. A'ea rehe ahe nomondoi ğa cadeia pype no, a'e ji,” ei ga ikwatija gwuvihava'ga pe. ³⁰“Aerë ojipe'ga e'i ji ve: ‘Judeus'ğa ojuka pota Paulo'ga,’ ei ga ji ve oji'i,” ei ga. “Nurã ji ga mondoukaripei nde pyri kiro. Igwete ji ei ğa pe oji'i – kiroki ğa omboja ga rehe – igwete ji ei ğa pe: ‘Pejigwovo tuhë Félix'ga pyri tapemboja ti Paulo'ga rehe garovaki a'ero,’ a'e ji ğa pe.

A'ea jate ji akwatija nde ve kiro a'ero,” ei ga Félix'ga pe ikwatijarame.

Igwete ga imondoi ğwembikwatijara soldados'ğa pe taperoho ti Félix'ga pe javo. ³¹Igwete soldados'ğa Paulo'ga rerohoi ganhi'ipo'ruavo. Ypytunimo ğa ga rerohoi cidade de Antipátride pe. ³²A'ero jara'ğa jivyri ğwongauhua pype. Ko'emame cavalos'arimove'ğa Paulo'ga rerohoi Cesaréia pe. ³³A'ero ğa ga mondoi governador'ga pyri Félix'ga pyri ikwatijara reheve. ³⁴Igwete Félix'ga imonhi'iği ikwatijara. A'ero ga ei Paulo'ga pe:

—Ma'ğa gwyri pe nde ari raikwehe?

—Cilíciapeve'ğa gwyri pe ji ari ikwehe, ei Paulo'ga ga pe.

³⁵Igwete Félix'ga ei:

—Aerë po ti ji nenhi'iğa renduvi nhinhimombaragwaha ndereaporoğita rehe ğa ndurame nehë – kiroki ğa omboja nde rehe raji'i, ei ga.

Igwete ga Paulo'ga mongiukari Herodesva'ea rongauhuagwera pype ga repiakatuavouka soldados'ğa pe ga mombytavo.

Judeusva'ea ombojaruhu Paulova'ea rehe

24 ¹Cinco ko ġa kiri a'ero. Aerē ikwava'ēhara'ġa nduvihavuhu'ga ruri Cesaréia pe Ananias'ga. Ga gweru xava'eve'ġa ojupi. Igwete Ananias'ġa Tértulo'ga reruri governador'ga pyri Félix'ga pyri tomboja ti ga Paulo'ga rehe javo. A'ereki ġa e'i: “Tértulo'ga okwaha hete onhi'iġatuavo. Gweroviaruka po ti ga Félix'ga pe Paulo'ga rekote'varuhua,” ei ġa. Nurā ġa Tértulo'ga reruri Félix'ga pyri tomboja ti ga Paulo'ga rehe javo.

²⁻³Igwete Félix'ga Paulo'ga mbuhurukari ġapyteri pe. A'ero Tértulo'ga imbojambojateheuhui Paulo'ga rehe o'mbero. Nahā ga ei Félix'ga pe:

—Nde ko oreruvihavuhua, ei ga. Nde erehepia katu pa nhandegwya jipi. Nurā ġa ymya ndotavukara'javi nhandegwya pe a'ero, ei ga Félix'ga pe. Nde ereapouka pyryva'ea nhandegwya pe jipi. Ndepyry hete nde ore ve. Nurā ore epavi nde ve jipi, ei Tértulo'ga ga pe. ⁴Norombokwerajahivi po ti ore nde rerekovo nehē. Emo ji a'e nde ve kiro: Emombyry na'ē ti ore ve kiro orenhi'iġa rendukatuavo. Toronhi'iheteyme ti nde ve, ei ga Félix'ga pe.

⁵—Agwa'ga ko oko te'varuhu hete Paulo'ga. Ohoohouhu ga ġagwya pe nhaporemoko judeus'ġa ndayvayva ġa momymomyina nhanderuvihava'ġa movahivahiamo, e'i tehe ga. Ga ko nazarenos'ġa nduvihavamo oko – kiroki ġa oho Nazarépeva'ea nhi'iġa rupi Jesusva'ea nhi'iġa rupi. ⁶Igwete ga imbote'varuhupotari judeus'ġa jatykahavuhua oji'i, ei ga. A'ero ore Paulo'ga pyhygipei xa'e ti garekote'varuhua pe javo. A'ereki ga nohendukatui nhaneramonhava'ea nhi'iġagwera, ei ga. ⁷Emo kotihī soldados'ġa nduvihavuhu'ga ruri ore pyri Lísias'ga. Igwete ga Paulo'ga rerohoahyi ore hugwi, ei ga. ⁸A'ero Lísias'ga ei ġa pe – kiroki ġa omboja Paulo'ga rehe – ġa pe ga ei toho ti ġa ga mombe'gwovo Félix'ga pyri javo. A'ero ore ruri nde pyri kiro, ei ga. Po ti nde ei Paulo'ga pe ga monhimombe'uuka nehē, a'ero po ti nde tuhē erekwaha pa garekote'varuhua nehē. “A'iti ġanemimbojara ga rehe,” ere po ti nde nehē, e'i tehe Tértulo'ga ga pe.

⁹Igwete judeus'ġa ei no:

—Pohi tuhē, ei ġa ga pe imboja Paulo'ga rehe no.

Paulova'ea onhimombe'u Félixva'ea pe

¹⁰Aerē Félix'ga jipoeruri Paulo'ga pe:

—Ndehe erenhimombe'u kiroġwe, ei ga ga pe.

Igwete Paulo'ga ei:

—Ymyahū ko nde juizramo ere'e katu jire'yja'ġa ndeaporoġita pe judeus'ġa ndeaporoġita pe jipi. Nurā jirory hete ji nhinhimombe'gwovo nde ve terekwaha, ei ga Félix'ga pe. ¹¹Korogweuhunhi ji hoi Jerusalém me oji'i tambohete ti Tupana'ga javo oji'i. A'ereki doze ji kiri kiro. Po ti nde ei ġa pe po ti nde ikwahavi nehē, ei ga. ¹²Pevo judeus'ġa ji repia novīa. Emo ji nanhi'iġavyari pevove'ġa pe orejatykahavuhua pe. Namomymomyi ji ġa cidade pe no.

Orejatykahai pe ji namomyi ġa no, ei ga. ¹³Ombojamboja tehe reki agwa'ġa ji rehe. Nurã ġa ndohepiukari jirekote'varuhua kiro nde ve, ei Paulo'ga ga pe.

¹⁴—Emo ji a'e kiro nde ve nhinhimombe'ġwovo: Oreramonha'ea javijitehe ji jikogi Tupana'ga rehe. Ajiko ji ga rehe Jesus'ga nhi'iġa rupi – Tupana'ga nhi'iġaatyviva'ea, ei ġa jupe, ei ga. Arovia pa reki ji Moisés'ea remimbo'eagwera Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea nhi'iġagwera no. ¹⁵Omanove'ġa mbogweraġwama ji arovia hete agwa'ġa javijitehe, ei ga ga pe. Tupana'ga po ti ġa mbogwera pa ġamanoa hugwi nehẽ okokatuve'ġa. Okote'varuhuve'ġa po ti ga ombogwera pa nehẽ no. Oro'e pa ore a'ea, ei ga. ¹⁶Heroviaro ġwaramo ji jirokwari jipi jirekokatuavo tajipoyja hete ti ji javo. Ako katu ji Tupana'ga pe. Ako katu ji ojipe'ġa pe no. A'ero ji ikwahavi jivytyteri pe jirekote'varuhue'yma, ei ga ga pe.

¹⁷—Ambokwara'ara'ja'ja ji jitekove'y Jerusalém me, ei ga Félix'ga pe. Aġwamo jate ji hoal'javi pevo itambere'ia rerogwovo jire'yja'ġa pe imbatere'yve'ġa pe oji'i. Mbatera ji herohei no takwava'e ti Tupana'ga pe javo, ei ga ga pe. ¹⁸A'ea rehe ji hoi orejatykahavuhua pype. Jihoe'ymame ipype ji jipyhei tanhimombyry ti Tupana'ga pe javo, ei ga. Ojipe'ġa nonhimongyi ji pyri pevo. Ji nanhi'iġayvari ġa momyina no. Nahã ji rekorame judeus'ġa ji repiagi pevo, ei ga ga pe. ¹⁹Ásiapeve'ġa ko pevo u judeus'ġa jitehe. Ġahã po uhu nde pyri javo nde ve ramo ġa imbojapotarame ji rehe ramo, ei Paulo'ga. ²⁰Ġa ndure'ymame po agwa'ġa omombe'u nde ve jirekote'varuhuagwera naerũ hamo. Marã reki ji rekote'varuhuagwera oji'i ji nhimombe'urame oremoġitahara'ġa pyteri pe nhi'ama oji'i? ei ga. ²¹A'ea rupi ji eahyi ġa pe oji'i: “Ji ġambogweraġwama reroviaro ġwaramo pe ete'varuhui ji ve,” a'e ji ġa pe oji'i. Pohoa jate ji eahyi nhi'ama ġapyteri pe oji'i, ei Paulo'ga ga pe.

²²—Kirupi, ei Félix'ga a'ero.

Okwaha hete ga Jesus'ga nhi'iġarupiva'ea novã. Igwete ga ei Paulo'ga pe: —Aerẽji ti ji ei ndereaporoġita pe a'ero nehẽ soldados'ġa nduvihavuhu'ga rurame nehẽ Lísias'ga, ei Félix'ga ġa pe.

²³Igwete ga ei soldados'ġa nduvihava'ga pe:

—Ehepia katu ti Paulo'ga, ei ga. Na ga rekoi jate reki ġwemimbotarimo onga pype. Na gareheve'ġa herueruri mbatera ga pe jipi, ei Félix'ga ga pe. A'ero ġa hopavi pea hugwi.

Paulova'ea onhi'iġa'ja Félixva'ea pe

²⁴Aerẽ Félix'ga rural'javi ġwembirekohẽa pavẽi Drusilahẽa pavẽi. Hẽa ko judeuramo oko. Igwete ga Paulo'ga mbuhurukara'javi ojipyri tahendu ti ganhi'iġa javo. A'ero Paulo'ga imombe'ui ga pe ahejikoga Jesus Cristo'ga rehe.

²⁵—Nahanahã po ahe oko katu hamo, ei Paulo'ga ga pe no. Ahe tokoyme ġwemimbotarimova'ea rehe jate hamo, ei ga ga pe. Aerẽ po ti Tupana'ga ġa mbuhurukapavi ojipyri javo ġandeaporoġita pe nehẽ, ei Paulo'ga ġa pe.

A'ea renduvame Félix'ga kyhyji a'ero. Igwete ga ei Paulo'ga pe:
—Heregwovo kiro a'ero, ei ga. Aerẽ hendupotara'javame po ti ji nde mbuhurukara'javi jijipyri nehẽ, ei Félix'ga ga pe.

²⁶Igwete Félix'ga ei oyvyteri pe no novia: “Paulo'ga po ti ombuhu itambere'ia ji ve ji mohemuka cadeia hugwi javo ji ve nehẽ,” ei ga novia. Igwete ga Paulo'ga mbuhurukara'ja'javi ojipyri jipi ga monhi'iğa ga mongovo.

²⁷Dois ga kwara mbo'ari. Emo Félix'ga nomohemukari Paulo'ga cadeia hugwi tonhimohẽ ti judeus'ğa ji rehe javo. Aerẽ Pórcio Festo'ga rekoí Félix'ga py'rovo governadoramo a'ero.

Paulova'ea oho pota Césarva'ea pyri

25 ¹Aerẽ Festo'ga ruri Cesaréia pe tahepia katu jigwyrivepe'ğa kiro javo. Moko'i'i ga kiri pevo. Aerẽ ga hoi pea rupi Jerusalém me. ²Igwete judeus'ğa nduvihava'ğa nduri Festo'ga pyri ikwava'ẽhara'ğa nduvihava'ğa pavẽi. A'ero ға imbojambojatehuhui Paulo'ga rehe. Igwete ға ehetei Festo'ga pe:

³—Ejapyaka ti orenhi'iğa rehe kiro, oro'e ore nde ve. Embuhuruka ti Paulo'ga kokoty Jerusalém me, ei ға ga pe novia.

A'reki ға e'i nhoğwenonde: “Tijukauka ti Paulo'ga pea rupi ga rurame Jerusalém me,” ei ға novia. ⁴Nurã ға ei Festo'ga pe tombuhuruka ti ga kokoty javo.

—Nambuhurukari po ti ji ga kokoty nehẽ, ei Festo'ga ға pe. Pero ға ga mombytai Cesaréia pe ga rerekovo. Kotihĩ po ti ji jivyra'javi jigwovo pevo nehẽ no, ei ga. ⁵Paulo'ga rekote'varuhurame po ti penduvihava'ğa hoi ji rupi a'ero imbojamboja ga rehe pevo nehẽ, ei Festo'ga ға pe.

⁶Mbohapyrete Festo'ga kiri Jerusalém me. Kirẽ ga hoa'javi Cesaréia pe opytavo. Ko'emame ga hoi juizes'ğa apykava rehe oina – perope ға e'ie'i ғандеaporoğita pe. Igwete ga Paulo'ga rerurukari ojipyri. ⁷Paulo'ga rurame judeus'ğa – kiroki ға uhu Jerusalém hugwi – kiro ға imbojambojaruhui ite'varuhuheteva'ea ga rehe ga atimana o'ama. Omboja tehe reki ға ga rehe. Emo ға ndohepiukari reki garekote'varuhua. ⁸A'ero Paulo'ga nhimombe'ui.

—Ji ndakote'varuhui reki judeus'ğa namonhava'ea remimbo'eagwera pe, ei ga. Orejatykahavuhua pe ji ndakote'varuhui no. Nhandegwyrivepe'ğa nduvihavuhu'ga pe – perope Roma pe – ga pe ji ndakote'varuhui na jitehe no César'ga pe, ei Paulo'ga ga pe.

⁹Igwete Festo'ga ei ga pe:

—Nderehopotari nde Jerusalém me? ei ga ga pe. Pevo gwe po ti ji ei ndereaporoğita pe a'ero nehẽ henduvame ғанемимбожара nde rehe nehẽ, ei ga ga pe.

A'reki Festo'ga e'i oyvyteri pe: “Nahã po ti judeus'ğa nhimohemi ji rehe Paulo'ga rerohorame pevo nehẽ,” ei ga oyvyteri pe.

¹⁰Emo Paulo'ga ei Festo'ga pe:

—Ji ndahoi pevo, ei ga. Avo ji ami kiro nde pyri romanoramo. Nhandegwyrivepe'ğa nduvihavuhu'ga moirũharamo César'ga moirũharamo

po nde ei jireaporoğita pe hamo, ei ga Festo'ga pe. Ji ko ndakote'varuhui tuhẽ judeus'ğa pe. Erekwaha tuhẽ reki nde a'ea, ei ga ga pe. ¹¹Po a'iti jirekote'varuhuro ġwaramo ġa ji jukapotari, a'ero po ji jujukaukari ġa pe hamo. Emo ġa omboja tehe ji rehe o'mbero. Nurã po ahe nanhimondoi ġapo pe a'ero hamo, ei ga ga pe. César'ga pyri po ti ji hoi. Gaha ti e'i jireaporoğita pe nehẽ nhandegwyrive'ğa nduvihavuhu'ga, ei Paulo'ga ga pe.

¹²A'ero Festo'ga hoi jiji onhimoğitahara'ğa monhi'iğa a'ea rehe. Kirẽ ga rural'javi javo Paulo'ga pe:

—Ehopotarame po ti nde hoi César'ga pyri a'ero nehẽ, ei Festo'ga ga pe.

Ahe omombe'u Paulova'ea Agripava'ea pe

¹³Aerẽ Agripa'ga ruri Cesaréia pe. Ga ko judeus'ğa nduvihavuhuro oko ojipe'ğa gwyrì pe. Berenicehẽa pavẽi ga ruri Festo'ga repiaga. ¹⁴He'yi ġa kiri pevo. Aerẽ Festo'ga Paulo'ga mombe'ui Agripa'ga pe.

—Ohorame Félix'ga omombyta Paulo'ga cadeia pype ga mongovo, ei Festo'ga ga pe. ¹⁵Ji horame Jerusalém me judeus'ğa ga mombe'ui ji ve ikwehe, ei ga. Ikwava'ẽhara'ğa nduvihava'ğa ombojaruhu ga rehe xava'eve'ğa pavẽi. Igwete ġa ei ji ve: “Ejukauka ga a'ero,” ei ġa ji ve ikwehe novia, ei Festo'ga Agripa'ga pe.

¹⁶—“Na rui ore rekoi romanosramo ġa jukajipeavo,” a'e ji ġa pe, ei Festo'ga. “Omboja na'ẽ ġa ġa ndehe ġa mo'ama. Henduvame ġanemimbojara ojipe ġa nhi'ikwepygi a'ea rehe tuhẽ onhimombe'gwovo no,” a'e ji. “A'ero ko ore ei ġandeaporoğita pe javo ġa pe,” a'e ji ġa pe ikwehe, ei ga Agripa'ga pe.

¹⁷—Aerẽ ji jivyra'javame avo judeus'ğa nduri ikwehe, ei ga ga pe. Igwete ji nanhimbegwei. Ko'emame ji hoi juizes'ğa apykava rehe nhitena takwaha ti Paulo'ga reaporoğita javo, ei Festo'ga. Igwete ji Paulo'ga rerurukari ga mo'ama orepyteri pe a'ero. ¹⁸“Kiro po ti ġa imombe'ui garekote'varuhua nehẽ,” a'e ji jivyvteri pe novia. Emo hajiheva'ea reki ġa omboja ga rehe o'ama, ei ga Agripa'ga pe. ¹⁹Nahã ġa ei: “Paulo'ga nohendukatui oreramonhava'ea nhi'iğagwera,” ei ġa, ei ga. “Paulo'ga omombe'u te'varuhu Jesusva'ea no,” ei ġa. “Ga e'i: ‘Jesus'ga omano. Aerẽ ga kwerava'javi omanoa hugwi,’ ei Paulo'ga,” ei ġa. “Imbe ko Paulo'ga javo,” ei ġa ji ve. “A'ereki Jesusva'ea omano hete okwerava'jave'yama,” ei ġa ji ve, ei Festo'ga imombe'gwovo Agripa'ga pe.

²⁰—“Marã po ti ji ikwahahetei nanongara javo jupe naerũ?” a'e ji jivyvteri pe, ei Festo'ga. Nurã ji ei Paulo'ga pe ikwehe: “Nderehopotari nde Jerusalém me nehẽ?” a'e ji ga pe. “Pevo gwe po ti ji ei ndereaporoğita pe nehẽ henduvame ġanhi'iğa nehẽ,” a'e ji ga pe, ei Festo'ga. ²¹Emo Paulo'ga e'i ji ve: “Ji ndahoi pevo,” ei ga. “Nhandegwyrive'ğa nduvihavuhu'ga pyri ti ji hoi a'ero nehẽ César'ga pyri. Gaha jate po ti e'i jireaporoğita pe a'ero nehẽ,” ei ga. “Ji mombyta jiji avo a'ero jihoa renonde,” ei Paulo'ga ji ve, ei Festo'ga. Nurã ji ga mombytaukari jiji cadeia pype kiro. Aerẽ po ti ji ga mondoukari César'ga pyri a'ero nehẽ, ei ga Agripa'ga pe.

²²Igwete Agripa'ga ei Festo'ga pe:
 —Jihi tahendu Paulo'ga nhi'iḡa no.
 —Ko'emame po ti nde henduvi ganhi'iḡa a'ero nehē, ei Festo'ga ga pe.

Ahe gweru Paulova'ea Agripava'ea pyri

²³Ko'emame ḡa hopavi ongauhua pype pevove'ḡa jatykahava pype. Agripa'ga oho Berenicehēa pavēi. Ojigwajigwa hete pa ḡa ogwovo ongauhua pype onhimboukwahava. Soldados'ḡa nduvihavuhu'ḡa oho ojipe'ḡa no – kiroki ḡa huvihavamo oko cidade pe. Igwete ḡa hopavi ipype. A'ero Festo'ga Paulo'ga rerurukari ḡapyteri pe. ²⁴Igwete Festo'ga ei:
 —Nde ve ji ei kiro, Agripa. Pe me ji epavi no. A'reki pe avo peju, ei ga ḡa pe. Pehepia pe agwa'ga Paulo'ga. Gaha rehe judeus'ḡa nhaporemo uhuuhu javo ji ve Jerusalém me, avo na jitehe no. “Omano po ga hamo,” e'ie'i ḡa ohapukapukaita ga pe, ei Festo'ga. ²⁵Emo ji ndakwahavi garekote'varuhua reki. A'ero po ahe ndojukaukatehei ga, ei ga. Emo Paulo'ga tuhē e'i ji ve: “César'ga pyri po ti ji hoi a'ero. Gaha ti e'i jireaporoḡita pe nehē,” ei ga ji ve ikwehe, ei Festo'ga ḡa pe. A'ero po ti ji ga mondoukari ga pyri nehē, ei ga. ²⁶Emo ji ndakwahavi Paulo'ga mombe'gwovo. Gara po ti ji ikwatijari imondovouka nhanderuvihavuhu'ga pe a'ero nehē? a'e ji, ei ga ḡa pe. Nurā ji Paulo'ga mbuhurukari pe pyri kiro – nde pyri kaitu, Agripa, ei Festo'ga – tapehendu ti ganhi'iḡa a'ero javoji. Hendupavame ti pemombe'u ji ve garekote'varuhua a'ero. A'ea ti ji ikwatijari ga mombe'gwovo César'ga pe a'ero nehē, ei ga. ²⁷Ikwatijare'ymame ḡanemimbojara ga rehe, marā po ti ji cadeiapypeve'ga mondoukari ga pe nehē naerū? ei Festo'ga Agripa'ga pe.

Paulova'ea onhimombe'u Agripava'ea pe

26 ¹Igwete Agripa'ga ei Paulo'ga pe:
 —Here nhimombe'gwovo kiroḡwe.

A'ero Paulo'ga jipoapyhoi huvihavuhu'ga pe Agripa'ga pe ta'e ti kiro nde ve javo.

²⁻³—Pyry ji ve ji nhimombe'ui nde ve kiro, ei Paulo'ga ga pe. A'reki nde erekwaha hete judeus'ḡa ndeaporoḡita ekovo. Nde erekwaha ḡanamonhava'ea nhi'iḡagwera ḡanhi'iḡayvara no, ei ga Agripa'ga pe. Judeus'ḡa ombojamboja tehe reki ji rehe ikwehe, ei ga. Kiro ti ji nhimombe'ukatui nde ve. Ejapyaka katu ti ji rehe a'ero, a'e ji nde ve, ei Paulo'ga ga pe.

⁴—Judeus'ḡa nhaporemo okwaha jireaporoḡita jivoja'ia rupi. Ḡa okwaha jireaporoḡita ymya vehevi ji ruvame jijigwyri pe na'ē aerē Jerusalém me no, ei ga. ⁵Jirekoagwera fariseuramo ḡa ymya ikwahavi no. Fariseus'ḡa ko kojili reki ḡwendu katu ḡwamonhava'ea nhi'iḡagwera jara'ḡa hohe, ei ga. Ji ko na tuhē ahendu katu ahenhi'iḡagwera jipi. Ipotarame po ḡa imombe'ui te a'ea hamo, ei Paulo'ga ḡa pe. ⁶Kiro ḡa ji mo'ami reki avo timbojamboja mbatera ga rehe javo. “Gweroviaruhu ga ḡambogweravaḡwama,” ei ḡa ji ve, ei ga. A'iti tuhē ji imboha'uvi nhanembogweravaḡwama, a'e ji. A'reki ymya Tupana'ga

ei tuhē oreramonhava'ea pe: “Aerē ti ji ġa mbogwerapavi nehē,” ei Tupana'ga ahe ve hako, ei ga. ⁷A'ea jitehe orere'yja'ġa omboha'u no judeus'ġa – kiroki ġa doze oko huvihavamo ojiheve'ġa pavēi. Igwete ġa nhaporemō imboha'uvi ombogweravaġwama omanoa hugwi. A'ero ġa Tupana'ga mbohetehelei upa arimo ypytunimo no tonhimohē Tupana'ga nhande rehe javo, ei ga. Ombogwerava mboha'uva reki ġa ombojamba ji rehe gweroviaruhu ga a'ea javo ji ve, ei ga Agripa'ga pe. ⁸Ah judeus, maranuhūrame tuhē pe ndaperoviarihu Tupana'ga remimbogwerava naerū? ei Paulo'ga pevove'ġa pe.

⁹Igwete Paulo'ga ei no:

—Jihi na jitehe a'e naē jivyvteri pe: “Amovahī po ji Nazarépeve'ga mombe'ua Jesus'ga mombe'ua imombiga hamo,” a'e ji javo ikwehe novīa, ei Paulo'ga. ¹⁰Na tuhē ji rekoī a'ero Jerusalém me ikwehe, ei ga. He'yive'ġa ji amondouka ġa mongiuuka cadeia pype Jesus'gareheve'ġa. Ikwava'ēhara'ġa nduvihava'ġa omongiuka ġa ji ve, ei Paulo'ga ga pe. Ġa ġa jukapotarame ji ei no: “Pejukauka tuhē ġa a'ero,” a'e ji ġa pe, ei ga. ¹¹Igwete ji hojhoi nhandejatykahava pype nhaporemō ġa nupanupāuka pepohi ti Jesus'ga hugwi javo ġa pe, ei ga. Anhimboahi hete ji ġa pe, ei ga. A'ero hajihejiheva' pe cidades pe ji hoi tajigwarai ti ġa ndehe javo ikwehe, ei Paulo'ga ga pe.

Paulova'ea omombe'u gweaporoġita rerojijyagwera

¹²Igwete Paulo'ga ei Agripa'ga pe:

—A'ero ji hoi pea rupi cidade de Damasco pe ikwehe novīa. Ikwava'ēhara'ġa nduvihava'ġa ji mondouka pevo topyhyguka ti ga Jesus'gareheve'ġa javo ji ve, ei Paulo'ga. ¹³Ahaji katu ji hepiagi reki hendy'javuhuva'ea. Yvaga hugwi turi ji ve. A'ea hendy'javuhu hete koji'i kwara hohe. Mbyteri pe ji rekoī a'ero jirupive'ġa pavēi, ei ga. ¹⁴A'ea ore mombori vvyvo, ei ga. Igwete ji henduvi ganhi'ġa ji ve. Judeus'ġa nhi'ġimo ga ei ji ve. “Saulo, Saulo!” ei ga ji ve. “Maraname nde imbohahyukarhui ji ve? Tiruahū nde ve nde naneangarihu,” ei ga ji ve, ei ga Agripa'ga pe.

¹⁵—A'ero ji ei ga pe: “Manamo pe?”

—“Ji ko Jesusramo ako. Ji ve nde erembohahyuka,” ei ga, ei Paulo'ga. ¹⁶“Here epo'ama kiroġwe,” ei Jesus'ga ji ve, ei ga. “Ajipiuka ji nde ve toko ti ga jipokoharamo javo nde ve. Eremombe'u po ti nde ġa pe enhimbiapiaga nehē,” ei ga, ei ga. “Ji jipiukara'javame nde ve po ti nde a'ea mombe'ui nehē no,” ei Jesus'ga ji ve, ei Paulo'ga. ¹⁷“Judeus'ġa jigwarairame nde rehe po ti ji nde mbopiro'yi ġa hugwi. Judeus'ġarūive'ġa hugwi po ti ji nde mbopiro'yi nehē no,” ei ga javo ji ve, ei ga. “Ġa pyri po ti ji nde mondoukari nehē judeus'ġarūive'ġa pyri. ¹⁸Igwete po ti nde ikwahavukari a'itituhēva'ea judeus'ġarūive'ġa pe nehē,” ei ga ji ve, ei ga. “Igwete po ti nde ġa mbopohirukari ġandekote'varuhua hugwi ġa mongokatuavo nehē. Igwete po ti nde ġa mbopiro'yi Satanás'ga popoakara hugwi nehē Tupana'ga popoakara rerekouka ġa pe nehē,” ei ga ji ve, ei ga. “A'ero po ti Tupana'ga imombori ġandekote'varuhua ġa hugwi nehē ġajikoga ġwaramo ji rehe

nehê. Igwete po ti ģa nduvi jara'ġa pyri nehê – kiroki ģa Tupana'ga omo'emo'ê ģa ojje no,” ei Jesus'ga ji ve ikwehe, ei Paulo'ga imombe'gwovo ģa pe.

Paulova'ea onhimombe'u Jesus'ga pokoharamo

¹⁹Igwete Paulo'ga ei no:

—Ahendu katu ji ga jipiukarame ji ve yvaga hugwi, ei ga Agripa'ga pe. ²⁰Igwete ji imombe'ui Jesus'ga nhi'iġa Damascoveve'ġa pe na'ê Jerusalémmeve'ġa pe no. Judéiapeve'ġa gwyra rupi ji hojhoi imombe'gwovo ģa pe. Judeus'ġartüive'ġa pe ji imombe'ui no, ei ga. A'ea'e ji ģa pe jipi: Perojiji ti pejeaporõgita pejipohia pejikote'varuhua hugwi pejikoga Tupana'ga rehe. Peko katu ti a'ero hepiuka pejipohiragwera pejikote'varuhua hugwi, a'e ji ģa pe, ei Paulo'ga. ²¹Nhirembi'ea rehe judeus'ġa ji pyhygi nhandejatykahavuhua rokari pe ji juka pota. ²²Emo kiromo jate Tupana'ga ji pokopoko okovo. Nurã ji ami imombe'ukatuavo kiro ahe ve nhaporemoko teheve'ġa pe huvihava'ġa pe no, ei Paulo'ga. Nhiremimombe'ua ko aheremimombe'ua ja reki. A'ereki Moisésva'ea omombe'u aerêva'ea. Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea omombe'u a'ea jitehe no. A'ea pe jate ji ei jipi imombe'gwovo no, ei ga ga pe. ²³Nahã ahe ei hako: “Aerê po ti Cristo'ga manoi nehê. Cristo'ga na'ê po ti Tupana'ga ga mbogwera gamanoa hugwi a'ero nehê,” ei ahe. “Nahã po ti Cristo'ga ikwahavukari ġambogweravaġwama judeus'ġa pe judeus'ġartüive'ġa pe no,” ei ahe hako, ei Paulo'ga ģa pe.

²⁴Nahã Paulo'ga nhimombe'umbe'ui. Nanime Festo'ga eahyi ga pe:

—Paulo, neakâte'varuhu nde. Ikwatijara repiahetea neakaġa mbote'varuhui, ei Festo'ga ga pe.

²⁵—Avi pyry hete nhiakaġa, ei Paulo'ga javo ga pe. A'itituhêva'ea ji amombe'u katu, Festo, ei ga. ²⁶Agripa'ga okwaha hete nanongara. A'ero ji ndapojihuvi nhinh'iġa ga pe, ei ga. A'ereki Jesus'ga mombe'ua nonhimimi'i'i ga pe. A'ereki jukwaha hete Jesus'ga rekohava, ei ga Festo'ga pe. ²⁷Oro nde, Agripa, ei ga. Ererovia nde Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea nhi'iġagwera? Ki nde ererovia tuhê, a'e ji, ei Paulo'ga ga pe.

²⁸Igwete Agripa'ga ei ga pe:

—Kotihĩ nde ji mbojikopotari Jesus'ga rehe naerũ? ei ga.

²⁹Igwete Paulo'ga ei:

—Kotihĩ nde jikogame ga rehe po ti pyryvamo ji ve. Mbaigwe nde jikogame po ti pyryvamo jitehe nehê. A'ereki ji a'e hete Tupana'ga pe toko ti ģa ji javijitehe javo, ei Paulo'ga. Nde ve ji ei, Agripa. Jara'ġa pe ji ei no – kiroki ģa ġwendu nhinh'iġa kiro. Tapejiko pa ti Jesus'ga rehe ji javijitehe, a'e ji pe me, ei ga. Emo jipoa ja rüi po pepoa hamo. A'ereki ģa ji pokwa itanhuramuhüa pyvõ, ei ga ģa pe.

³⁰Igwete Agripa'ga po'ami a'ero Festo'ga pavêi. Berenicehêa po'ami no jara'ġa pavêi. Igwete ģa jogwerohoi pea hugwi onhomonhi'iġa.

³¹—Ndokote'varuhui reki Paulo'ga, ei ģa javo ojohupe. Po ahe ndojukatehei te ga, ei ģa. Nomondoukari po ahe ga cadeia pype hamo, ei ģa ojohupe novã.

³²Igwete Agripa'ga ei Festo'ga pe:
—Ga hopotare'ymame César'ga pyri po ahe omohemuka ga cadeia hugwi ga mondovo hamo, ei ga ga pe.

Soldadosva'ea gweroho Paulo'ea Roma pe

27 ¹Aerē Festo'ga ei soldados'ğa pe:
—Pembo'avuka ti kiro cadeiapypeve'ğa Paulo'ğa kiro itayharuhua pype ğa mondovo César'ga gwyri pe Itália pe, ei ga soldados'ğa pe.
Igwete ğa Paulo'ğa nderohoi Júlio'ga pyri. Ga ko soldados'ğa nduvihava'ga. Ğa oporavyky gwuvihavuhu'ga pe Roma pe onhimongyavo. Igwete soldados'ğa Paulo'ğa nderohoi javo Júlio'ga pe:
—Embo'a ti cadeiapypeve'ğa nderogwovo kiro, ei ğa ga pe.
²Jihi Lucasramo aho Paulo'ğa ndupi no. Igwete ore avi itayharuhua pype cidades de Adramítiohugwiva'ea pype.
—Toroho ti imbojoapiapiavo cidades Ásiapeve'ğa gwyri pe, ei ğa.
Igwete ore avi ipype orogwovo. Aristarco'ga oho ore rupi no Macedôniapeve'ğa gwyripeve'ga cidade de Tessalônicapeve'ga. ³Igwete ore hoi. Ko'emame ore vahemi cidade de Sidom me. Igwete Júlio'ga pyryvamo Paulo'ga pe javo.
—Eho ti ğa pyri, ei ga, ejiheve'ğa pyri tomondo ti ğa mbaterra nde ve, ei ga Paulo'ga pe.

A'ero ore hoi.

⁴Aerē ore ava'javi orogwovo pea hugwi. Kiro vyvturanuhūa ruri ore rovatiamo. Nurā ore hoi ypa'ouhū vyvri Chipre vyvri oronhimima vyvtua hugwi. ⁵Aerē ore yahavi okwava Cilíciapeve'ğa gwyrā pyvō. Panfíliapeve'ğa gwyrā pyvō ore kwavi no. Aerē ore hoi cidade de Mirra pe Líciāpeve'ğa gwyrā pe. ⁶Pevo Júlio'ga hepiagi ojipea itayharuhua Alexandriahugwiva'ea – kiroki oho ġwerī Itáliāpeve'ğa gwyrā pe. Nurā Júlio'ga ore nhaġi a'ea pype.

⁷He'yi ore kiri orogwovo. Maymbeve ore hoi orokovo. A'ereki vyvturanuhūa ore ve. Ndorohoi gwerevi ore orokovo. Ore vahemame cidade de Cnido vyvri vyvtua norembogwawukari ipyvō. Nurā ore hoi ypa'ouhū vyvri Creta vyvri vyvtue'yma rupi. Igwete ore kwavi Salmona pyvō – perope vyva oho ppyteri pe. ⁸Hehemo ore hoi yembeyvyri. Vyvtua noremovahemukari gwerevi nhimbiari pe Bons Portos pe ira'agwe cidade de Laséia hugwi.

⁹Aerē Paulo'ga ğa moġitai novía. A'ereki maname ore pytai pevo. Okwavipe judeus'ğa apoa a'ero i'ue'ýkava – a'ea rupi ğa ikwava'eġukari mbiara Tupana'ga pe okote'varuhuva'ea rehe. Okwavipe a'ea. Tiruahū orehoaljavame kiro. A'ereki yapohua u ġwerī. Nurā Paulo'ga ğa moġitai javo ğa pe.

¹⁰—Xahoa'javyme ti kiro, ei ga. Nhande hoaharame kiro po ti imbohahyukari nhande ve nehē, ei ga. Ite'varuhu po ti itayharuhua pe nhanembatera pe no. A'ero po ti nhande manoi nehē no, ei Paulo'ga ğa pe.

¹¹Júlio'ga nohenduvi reki Paulo'ga nhi'iġa. Gwerovia ga itayharuhua jara'ga nhi'iġa imondohara'ğa nduvihava'ga nhi'iġa no. ¹²Ojipe'ğa e'li no:

—Timbojaryme ti yhara avo, ei ġa. A'ereki ite'varuhu nhimbiara yapouhua rupi, ei ġa ojohupe. Hehemo'i ti tiroho ypa'ouhū vvyri Creta vvyri imboja. Tihepia ti nhanevahema pevo cidade de Fenice pe nehē, ei ġa. Pevo po ti nhande imbojari yhara yapouhua rupi. A'ereki pyry ijahava pevo. Ndipopoakahetei ko vvytua pevo, ei ġa ojohupeupe onhimongyavo.

Yvyruhua

¹³Aerē turi vvytukatua. Nurā ġa ei ojohupe:

—Xaho tuhē kiroġwe, ja'gwy, ei ġa. Kiroġwe po pyry ovuhu nhandehohava, ei ġa ojohupe novia.

A'ero ġa hupiri yhya hugwi itauhuva'ea ipohyiva'ea – kiroki nomoanhanukari itayharuhua. Igwete ore hoal'javi Creta rembeyvyri. ¹⁴Emo kotihī uhu vvyturanuhūa Creta hugwi. Nordeste ko hera vvyturanuhūa rera. ¹⁵Kiro turahyi itayharuhua pe. Tegwete ore herohohava vvytua ore rovatiamo ġwaramo. Vvytua tuhē ore rerohoi ore rerekovo a'ero.

¹⁶⁻¹⁷Ypa'ō vvyri Cauda vvyri ore hoi. Pevo igwyre'i vvytua ore ve. Igwete ore ipyhygahyi yha'ria hupia. Norombo'avi gwerevi ore itayharuhua pype herekokatuavo. Kirē ġa imonhatimatimani itayharuhua ihama rerogwovo nhapytiammo imongovo toandogyime ti itayharuhua javo. Aerē:

—Kiro po ti nhande herohoi tye'ymuhūa apiavo herotyva y'ytiġuhūa rehe nehē, ei ġa okyhyjiavo.

A'ereki pevo u y'ytiġuhūa ppyteri pe'i Líbiapeve'ġa gwyrā ppyvo. Igwete ġa imbojyva'javi itayharuhua pype tapy'ynhapiruhuva'ea yhara moanhandava vvytua tomoanhatetyime ti javo. Gwemimbotarimo vvytua ore rerohoi a'ero. ¹⁸Ndopigi vvyruhua ore mbojirejireva. Nurā ko'emame ġa imombomombori mbatera y pe timbovevujuka ti itayharuhua javo. ¹⁹Ko'emame ġa opoa pyvō imombori y pe itayharuhua rupiara no.

²⁰He'yi ore kiri ipype. Arimo ore ndorohepiaga'javi kwara. Ypytunimo ore ndorohepiaga'javi jaytata'ia. Igwete vvyruhua ore rerekouhui. Nurā ore ei:

—Kiro po ti nhande papavi tuhē nehē, oro'e ore orojohupe.

²¹Ymya ġa ndo'ukatua'javi mbatera okovo. A'ero Paulo'ga hoi ġapyteri pe o'ama.

—Mbaria po pe nanhirenduvi raikwehe, ei ga ġa pe. Ndaperuri po pe Creta hugwi ramo. Herure'ymame po ndojigwarajuhui itayharuhua rehe kiro ramo. A'ero po mbatera ndohoi ppy pe ramo, ei Paulo'ga ġa pe. ²²Emo kiro ji ei pe me: Penhimboitakwerimo ti peko. Niamanoi po ti nhande nehē. Itayharuhua tehe po ti oho ppy pe nehē, ei ga ġa pe. ²³Akwaha ji a'ea. A'ereki Tupana'ga – ga ji pojyka ojive, gaha ji ambohete hete jipi – gaha ojipyrive'ga mbuhuruka ji pyri ga mo'ama ppytunimo, ei ga. ²⁴Igwete ga ei ji ve oji'i: “Paulo, terekyhyji ti ekovo. Ereho tuhē ti nde e'ama César'ga pyri nehē,” ei ga ji ve oji'i, ei ga ġa pe. “Tupana'ga ti omomyry nde ve. Nurā ti nderupive'ġa ndopapavi ppy pe nehē,” ei Tupana'gapyrive'ga ji ve,

ei ga. ²⁵Penhimboitakwerimo ti peko a'ero, ei Paulo'ga ġa pe. Ajiko ji Tupana'ga rehe. A'ero ji heroviahetei ganhi'iġa jjiive. Nurā ji ei pe me: Na tuhē po ti ihoi Tupana'ga rembi'ea rupi nehē, ei ga. ²⁶A'erorame tehe po ti yvytua nhande rerohoi nhande mbotyva nhande noġa ypa'ouhūa rehe, ei Paulo'ga imombe'gwovo ġa pe.

²⁷He'yi treze ore kiri yvyruhua rerekovo. Yvytua ore rerohorohoi ypihūa ruvihavuhua pype Mediterrāneo pype. Ypyhaji katu itayharuhua mondohara'ġa ei:

—Ira'agweuhunhi yembe'yva aġwamo, ei ġa ojohupe.

²⁸Igwete ġa ha'āa'aġi tihepia ti typya a'ero javo.

—Trinta e seis metros, ei ġa.

Hehemo'i ġa herohoi ha'āa'aġa'java.

—Igwyre'i kiroġwe typya vinte e sete metros, ei ġa. ²⁹Kiro po ti yvytua nhande rerohoi ita rehe nhande noġa nehē, ei ġa okyhyjiavo.

Nurā ġa ipohyiva'ea imbojyvi yhara revira hugwi ihamuhūa rehe. Quatro ġa imbojyvi ipohyiva'ea imondovo ypy pe timombyta ti itayharuhua inoġa javo.

—Kotihī po ko'ema ruri hamo, ei ġa ojohupe.

³⁰Emo itayharuhua mondohara'ġa oka'nhy pota jugwi onhimima xamanoyme ti javo ojohupe. A'ero ġa imbojyvi yha'ria y pe. Igwete ġa ei jara'ġa pe o'mbero:

—Torombojy ti ipohyiva'ea itayharuhua tīa hugwi kiro, ei ġa o'mbero.

³¹Oka'nhy ġwerī reki ġa novīa. Emo Paulo'ga ikwahavame e'i soldados'ġa pe Júlio'ġa pe:

—Imondohara'ġa pytae'ymame itayharuhua pype po ti pe papavi ypy pe nehē, ei ga.

³²Igwete soldados'ġa ikwahavondogi ihamuhūa imbojyhava yha'ria mbohia y pe tohoyme ti ġa javo.

³³Ko'eġaturame rupi Paulo'ga ei ipyيارa'ġa pe nhaporemo:

—Peji i'gwovo kiroġwe, ei ga. A'ereki he'yi quatorze pe kiri i'ukatue'yma marā po ti nhande ve javo, ei ga. ³⁴Nurā ji ehetei pe me: Pe'u ti mo tapepytujiko tuhē ti. Napemanoi po ti pe nehē, a'e ji pe me, ei Paulo'ga ġa pe.

³⁵Onhi'iġirē ga ipyhygi pāo onhi'iġa Tupana'ga pe ġandovaki.

—Pry hete nde imbuhuri mbatera ore ve toro'u, ei Paulo'ga ga pe.

Igwete ga jaygwe'rogi i'gwovo. ³⁶A'ero ġa ndoryvamo i'gwovo no. ³⁷He'yjuhuva'ero ore reko i itayharuhua pype duzentos e setenta e seis. ³⁸I'ukatupavirē ġa imombomombori trigo y pe timbovevujuka itayharuhua javo.

Typepemuhūa gwovaja'ro itayharuhua

³⁹Ko'eġaturame itayharuhua mondohara'ġa hepiagi yvya ikwahave'yma. Kirē ġa hepiagi ypia'ia y'lytiġa hembeyvyri. Nurā ġa ei ojohupe:

—Pevo ti tiroho heroHYga y'lytiġa rehe heroja. Tihepia ti nhande herovahema pevo nehē, ei ġa ojohupe.

⁴⁰A'ero ġa ikwahavondogi ihama imbohia ipohyiva'ea ypy pe. A'ea ja jara'ġa ikwaharavi imopyryryngava tiroho katu javo. Igwete ġa imbovyri yva rehe tapy'ynhapiruhuva'ea itayharuhua moanhandava imohina ipypira. Itia rehe ġa imbovyri imohina a'ea pyvõ ti vvytua tomoanha yhara javo. Nahã vvytua ore rerohoi yembe'yva rehei katu novia. ⁴¹Emo ore rerohy ore noġa ppyjuvuhua rehe ppyteri pe. A'ero itiatykai y'ytigã rehe. Ndojipe'aa'javi jugwi. Igwete hevira jovaja'roja'rogi a'ero typepemuhua rerekouhuavo.

⁴²Igwete soldados'ġa ei ojohupe:

—Tijuka pa ti cadeiapypeve'ġa a'ero toytavyme ti ġa oka'nhyrna hande hugwi, ei ġa ojohupe.

⁴³Emo Júlio'ga e'i ġa pe:

—Tapejukai ti ġa, ei ga ġa pe.

A'ereki ga ndojukaukapotari Paulo'ga. Kirẽ ga ei ore ve:

—Ikwahavame pejiytavo pe na'ẽ ti pepopepo y pe pejiytavo penhi'eamo yembe'yi pe nehẽ, ei ga. ⁴⁴Aerẽ ti jararamo pehopeho yva raygwera rehe itayharuhua raygwera rehe nehẽ, ei ga ore ve.

Nahanahã ore hopavi yembe'yi pe a'ero oro'eamo.

Paulova'ea opyta Malta pe

28 ¹Oro'embavame pevove'ġa imombe'ui vyva ore ve.

—Agwa ko ypa'ouhã. Malta ko hera, ei ġa ore ve.

²Igwete ġa imombyryhetei ore ve ore pokoga. A'ereki iroyxaġahi ore ve. Amana okyripe ore ve no. Igwete ġa imombyryhetei ore ve japovo tata tapejipe'e ti javo. ³Igwete Paulo'ga ġa ndatahari herua inoġa tata pe. A'ero ihemi mboja jugwi ahejukava'ea hakuva rerekovo ġwaramo. Igwete Paulo'ga poa hu'ui ohaekovo gapoa rehe okovo. ⁴Hepiagame pevove'ġa etehei ojohupe:

—Iporojukava'ero po ga oko. Nomanoi ga ypy pe raji'i. Emo kiro aherepykava. Mboja po ti ojuka ga kiro nehẽ, e'i tehe ġa ga pe.

⁵Igwete Paulo'ga opoa mbovavagi imomboia mboja imbohia tata pe. Ndahahi reki ga pe. ⁶Igwete ġa ga repiahetei upa.

—Kiro po ti ivuvupavi nehẽ, e'i tehe ġa. Mara'ngu po ti ga kotihĩ omanomo nehẽ? ei ġa.

Mbaigwe ġa nduvi tihepia ti gamanoa javo novia. Aerẽ hepiagame hahye'yma ga pe a'ero ġa herojijyi gweaporoġita.

—Yvagipeva'ero reki ko ga rekoi, e'i tehe ġa ga pe a'ero.

⁷Igwete Públio'ga ore mbuhurukari ojipyri. Ira'agwe te gagwyrã. Ga ko ġanduvihavamo oko pevo ypa'ouhũ me. Igwete ga ore mbuhurukari ojipyri imombyryva ore ve. Trẽs ga ore mongirukari ojipyri. ⁸A'ea rupi Paulo'ga hoi Públio'ga ruva'ga pyri. A'ereki ga itetirũa onhinoġa upa. O'ao'a ga rehe jipi. Gapy'a hahy hete no. Igwete Paulo'ga hoi ga repiaga. Igwete ga ei Tupana'ga pe tomombi ti ga karugwara ga hugwi javo. A'ero Paulo'ga pokogi ga rehe imombiga gatetirũa ga hugwi. ⁹Ikwahavame jara'ġa nduri Paulo'ga pyri

ypa'ouhumeve'ġa – kiroki ġa itetirūa – kiro ġa nduġanduri Paulo'ga pyri tomombi ti ga oretetirūa ore hugwi javo. A'ero ga imombimombigi ġa hugwi no. ¹⁰⁻¹¹A'ero ġa imbuhumbuhuri mbatera ore ve ore rerekokatuavo.

Paulova'ea oho Roma pe

Três jahya rupi ore pytai pevo orojupa yapohua rupi. A'ero ore nhinhaġi itayharuhua pype Alexandriahugwiva'ea pype. “Os Deuses Gêmeos,” ei ġa jupe. A'ea opyta ypa'ouhū me yapohua rupi no. A'ea pype ore nhinhaġi a'ero. Ore herohoġwerīrame ypa'omeve'ġa imbuhumbuhuri ore ve mbatera orehohava rupiara. ¹²Igwete ore hoi orovahema cidade de Siracusa pe oroja. Três ore kiri pevo. ¹³Aerē ore hoi yembeyvyri cidade de Régio pe. Ko'emame turi vytytukatua ore ve ore rerogwovo. Ko'emame ore vahemi cidade de Pozuoli pe oropytavo. ¹⁴Pevo ore Jesus'gareheve'ġa ndepiagi.

—Pepytaahi'vi ti. Sete ti peki ore pyri, ei ġa ore ve.

A'ero ore pytai ġa pyri. Aerē ore hoi pea rupi orogwovo Roma pe. ¹⁵Ojipe'ġa orehoa mombe'u jipe Jesus'gareheve'ġa pe Roma pe. Henduvame ġa nduri jugwi ore rovatiamo Praça de Ápio pe. Aerē ojipe'ġa ore rovati Três Vendas pe. A'ero ġa ore mbojiroviari ore rerogwovo. Ġa ndepiagame Paulo'ga ei Tupana'ga pe:

—Pry hete nde ġa mbuhurukari ji pyri, ei ga ga pe.

A'ero Paulo'ga roryvamo ogwovo ġa ndupi.

Paulova'ea omombe'u Jesus'ga Roma pe

¹⁶Aerē ore vahemi Roma pe. Igwete romanos'ġa nduvihava'ġa Paulo'ga mondoukari onga pype tohoyme ti ga jugwi javo. Ga tehe u pevo soldado'ga pavēi gwepiakava'ga pavēi. ¹⁷Três ġa kiri. Aerē Paulo'ga ġa mbuhurukari ojipyri judeus'ġa nduvihava'ġa. Ġa jatykarama Paulo'ga nhimombe'ui ġa pe.

—Nhiirū, ei ga gwe'yja'ġa pe. Ji ndakote'varuhui judeus'ġa pe nhandere'yja'ġa pe ikwehe, ei ga. Nhaneramonhava'ea nhi'iġagwera pe ji ndakote'varuhui no novīa. Emo judeus'ġa oko tehe reki ji rehe ji pyhygauka Jerusalém me ji mondoukaruhu tehe romanos'ġa nduvihava'ġa po pe ikwehe, ei Paulo'ga. ¹⁸Aerē ġanduvihava'ġa henduvi nhinh'iġa.

“Po ahe ndojukai tuhē te Paulo'ga hamo,” ei ġa ji mombegwovo. “A'ereki ga nitiruahūi. Timohemuka ti ga mondovouka a'ero,” ei ġa ikwehe novīa, ei ga. ¹⁹Emo judeus'ġa e'i: “Tapemohemukari ga,” ei ġa, ei Paulo'ga ġa pe. Nurā ji ei romanos'ġa nduvihava'ġa pe: “Aho pota ji nhandegwyripeve'ġa nduvihavuhu'ga pyri César'ga pyri a'ero. Gaha ti e'i jireaporoġita pe nehē,” a'e ji, ei ga. Emo ji nambojari reki ite'varuhuva'ea nhandere'yja'ġa ndehe, ei Paulo'ga ġa pe. ²⁰Kiro ji pe mbuhurukari jijipyri a'ero tahepia ġa javo. Tanhi'i ti ġa pe, a'e ji pe me, ei ga. A'ereki israelitasramo nhande tirovia Tupana'ga remimbogwerava. A'ea rehe reki ġa ji pyhygi ji pokwa itanhuramuhūa pyvō ikwehe, ei Paulo'ga imombe'gwovo ġa pe.

²¹Igwete ġa ei Paulo'ga pe:

—Judéiapewe'ġa nombuhurukari ġwembikwatijara ore ve nde mombe'gwovo, ei ġa. Igwete nhandere'yja'ġa – kiroki ġa uhu pea hugwi – ġa nde'ite'varuhui nde ve. Ġa ndogweruri pevove'ġa nhi'iġagwera a'ea rehe no. ²²Ore reki orohendu pota nenhi'iġa, ei ġa Paulo'ga pe. Marāi nde jupe naerū? A'ereki ojigwyrive'ġa nhaporemo ġa e'i te'varuhu Jesus'ganhi'iġarupiva'ea rehe, ei ġa. ²³Irūa rupi po ti ore rura'javi henduva nenhi'iġa a'ero nehē, ei ġa Paulo'ga pe.

O'eagwera rupi katu ġa ndura'javi Paulo'ga ronga pe a'ero. He'yjuhuve'ġa reki uhu ga pyri. Igwete ga imombe'ui ġa pe Moisésva'ea remimbo'eagwera ahenhi'iġagwera no – kiroki ahe Tupana'ga nhi'iġa mombe'u hako. A'ereki ga gweroviaruka pota ġa pe onhi'iġa Jesus'ga mombe'urame.

—Cristo'ga ahe omombe'u hako, ei Paulo'ga ġa pe. Jesus'ga reki ko Cistoramo oko Tupana'ga remimbuhurukaramo, ei ga. Pejikogame ga rehe po ti Tupana'ga pe mongoi ojiheva'ero nehē, ei Paulo'ga ġa pe.

Ypyhajive ga ega'ei ġa pe imopyytunauka. ²⁴A'ero jara'ġa heroviari tuhē ganhi'iġa. Jara'ġa ki a'e te ndogweroviari upa. ²⁵Igwete ġa nhonhi'iġavayvari ogwovo ga hugwi. Ġa hoġweria rupi Paulo'ga ei ġa pe a'ero:

—Tupana'ga ra'uva ombuhuruka katu onhi'iġa a'itituhēva'ea penamonhava'ea pe hako. A'ereki gara'uva onhi'i Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea pe Isaíasva'ea pe emombe'u ti ġa pe javo, ei ga.

²⁶Nahā ko Tupana'ga ra'uva ei ahe ve a'ero hako:

“Heregwovo nhinhi'iġa mombe'gwovo akoja'ġa pe.

Nahā ti ere ġa pe:

‘Pehenduendu po ti pe novia.

Emo po ti pe ndapekwahavi nehē.

Pehepiepia po ti pe novia.

Emo po ti pe napembaragwahavi nehē.’

Pohoa ti ere javo ġa pe,” e'i Tupana'ga ra'uva, ei Paulo'ga ġa pe.

²⁷“A'ereki ġa noangarihu ikwahapotare'yma,” e'i Isaíasva'ea pe, ei ga.

“Ndaheakwari ġa.

A'ereki ġa napembaragwahavi hepiagame.

Ndiapyakwari ġa.

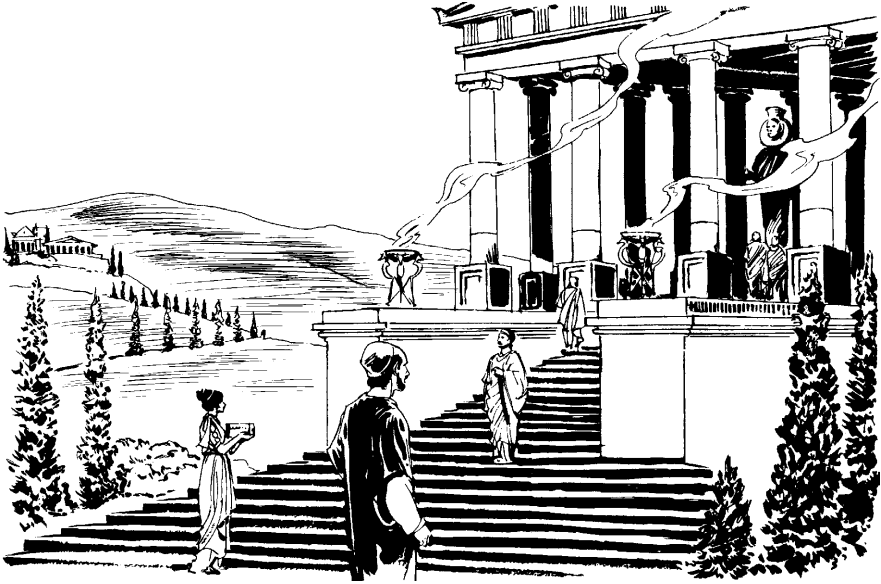
A'ereki ġa ndokwahavi henduvame,” e'i Tupana'ga ra'uva, ei ga.

“A'ereki ġa ndopohipotaruhui okote'varuhua hugwi.

Nomomborukapotari ġa Tupana'ga pe okote'varuhua,” e'i, ei ga ġa pe.

Nahā ko Tupana'ga ra'uva nhi'iġagwera Isaíasva'ea pe hako, ei ga. A'ero ahe imombe'ui nhaneramonhava'ea pe, ei Paulo'ga judeus'ġa pe.

²⁸⁻²⁹—Pekwaha tuhē a'ero, ei ga ġa pe. Judeus'ġarūive'ġa pe Tupana'ga omondouka onhi'iġa a'ero, ei ga. Ġa pe ga omombe'uuka Jesus'ga nhanderekote'varuhua mombohara'ga, ei ga. Ġahā po ti ġwendu ojikoga Jesus'ga rehe a'ero nehē! ei Paulo'ga ġa pe.

(Atos 28.31)

A'ero ġa hoi ga hugwi.

³⁰ Aerē ojipe'ġa nduġanduri Paulo'ga pyri jipi. A'ereki pevove'ġa omondo'ā ġwonga ga pe itambere'ia rehe. Dois Paulo'ga kwara mbo'ari upa ipype. A'ero ojipe'ġa nduġanduri ga repiaga. Horyory ga ġa ndurame ojipyri. ³¹ Igwete ga ġa mbo'embo'ei Jesus Cristo'ga rehe nhandepojykaharete'ga rehe.

—Pejikogame Jesus'ga rehe po ti pe ei Tupana'ga pe: “Emombo ti jirekote'varuhua ji hugwi.” Jesus'ga manoro ġwaramo pe ndepyga po ti Tupana'ga imombori pendekote'varuhua pe hugwi pe mongovo ojiheva'ero nehē, ei ga. Jesus'ga nhi'ġa rupi ti peho a'ero pejikokatuavo nehē, ei Paulo'ga ġa pe.

Ndopojihuvi ga imombe'gwombe'gwovo ġa pe jipi. Igwete pevove'ġa nomombe'upigukari ga pe.